Riksdagens protokoll 1990/91:18

Tisdagen den 6 november

Kl. 13.00–16.56
18.00–19.52

1 § Ledighet

Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

Talmannen meddelade att ansökan om ledighet på grund av sjukdom inkommit från *Hugo Bergdahl* (fp) för tiden den 6 november–den 14 december.

Kammaren biföll denna framställning.

Talmannen anmälde att *Mariana Wallin* (fp) skulle tjänstgöra som ersättare för Hugo Bergdahl.

2 § Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

Föredrogs skrivelse 1990/91:50 Åtgärder för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna.

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Ärligt talat är jag litet osäker på syftet med dagens debatt. Den har kommit till på socialdemokraternas begäran med anledning av att regeringen avlämnat en skrivelse om den ekonomiska politiken som nu skall remitteras till utskott. Sedan oppositionspartierna skrivit sina motioner, blir det på vanligt sätt tillfälle att debattera skrivelsens innehåll i sak.

Men regeringspartiet har tydligen behov av att ytterligare förklara sig. Och det kan man förstå. För bara några veckor sedan redovisade regeringen sin ekonomiska politik på medellång sikt i en proposition, för vilken motionstiden gick ut så sent som i går. Det snabba underkännande av den egna produkten som skrivelsen innebär, vittnar verkligen om bristande förutseende, för att inte säga total förvirring. Min första fråga till statsministern blir: Varför drog ni inte tillbaka den ekonomiska propositionen för att arbeta om den, när det efter bara någon vecka visade sig att den var otillräcklig?

Kännetecknande för den socialdemokratiska regeringens oförmåga att hantera den ekonomiska verkligheten är svårigheten att gå från ord till handling. Vi moderater brukade om förre finansministern säga att han var bättre på träning än på match. Men det omdömet har nu visat sig gälla även hans efterträdare och hela statsrådskretsen. Den givna förklaringen är att den

Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

nödvändiga utvecklingen mot marknadsekonomi, lägre skattetryck, minskade offentliga utgifter samt avreglering och privatisering möter ett kraftigt ideologiskt motstånd i regeringspartiets egna led.

Bristen på handlingskraft går att belägga långt tillbaka. Jag skall nöja mig med att påminna om vad som hänt sedan november förra året, då regeringen presenterade sin bedömning av det ekonomiska läget. Detta målades på ett realistiskt sätt i mörka färger, men åtgärder uteblev.

Budgetpropositionen några månader senare innehöll inte mycket mer än en inbjudan till Haga-överläggningar. När dessa som väntat misslyckades, blev det upptakten till ett säreget skådespel med krispaket och kabinettsfråga och regeringens avgång och återkomst. Så här i efterhand förefaller hela spektaklet mest ha varit till för att ge finansministern tillfälle att avgå utan att det märktes att det skedde i protest mot den förda politiken.

Senare under våren kom ett nytt krispaket där de flesta inslagen innebar att socialdemokraterna, om inte slaktade, så dock skar i gamla heliga kor. Den viktigaste åtgärden var ändå en höjning av momsen som, utöver vad redan skatteomläggningen medförde, ytterligare drev på den politiskt bestämda prisstegringen och därmed motverkade strävan att få bukt med inflation och lönekostnadsökningar.

Höstens riksdagsarbete inleddes med en regeringsförklaring, som var lika lång som den var tunn. Sedan kom då den på långtidsutredningen baserade propositionen om den ekonomiska politiken. Den var återigen ett dokument med vissa lovande resonemang, men det närmaste man kom konkreta åtgärder var besked om kommande utredningar.

Det är inte så konstigt att denna brist på handling skapade oro på de finansiella marknaderna. Riksbanken fick strama åt penningpolitiken genom att höja räntenivån i två omgångar med sammanlagt 5 procentenheter. Regeringen, som alltmer gör skäl för beteckningen "reageringen", kallade brådstörtat till presskonferens och utlovade finanspolitisk åtstramning. Beredskapen var emellertid dålig, och det bedömdes ta minst en vecka att utarbeta det besparingspaket som ställdes i utsikt.

Efter ett mödosamt grupparbete i stormötesform – någon har kallat det sorgearbete – presenterades det med spänning emotsedda resultatet. Det föll väl in i det tidigare formade mönstret. Typiskt nog fanns det inte några färdiga regeringsförslag, utan endast hafsigt hopkomna pressmeddelanden om en kommande skrivelse till riksdagen, där regeringen skulle redovisa vad den tänkte göra i framtiden.

Nu – drygt en vecka senare – föreligger skrivelsen. I detta fall blir karaktäristiken att den är lika tunn som den är kort. Inga konkreta åtgärder – mest en redogörelse för vad regeringen planerar göra till våren och då ofta på områden som ligger långt vid sidan av den ekonomiska politiken.

Herr talman! Det är svårt att frigöra sig från intrycket av ett krympande parti som administrerar en sönderfallande ekonomi. Regeringen verkar inte ha hunnit göra klart för sig vad problemet är. Sverige lider av en allmän ekonomisk kris som främst kommer till uttryck i dålig konkurrenskraft och utflyttning av kapital och investeringar. Men finansministern beter sig som om det mest rörde sig om en brist i statsfinanserna.

En realistisk prognos för utfallet innevarande budgetår visar på överskott

i statsbudgeten. Inom hela den offentliga sektorn blir överskottet i år över 50 miljarder kronor. Även om en kommande avmattning slår hårdare på budgetens utgiftssida än dess inkomstsida, kan därför knappast finanspolitiken anses vara det dominerande samhällsekonomiska problemet i nuläget.

Kan fixeringen vid budgetpolitiken bero på att med den tredje vägens politik har allt annat gått snett – tillväxten, inflationen, bytesbalansen och nu också arbetslösheten? Återstår då den, mest med skattehöjningar, återställda budgetbalansen, som tydligen skall försvaras till varje pris.

Det finns inslag i krispaketet som inte är rena besparingsförslag utan även siktar till strukturella förändringar. Men det är typiskt att när regeringen ställer upp på den moderata linjen att sänka ersättningsnivån i sjukförsäkringen, frånträder den samtidigt sitt tidigare beslut att införa den lika angelägna arbetsgivarperioden.

Andra inslag i paketet är av renodlad besparingskaraktär och trots alla utfästelser om motsatsen, finns det t.o.m. skattehöjningsförslag. Helt stilenligt blir den första åtgärd som träder i kraft en skatteskärpning. Det är svårt att se hur investerare skall förmås att satsa på Sverige med hjälp av inställda repetitionsövningar och höjd fastighetsskatt. Kan statsministern förklara hur de föreslagna åtgärderna stärker Sveriges konkurrenskraft, hur de bidrar till att vända försämringen av bytesbalansen och den pågående utströmningen av placeringskapital?

Herr talman! Att få Sveriges ekonomi på rätt kurs igen är ingen lätt uppgift. Det blir ett långt och mödosamt arbete. Men desto viktigare är det då att börja genast med åtgärder som signalerar ett klart nytänkande på viktiga områden.

Mest angeläget av allt är att ta itu med den främsta orsaken till den klena tillväxten, den snabba pris- och kostnadsstegringen, det dåliga hushållssparandet och den svaga investeringsviljan, nämligen Sveriges extremt hårda skattetryck. I ett alltmer gränslöst Europa räcker det inte att sänka skatten på arbete, utan det måste också ske totalt sett. Det utrymme som utgiftsbesparingar skapar bör därför utnyttjas till ett första steg i en plan för successiv sänkning av skattetrycket. De mest skadliga skatterna måste då angripas först, och det är de som träffar produktion och sparande.

Vad de offentliga utgifterna beträffar, duger det inte att hyvla ungefär jämntjockt överallt. Vissa sektorer, t.ex. försvar samt polis- och rättsväsen, som under senare år svältfötts medan bidragssystemen vuxit, måste tvärtom tillföras ökade resurser. Det rör sig här om kärnan i statens verksamhet, som inte gärna kan läggas över i privata händer. På andra områden är det däremot nödvändigt att besparingssträvan leder fram till strukturella förändringar enligt principen att det allmänna inte skall svara för det som lika bra eller bättre kan skötas i enskild regi. Det förutsätter avregleringar och ett brytande av de monopol som i sant planekonomisk anda gäller inom områden som barnomsorg, utbildning och vård.

Den avgörande frågan för Sveriges framtid är: Hur skall vi åter få såväl svenskar som utlänningar att vilja satsa på och verka i vårt land? Av största vikt för Sveriges position som modern industrination är tillgången på elektrisk energi. Regeringen nöjer sig nu med att hänvisa till pågående överlägg-

ningar. Varför inte först som sist lämna det nödvändiga beskedet att det inte blir någon förtida avveckling av kärnkraften?

Varför ges inte ett mera handfast besked om Europapolitiken än att Sverige skall förtydliga sina ambitioner i positiv riktning? Vad som behövs är en utfästelse att ansöka om medlemskap i EG enligt en tidtabell, som medger inträde vid tidigast möjliga tidpunkt.

I detta sammanhang inställer sig också frågan varför regeringen inte ger eftertryck åt sin beslutsamhet att undvika devalvering och bekämpa inflationen genom att lämna riksbanken klartecken för att anknyta kronan till den europeiska valutaenheten ecun. Skall det förhållandet att Sverige ännu inte följt Norge på denna väg tolkas som att regeringen här som annorstädes tvekar att gå från ord till handling? Utan konkreta åtgärder av detta slag lär det inte dröja länge innan det åter uppstår oro på de finansiella marknaderna med ett nytt räntesprång uppåt som följd. Jag vill hävda att det då med all sannolikhet kommer ett nytt krispaket någon gång till våren före nästa års val.

Anf. 2 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Vad vi nu bevittnar är inte i första hand en ekonomisk kris utan en politisk sådan. Den socialdemokratiska regeringen åtnjuter inte längre något förtroende. Det är denna brist på förtroende som är orsaken till den akuta ekonomiska krisen – en kris som svensken får betala dyrt.

Det bristande förtroendet för regeringen har sin grund i den totala oförmågan att handskas med regeringsmakten, dvs. styra riket. Skulden för det uppkomna läget är helt och fullt socialdemokraternas. Det går inte att skylla på tidigare borgerliga regeringar, en splittrad opposition, finansvalpar eller löntagare. Det vore bra om statsministern klart deklarerade i debatten här i dag att det är regeringens oförmåga att ta itu med de strukturella problemen i Sverige som är orsaken.

Regeringen saknar politik. I en mängd frågor kan vi inte få besked om vad socialdemokraterna vilja. Ett bland många exempel är energipolitiken.

Socialdemokraterna är splittrade i traditionalister och förnyare. Det leder till handlingsförlamning i förnyelsen av offentlig sektor, till dubbla budskap som i fondfrågorna och till hoppande från tuva till tuva som i EG-frågan.

Socialdemokraterna är offer för sin egen propaganda. I de senaste tre valrörelserna har socialdemokraterna ägnat sig åt en ohöljd löftespolitik. Än har det handlat om att riva upp den borgerliga regeringens beslut om besparingar och än har det handlat om ofinansierade reformer.

Borgerliga förslag om systemförändringar har kritiserats så hårt att man inte själv förmått att ta itu med de mest uppenbara missförhållanden. Det gäller t.ex. ökningen av sjuktalen, de galopperande utgifterna i arbetsskadeförsäkringen, ökningen av antalet förtidspensionärer och de allt orättvisare bostadssubventionerna.

Socialdemokraterna är uppbundna till särintresset LO. Det leder till oförmåga att träffa och hålla överenskommelser med andra partier i parlamentet och till orationella beslut. Exempel är avhoppet från sjuklönen och fastlåsningen vid fackföreningsavdraget.

Socialdemokraterna är särskilt känsliga just nu när den personliga kollek-

Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

tivanslutningen läggs om och fackklubbarna skall ta ställning till om de skall gå in som medlemmar i det socialdemokratiska partiet. Köpslåendet om LO-inflytande över politiken och belöningar i form av höjda fackavdrag är särskilt intensivt just nu.

Socialdemokraterna lider av ideologisk blockering, som leder till en infernalisk fastlåsning i föråldrade strukturer. Exempel är barnomsorgen och en vägran att på allvar ta itu med den tredjedel av ekonomin som fortfarande lyder under de planekonomiska lagarna. Kollektivistiska planekonomiska lösningar går före individuella marknadsinriktade sådana.

Denna desorientering i tillvaron leder till en låt-gå-politik som skapar den ena krisen efter den andra. När det går dåligt i ekonomin är det de som har det sämst som får betala mest. Människor i sjukhusköer, "det glömda Sverige", flyktingar, människor i de fattigaste länderna och de som har de snävaste ramarna i sin privata ekonomi är de som drabbas först. Resultatet blir en omvänd fördelningspolitik.

I Östeuropa talas det om att människor bestulits 40 år av sina liv. I Sverige har socialdemokraterna försuttit alla tiders möjligheter under åtminstone de fem senaste åren.

Vi har haft den längsta och mest ihållande högkonjunktur världen känner sedan konjunkturer började mätas. Denna högkonjunktur hade lämpat sig väl för en omstrukturering av offentlig sektor och transfereringssystemen. Men den chansen har försuttits.

Resultatet av svensk ekonomisk politik i högkonjunkturen är pinsamt. Priserna galopperar och nästa år har vi ingen tillväxt i ekonomin. Våra företags möjligheter att sälja på världsmarknaden har förötts. Lönerna har rusat i väg utan att löntagarna får behålla något. Problemen i offentlig sektor förvärrar inflationen. Arbetslösheten närmar sig. Räntorna är skyhöga och företagen tvingas att investera utomlands. Och som grädde på moset ifrågasätts nu Sveriges kreditvärdighet. Samtidigt har omvärlden i de flesta avseenden gått motsatt väg.

Sverige behöver en ny borgerlig regering som med kraft och entusiasm kan vända stagnation till förnyelse, framtidstro och utveckling.

I stället vill nu regeringen klamra sig fast vid makten genom att börja manipulera med valsystemet. Man tycks tro att en regering blir stark bara den får överrepresentation. En grundförutsättning för en stark regering är att den vet vad den vill och att den handlar. Om socialdemokraterna tror att de kan lösa sina interna problem med förändringar i valsystemet, tror de fel.

Jag vill sedan något kommentera innehållet i skrivelsen. En del är bra, och annat är dåligt. Men framför allt är det tunt. På en rad områden räknas det upp vilka utredningar som sitter. Det är fråga om utredningar som har aviserat förslag utan att något har hänt.

De av Allan Larsson uppskruvade förväntningarna föll platt till marken. Löftet om blodigt allvar och systemförändringar utan skattehöjningar fullföljdes inte. Dessutom tycks greppet ha varit att spara ett antal miljarder i statsbudgeten. Men det är inte statsbudgeten som är i kris utan samhällsekonomin. Det är bl.a. på grund av denna felsyn som regeringen har hamnat så snett när det gäller sjuklönen.

Herr talman! Det blir litet svårt att behandla skrivelsen i riksdagen. Det

finns ju redan en proposition, som innehåller önskemål om att riksdagen skall ställa sig bakom de riktlinjer som har dragits upp för den ekonomiska politiken på s.k. medellång sikt. Nu får vi en skrivelse med delvis annat innehåll, som vi erbjuds ta del av. Dessutom vet vi ju av erfarenhet att det kanske inte alls kommer ut något av regeringens ambitioner såsom de är formulerade i skrivelsen. Kanske skrivelsen bara skall läggas till handlingarna, och kanske får vi ta ställning till förslagen när de kommer färdigbearbetade i form av propositioner.

Det är välkommet att socialdemokraterna vill att riksdagen skall uttala sig mer positivt om medlemskap i EG. Både i Sverige och utomlands har dock ögonbrynen höjts i förvåning över att detta stora steg presenteras i ett krisprogram. Det enda som förmår socialdemokraterna att reagera är tydligen en akut ekonomisk kris.

Jag undrar dessutom vad det är som har hänt under den senaste månaden. I regeringens proposition om den ekonomiska politiken på medellång sikt, som lades fram den 4 oktober, upprepas att målet inte är medlemskap. I Europadebatten den 10 oktober här i kammaren redovisade Sten Andersson fem skäl till varför det då var felaktigt och oklokt att aktualisera medlemskapsfrågan. 16 dagar senare är det dags att byta fot. Vad har hänt under dessa 16 dagar som motiverar en ändrad inställning till säkerheten i Europa, till frågan om en politisk union, till att frågan är för tidigt väckt och till att tal om medlemskap försämrar förhandlingsläget för ett EES-avtal?

Tyvärr måste frågan resas om socialdemokraterna menar allvar med att ordentligt flytta fram positionerna i medlemskapsfrågan. Folkpartiet har klart deklarerat att Sverige bör söka medlemskap i EG efter valet. Vad vill socialdemokraterna? Vad är det för beslut regeringen vill att riksdagen skall fatta?

I våras kom socialdemokraterna och folkpartiet överens om att införa sjuklön, dvs. att arbetsgivaren skulle stå för sjukersättningen de första 14 dagarna. Tanken var att arbetsgivarna skulle stimuleras att förebygga frånvaro genom att vidta åtgärder på arbetsplatserna och att personal på försäkringskassorna skulle frigöras så att man i stället skulle kunna satsa på rehabilitering. Dessutom kunde det totala skattetrycket minska genom att arbetsgivaravgiften skulle sänkas med 3,5 procentenheter.

Socialdemokraterna har nu hoppat av från detta. I stället skall ersättningsnivån sänkas. Därmed bortfaller stimulansen för arbetsgivarna att vidta åtgärder, och i stället för att frigöra 2 000 personer på kassorna för rehabilitering blir det nödvändigt att anställa 2 000 nya personer för administrering av utbetalningarna.

Det finns förmodligen två orsaker till avhoppet. Dels ger det nya förslaget mer besparingar i statsbudgeten, dels orkade regeringen inte stå emot de fackliga organisationerna. Hellre än att bli ovän med LO, överger man ett sakligt bättre förslag och gör sig till ovän med det parti i parlamentet som man har en överenskommelse med. Vi känner igen detta från förr. Den fråga som inställer sig är: Hur har socialdemokraterna tänkt sig att slussa förslaget genom riksdagen?

Den helt avgörande frågan för tillväxten inom industrin, nämligen energin, avhandlas på tio rader i skrivelsen. Det hade nu inte gjort något, om där

hade funnits något nytt och väsentligt, t.ex. ett besked om vad socialdemokraterna vill. Beskedet är dock bara, som i så många andra frågor, att förhandling pågår. Sanningen är ju att om bara socialdemokraterna förmår att samla sig till en åsikt, kan en långsiktig energipolitik få stöd av en betryggande majoritet här i kammaren. Den fråga som inställer sig är: Vad vilja socialdemokraterna?

Jag vill avsluta mitt anförande med fem frågor, som är en sammanfattning av det jag har sagt tidigare.

1. Hur har regeringen tänkt sig att i riksdagen få igenom förslagen om en sänkning av ersättningen i sjukförsäkringen?
2. Vad vill socialdemokraterna uppnå i energiförhandlingarna?
3. Hur lyder socialdemokraternas förslag till uttalande i riksdagen om medlemskap i EG?
4. Vem kommer att styra den socialdemokratiska uppläggningen av den ekonomiska politiken i den kommande valrörelsen, Sten Andersson med sin orealistiska löftespolitik eller Allan Larsson med sin kärvare inställning?
5. När skall socialdemokraterna på allvar börja sänka skattetrycket, när man nu har försuttit chansen att göra det via sjuklönen?

Anf. 3 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Svensk ekonomi lider av "allvarliga strukturella ekonomiska balansproblem", som Rehnbergkommissionen uttrycker saken. Rehnbergkommissionen säger vidare:

"– Inflationen är avsevärt högre än i omvärlden
– Kostnadsutvecklingen har varit alltför snabb
– Höga nominella löneökningar har inte ökat reallönerna
– Företagen förlorar marknadsandelar i den internationella konkurrensen
– Den ekonomiska tillväxten är mycket lägre än i jämförbara länder
– Räntenivån har drivits upp
– Produktivitetsökningen inom både näringsliv och offentlig sektor är nästan obefintlig."

Det är en bra sammanfattning av de grundläggande ekonomiska obalanserna. Och det är naturligtvis detta som skrivelsen borde handla om.

I den skrivelse som vi nu har att diskutera – och jag tänker hålla mig ganska strikt till den – säger regeringen att statsbudgeten, om ingenting görs, återigen kan få ett ökande underskott. I summeringen konstaterar regeringen att de nu redovisade åtgärderna förbättrar budgetsaldot med 13,2 miljarder kronor för 1991/92. Tillsammans med en sänkning av kostnaderna genom ett förbättrat s.k. ohälsotal beräknas utgiftsminskningarna till ca 15 miljarder kronor. Det återstår naturligtvis att visa om den kalkylen håller. Allt faller inte ut omedelbart, och allt är inte nettosiffror.

För den svenska allmänheten innebär det naturligtvis en stor osäkerhet att den svenska ekonomin balanserar på en knivsegg. När spekulationerna sätter i gång – av det ena eller det andra skälet – krävs nya åtgärder. Bakgrunden är att ekonomin har tillåtits utvecklas i felaktiga banor under alltför lång tid. Det gör ekonomin känslig för marknadens bedömningar. Detta förstärks av vårt stora internationella beroende.

De multinationella och i varje fall delvis "svenska" företagen flyttar sina miljarder över gränserna. Lojaliteten mot det egna landet har ersatts av marknadsbedömningar. Den styrka den svenska ekonomin har haft genom sina stora, framgångsrika exportföretag har bytts i osäkerhet. Sverige har blivit så internationaliserat och sårbart att vi inte längre har råd med ekonomiska obalanser. Det gäller landets ekonomiska trovärdighet.

Krispaketet är alltså framtvingat av obalanserna i svensk ekonomi och av spekulationerna mot den svenska valutan. I den meningen är det defensivt. Socialdemokraterna har tvingats att erkänna verkligheten sådan den är. Det har inneburit en omprövning av socialdemokratisk politik, vilket tydligt framgår av förslagen på socialförsäkringsområdet.

De resurser som nu efter beslutet våren 1989 tillförs arbetslivsfonden måste användas för att så snabbt som möjligt rehabilitera dem som annars riskerar att slås ut från arbetsmarknaden och för att påskynda deras återgång till arbetet. Där är vi överens. Arbetslinjen måste gälla.

Regeringens meddelande om att ta tillbaka förslaget att införa sjuklön är däremot beklagligt. En sjuklönereform skulle vara en dynamisk reform som minskar den offentliga administrationen samtidigt som företag och andra arbetsgivare med god arbetsmiljö och låg sjukfrånvaro gynnas. Detta har de flesta länder i Västeuropa insett för länge sedan, liksom våra nordiska grannländer. I Danmark infördes sjuklönen på LOs begäran.

Centern kommer kritiskt att granska regeringens förslag på sjukförsäkrings- och arbetsskadeområdet. Vi kan inte i dag ge några utfästelser för att vi kommer att stödja förslagens utformning så som de hittills har presenterats. Vi är överens om att det finns behov av en viss självrisk i sjukförsäkringssystemen av flera skäl, bl.a. för att undvika att någon tjänar rent ekonomiskt på att vara sjuk jämfört med att arbeta.

Vi är också ense om att det behövs ett högriskskydd för dem som på grund av kroniska sjukdomar ofta tvingas till kortare eller längre tids sjukfrånvaro från arbetet. Inte heller här är vi dock övertygade om att regeringen valt rätt system. En registrering av kroniskt sjuka i särskilda register kan leda till att många registrerar sig som kroniskt sjuka, medan andra med svag allmänkondition och nedsatt immunförsvar hamnar utanför högriskskyddet.

Beträffande arbetsskadeförsäkringen förordar vi en långtgående samordning med sjukförsäkringen. Det ger korta utredningstider och minskad administration tillsammans med ett gott ekonomiskt skydd för den drabbade.

Vi kommer att konstruktivt granska de föreslagna åtgärderna, när de väl föreläggs riksdagen i färdigt skick. Vi förutsätter att socialdemokraterna och regeringen är beredda att pröva också de förslag som vi kommer att lägga fram. Ett klart avslagsyrkande kan vi avisera redan nu, och det gäller fastighetsskatten. Den var ju från början avsedd att motverka överhettningen i Stockholmsområdet, inte som en generellt verkande åtgärd. Därför finns det ingen anledning att utvidga den till hela landet.

Det vi kritiserar hårdast är det vi saknar i krispaketet. Det gäller motviljan att se och granska de fördelningspolitiska orättvisorna i skattereformen, framför allt den höga momsen på nödvändig konsumtion som mat, bostad och persontransporter. Inte heller tycks man vara beredd att ändra turistmomsen, som driver ut turismen ur landet och försvagar bytesbalansen. Hur

kan det för övrigt komma sig att folkpartiet och moderaterna numera är överens om skattereformen? Moderaterna är, som vi hört, socialdemokraternas huvudmotståndare, men folkpartiet är samarbetspartner i skattereformen. Det måste väl innebära att socialdemokraterna och moderaterna är överens om skattepolitiken? Det andra alternativet är förstås att folkpartiet och moderaterna är överens om någonting som de inte är överens om.

Mot bakgrund av de indragningar i statlig administration som nu aviseras är det obegripligt att regeringen vidhåller att folkbokföringen skall förstatligas. För den svenska statskassan innebär det en varaktig kostnad, som på sikt närmar sig halvmiljardklassen. Dessutom tillkommer engångskostnader vid övergången. Alla som har sysslat med rationaliseringsfrågor vet att det tar tid vid indragningar och besparingar i administration innan man får ett positivt utfall i pengar. Statlig administration är därvidlag inget undantag. Däremot går det utomordentligt snabbt att förhindra genomförande av ett beslut som kostar pengar. Även om en del kostnader redan lagts ned på folkbokföringens förstatligande borde det vara lätt att riva upp det beslutet. Vad säger Ingvar Carlsson?

Under rubriken effektivare statlig förmögenhetsförvaltning saknas försäljning av statliga företag. Det som nämns är bolagisering och krav på högre avkastning på en del håll. Självklart saknas också avvecklingen av löntagarfonderna. Vi föreslår för vår del att statliga företag säljs ut i en omfattning av 4–5 miljarder kronor om året. Det kan gälla Nordbanken, ASSI, Domänföretagen AB och delar av domänverkets markinnehav etc. Sådana åtgärder skulle ge resurser för stora satsningar på infrastruktur, t.ex. järnvägsutbyggnader och väginvesteringar, till nytta för konkurrenskraft och regional utveckling.

Så till skrivelsens Europauttalande. Centerns vision är ett helt, öppet och fritt Europa. Där är EG en viktig del, men Sveriges Europapolitik måste innebära att vi inte utestänger, eller medverkar till att utestänga, de ca 400 miljoner människor som bor i Central- och Östeuropa från samarbetet i Västeuropa. Därför blir EGs utveckling – valet mellan breddning av antalet medlemmar och fördjupning av samarbetet i en begränsad länderkrets – av stor betydelse. Av olika skäl – demokratiska och inte minst institutionella – är en kombination av breddning och fördjupning svår att hantera.

Det här lilla problemet m.fl. reduceras i regeringens skrivelse till en begäran om ett nytt riksdagsuttalande om Europapolitiken som tydligare och i mer positiva ordalag klargör Sveriges ambitioner att bli medlem av Europeiska gemenskapen. En avsikt med denna markering är uppenbarligen att tillfredsställa finansmarknaderna.

Förhandlingsplattformen för EES-förhandlingarna gäller inte längre. Riksdagens uttalande om att "medlemskap inte är ett mål för de diskussioner med EG som *nu* föreståt" har inte längre aktualitet. Nu handlar det om både EES-avtal och medlemskap i EG som samtidiga mål.

Jag har ingen anledning att kritisera regeringens beskrivning av den positiva utvecklingen i Europa, tvärtom. Det är naturligtvis en viktig grund för förändringar. Men det borde inte innebära att man slänger all planering över bord. Det vore därför bra om regeringen informerade om vad ni vet om ESK-processen och EGs fortsatta utveckling. Ni förutser uppenbarligen mer

än vad ni beskriver i er korta fotnot till krispaketet. Prioriterar också ni tidpunkten för en svensk medlemsansökan även om det innebär att vi inte vet *vilket* EG Sverige söker medlemskap i?

För min del ser jag en parallell i den situation som rådde inför det förra riksdagsbeslutet år 1972. Då publicerades Werner- och Davignon-rapporterna, vilket påverkade Sveriges bedömning den gången. Jag vill därför fråga: Saknar EGs framtida utveckling relevans i dag, oavsett hur den ser ut, med eller utan militärt samarbete? Eller skall den inte ens påverka medlemskapsansökans utformning?

Anf. 4 LARS WERNER (v):

Herr talman! Låt mig först säga att jag anser att talet om kris är överdrivet, och det främst av politiska skäl. Å andra sidan vill vi från vänsterpartiet deklarera att den ekonomiska utvecklingen naturligtvis inte kan fortsätta som den gör nu med hög inflation och risk för arbetslöshet. Då blir det kris, förr eller senare.

Vi menar att inflationen i hög grad är en följd av devalveringen år 1982, den dyrare importen, den dyrare exporten, de höga vinsterna och av löntagarnas berättigade krav på kompensation. Devalveringen för åtta år sedan, när den socialdemokratiska regeringen tillträdde, hade – enligt vad man sade – som syfte att ge svenska företag högre vinst. Två saker blev följden. Högre vinst för företagen. Högre priser för löntagarna.

Importpriserna steg. Exportindustrin satsade i utlandet och höjde sina priser och vinster samtidigt som det fanns brist på produktionskapacitet, och då drevs även hemmapriserna upp än mer. Det ledde naturligtvis till berättigade krav på lönekompensation. De blev nominellt höga – men i förhållande till behoven ändå snåla. Devalveringen skapade alltså förutsättningar för den inflation vi har i dag.

De ekonomiska problem som finns har naturligtvis både ekonomiska och politiska orsaker. Exportindustrin fick fördelar av devalveringen, men tog inte möjligheten att skapa nya marknadsandelar, utan såg i första hand till att höja sina vinster kraftigt. Kort kan sägas att företagens sätt att utnyttja vinsterna, devalveringens fördelar för dem och deras investeringar, inte varit enbart bra, om man uttrycker sig försiktigt.

Nu vill en del företag gärna skylla alla ekonomiska problem på löntagarna. Det menar jag är att skylla ifrån sig. Lönerna är inte enda problemet, utan också hur företagen använder sina resurser.

Det finns naturligtvis också politiska orsaker till den ekonomiska situation vi har i dag. Valutaregleringens avveckling har medfört ökade utlandsinvesteringar, och det har försämrat bytesbalansen. Skatteomläggningen har höjt konsumentpriserna och därmed inflationstalen. En försämrad bytesbalans och en stigande inflation har lett till en oro på räntemarknaden. Hela denna utveckling är regeringen i hög grad medskyldig till.

Åtstramningspolitiken med de momshöjningar som förekommit under åren har också drabbat de redan ekonomiskt svaga grupperna. Hela denna politik har lett till den inflation vi har i dag. En del av den inflation som skattereformen bidrar till är kanske tillfällig. Men den svenska kronan har också utsatts för ett ekonomiskt spel där olika intressenter och spekulanter köper

och säljer och försöker att tjäna pengar i ett läge när det enda som finns kvar efter valutaregleringens avskaffande är räntevapnet.

Kronan utsätts för ett odemokratiskt spel av kapitalet och spekulanter. Detta har tvingat fram dåliga lösningar såsom räntehöjningar. I denna politik hänvisas till marknadens krav. Men den marknad man talar om är i hög grad odemokratisk.

Från en del håll passar man i dessa dagar på att hylla kapitalismen – ett ekonomiskt system som många ser som höjden av perfektionism. Vi tror att många som gör det i dag kommer att tvingas till omprövning av sina åsikter.

I regeringsdeklarationen från mars, och i en artikel av Allan Larsson i somras, aviserades att om inte arbetsmarknaden blev lugnare fanns det risk för att räntan skulle stiga. I sista hand finns alltid möjligheten att via riksbanken höja räntan, skrev finansministern. Nu har räntorna höjts, inte i sista hand, utan som första medel och egentligen som enda medel. Det leder fram till frågan: Vem är det som styr Sveriges finanspolitik i dag? Är det regeringen, riksbanken eller är det olika spekulanter?

Regeringsdeklarationen från i våras innehöll inga förvarningar om att man skulle skära i nödvändiga trygghetssystem. Då aviserade regeringen i stället att det var låg inflation och full sysselsättning som var regeringens mål. Det säger visserligen regeringen även i dag, men nu skär regeringen i sina förslag i trygghetssystemen.

Regeringens ord om att åtgärda prisökningar och löneökningar har resulterat i sämre sjukersättning. Dessutom skall föräldrar få sämre ersättning för vård av sjukt barn. Vi menar att detta – Ingvar Carlsson – inte har att göra med det problem som ni talar om. Det varken underlättar avtalsrörelsen, hjälper konkurrenssituationen eller pressar prisökningarna. Regeringen drar egentligen ut fel tand.

De som har lägst lön har ofta de sämsta jobben, den sämsta arbetsmiljön och sämst hälsa. Nu är det de som skall betala vad valutaspekulationen har åstadkommit genom att få sämre sjukersättning. Det är de svaga som tvingas betala, men någon effekt på inflation, löner, priser eller bytesbalans blir det knappast av detta. Regeringens paket åtgärdar inte de problem som regeringen själv anger att den vill komma åt.

Vilket samband finns mellan sjukförsäkringar och valutaspekulation? Är det de sjuka som spekulerar? Vilket samband finns mellan vård av sjukt barn och valutaspekulation? Jag anser att regeringen skall försöka klara ut detta. Det är inte bara ett pedagogiskt problem utan någonting mycket värre.

Regeringen agerar nästan som om den satt i en luftballong. När ballongen börjar sjunka, slänger man ut allt löst. När ballongen stiger och sjunker igen slänger man ut fler grejer. Sedan återstår bara att i hast kasta ut varmluftsaggregatet och till sist kastar man ut alla passagerare också. När regeringen nu lägger fram sitt krispaket, påstår den att paketet är ett försök att få ballongen att stiga.

För att komma till rätta med inflationen krävs att prisutvecklingen stoppas. Därmed kan löneökningarna hållas på en lägre nominell nivå, men regeringens förslag löser inte problemen.

Herr talman! Det finns ju andra partier som också har synpunkter på det som jag tidigare talade om. I samband med detta paket har herrarna Bildt

och Westerberg begått en artikel i Dagens Nyheter. Det är en artikel i vilken det egentligen inte finns en enda ny tanke, inte ett enda nytt förslag, inte en idé och inte en enda tankegång som har skapats efter 1980. På det viset är artikeln ett fattigdomsbevis. Det enda nya, det enda särskilda är att dessa två tillsammans satt sina namn under artikeln. Detta märkliga har under de senaste dagarna hyllats och beundrats i vänligt inställda ledarartiklar.

Bildt och Westerberg skriver i sin artikel att bostadssubventionerna måste minskas och att en avreglering av byggsektorn måste ske. Bildt och Westerberg är ju inte här i dag, men jag utgår ifrån att Tobisson och Friggebo företräder sina partier och partiledare. Då undrar jag: Hur mycket skall hyrorna öka? Hur mycket skall nyproduktionen kosta? Hur mycket skall ni tillåta monopolföretagen att ta ut i form av höjda priser? Vad skall ni säga till de ungdomar som i dag söker bostad? Hur skall ni lösa situationen för de ensamstående som i dag har svårt att betala hyran och som kommer att få det ännu svårare efter den skatteöverenskommelse som regeringen och folkpartiet har träffat?

I artikeln skriver Bildt och Westerberg att de vill avreglera den sociala sektorn. Hur, frågar vi då, men det svarar de inte på. Men de använder en massa fina ord. Tobisson och Friggebo kan kanske svara på den frågan i dag.

I samma artikel skriver Bildt och Westerberg också att det är dags med en ansökan om medlemskap i EG. "Flåsigt", sade Olof Johansson om detta. Regeringens nya linje i denna skrivelse är en avsiktsförklaring som skall göra Sveriges EG-närmande tydligare. Jag tycker att detta också är flåsigt. Anpassningen till EG går nu vidare. Jag ser egentligen nedskärningarna av sjukförsäkringen som ett resultat av regeringens nya linje.

Jag vill också passa på att fråga statsministern om tankarna med den nya jordförvärvslagen. Är denna också en anpassning till EG? Den aviserade jordförvärvslagen kommer eventuellt att göra det lättare att köpa jordbruksfastigheter och använda dem för annat än näringsändamål.

Två mål är centrala för vårt partis politik. Det är full sysselsättning och låg inflation, eftersom detta skapar möjligheter för en rättvis fördelningspolitik. För att skapa arbete åt alla krävs bra arbetsmiljöer. Det behövs en utbyggd barnomsorg. För att på sikt skapa arbeten med vettigt innehåll måste också demokratin i arbetslivet utvecklas.

Förutsättningarna för låga nominella löneökningar är pris- och hyresstopp och en prispress som innebär stöd åt konkurrens, både inom byggsektorn och inte minst inom livsmedelssektorn.

Jag vill också i detta sammanhang passa på att säga att jag tycker att det är rimligt att första och tredje AP-fonderna får möjlighet att placera sina medel i aktier. Det är visserligen inte mycket till socialism – som somliga partier säger – men det är ett steg i rätt riktning.

För att komma ur den kris som vi kanske är på väg in i – vi är i vart fall på väg att hamna i ett läge då det finns risk för ökad arbetslöshet och ökad inflation – krävs flera olika åtgärder. Därför menar vi att det är nödvändigt att hålla nere priserna och de rekordhöga hyreshöjningarna som delvis beror på skatteöverenskommelsen mellan regeringen och folkpartiet. De lågavlönade måste i denna avtalsrörelse garanteras vissa förutsättningar, så att de inte blir

förlorare på kapitalets bekostnad. Det är inte låglönegrupperna, de sjuka, ensamstående föräldrar som orsakat valutaspekulation.

Vi undrar också om det inte vore rimligt att skjuta upp den skatteöverenskommelse som har träffats med folkpartiet för att gå igenom den och göra den mer rättvis och rättfärdig, så att den inte enbart gynnar höginkomsttagarna.

Anf. 5 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! I förra veckan fick jag frågan: Hur är det egentligen med krisen? Jag valde att svara att den här krisen är inte den som socialdemokraterna presenterar. Den krisen finns inte. Men varför alla räntehöjningar? Jo, därför att det är en förtroendekris för regeringen. Marknaden tror inte på regeringen. Vem är då marknaden? Jo, till marknadens prästerskap hör Wallenberg, Werthén, Gyllenhammar, Nicolin och allt vad de nu heter. Marknaden har flyttat pengar från Sverige. Därför måste räntan höjas och Sverige anslutas till EG. Marknadens spelutrymme har emellertid drastiskt ökats de senaste åren bl.a. genom avreglering av kapitalrörelserna. Då kunde det låta så här: På måndag kl. 9.30 får vi besked från marknaden. Så sade en ödesdiger radioröst i veckan som gick. Det är alltså marknaden och inte Sveriges riksdag som ger besked. Vart tog egentligen demokratin vägen?

Nu skall ju dessutom utländska intressen få köpa upp Sverige. Regeringen planerar enligt skrivelsen en förändring av jordförvärvslagen och även de lagar som begränsar utländska medborgares rätt att köpa både svensk mark och svenska företag, efter vad jag har hört. Vart är vi på väg?

LO-tidningen skriver: "Vad vi bevittnar är de liberala ekonomernas och den avreglerade valuta- och finansmarknadens aktörers seger över politikens verkningskraft." Det är alltså inte längre riksdagen som bestämmer.

Den aktuella krisen handlar i stället i första hand om överkonsumtion och svikna förväntningar. Krisen är både ekonomisk och ekologisk, men åtstramningsförslag när det gäller den ekologiska krisen saknas helt.

Regeringens enda "miljöförslag" i skrivelsen är ett förslag som kommer att öka miljöföroreningarna, nämligen en prutning på den regionala järnvägstrafiken. I stället borde man ha föreslagit ytterligare satsningar på den miljövänliga trafiken och att momsen tas bort på kollektivtrafiken. Löftet att bli ett miljöparti blev ännu ett av de svikna vallöftena.

Den mest anmärkningsvärda punkten i denna skrivelse är EG-anslutningen och författningsöversynen. Bägge berör i grunden demokratin i Sverige. Ingvar Carlsson säger att regeringens viktigaste uppgift är att regera. Förvisso, men samtidigt vill han ansluta Sverige till EG, så att Sveriges regering och riksdag mister många möjligheter att självständigt styra landet. Sverige kommer alltså i framtiden ännu mera än hittills att styras av Bryssel-byråkratin och anonyma krafter på kapitalmarknaden. Då får Ingvar Carlsson ännu mindre att regera över. I Danmark blev det 10 % kvar av de danska lagarna och regelverken för den danska riksdagen att bestämma över. Resterande 90 % bestämmer EG över.

De borgerliga partierna och socialdemokratin förenas i allt väsentligt av en materialistisk tillväxtpolitik. Den tillåter existensen av en stormrik överklass, och den "röda" nomenklaturans främsta mål är att få samma mate-

riella nivå som kapitalisterna. Men de hotas av de gröna och andra politiska rörelser.

De grå partierna kan bibehålla sitt maktmonopol bara om det ser ut som om de bekämpar varandra. Deras önskemodell är den amerikanska modellen med två partier med samma program, vilka genom formell konkurrens skapar en illusion av demokrati. Valdeltagandet i USA är oftast under 50 % och nya partier har nästan ingen chans. Sverige är utsatt för en smygande "statskupp" i flera steg.

Det grå partiernas mål är:

att genom EG binda Sverige i en tillväxtmaterialistisk utveckling och,
att genom nytt valsystem radera ut alla småpartier och tvinga fram ett tvåpartisystem.

Men detta går inte att genomföra utan krisstämning.

Därför flyttar kapitalet målmedvetet utomlands.

Därför underlättar socialdemokratin utvecklingen genom att avveckla alla effektiva styrmedel.

Därför hamnar landet i ett ostyrbart mellanläge – extremberoende av världsmarknaden och EG.

Därför förstärker regeringskris och krispaket intrycket av att det går exempellöst dåligt för Sverige, trots att vi har högre BNP per capita än något annat EG-land, möjligen med undantag av Danmark som ligger på samma nivå – allt enligt OECD-statistik.

Därför skyller regeringen framför allt på fyra saker i sitt krismeddelande:

1. "Oklarheter" om EG,
2. för stor offentlig sektor,
3. "oklar" energipolitik och
4. ett valsystem som försvårar "handlingskraftiga regeringar".

Men B&W – Bildt och Westerberg – skyller på i stort sett samma saker!

Därför är skillnaderna mellan regeringen och moderaterna och folkpartiet marginella. Det handlar om en strid mellan partier som vill detsamma, men som inte kan samarbeta öppet, eftersom det skulle krossa illusionen av vänster–höger-kampen och öppna vägen för nya, gröna alternativ.

Begrep inte regeringen när den framkallade 80-talets exempellösa företagsvinster, att även dessa vinster skulle kräva avkastning på samma sätt som det ursprungliga kapitalet? Eftersom den svenska marknaden i hög grad är monopoliserad av stora företag, var det naturligt för kapitalanhopningen att söka sig utomlands. I det läget avskaffade regeringen valutaregleringen. Svenskarna blev de mest aggressiva uppköparna av företag och fastigheter ute i Europa. Man kan väl säga att Sverige på kort sikt har förköpt sig. Sveriges ekonomi kan inte vara särskilt sjuk när den har genererat sådana övervinster.

I maktutredningens huvudrapport sägs att när den svenska kapitalmarknaden är fullständigt integrerad med den internationella kapitalmarknaden, kommer avvikelser i form av t.ex. miljökrav, skatter, arbetsvillkor och tek-

niska standarder att vara omöjliga. På det här sättet blev avskaffandet av valutaregleringen det första steget mot en EG-anslutning. EG-anslutningen blev också ett sätt att få igenom en gammal traditionell högerpolitik. På det sättet måste vi anpassa oss till EGs arbetslöshet, skattetryck, offentliga sektor och familjestruktur, vare sig vi vill eller inte. Familjestrukturen bygger på att vården av barn och gamla huvudsakligen görs av obetalda kvinnor i hemmen. Arbetaren slipper därmed betala den skatt som i Sverige betalar bl.a. barn- och äldreomsorgen. I stället får han i motsvarande grad större försörjningsbörda och hustrun blir dessutom ekonomiskt beroende av mannen. Är det dit vi vill nå?

I det här sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att storföretagarna och kapitalisterna är totalt ointresserade av demokrati. De är fostrade i ett auktoritärt system. Varje aktiebolag är ett auktoritärt system där huvudägaren tillsätter styrelse, styrelsen tillsätter VD och VD tillsätter sina medarbetare. Vad man däremot har erfarenhet av i företagen är maktstrider, intriger och lobbymetoder. Den erfarenheten kan man få god användning av inom EG. Att storföretagen längtar efter EG är lättförklarligt: ofta låga löner och låga sociala avgifter, svagt fack, hög arbetslöshet och låga miljökrav.

Kommer det att bli så att vi får ett framtida EG, en förbundsstat med ett parlament med 500 ledamöter, dit Sverige får sända 15 och där senaten har två medlemmar från varje land? Det blir 17 representanter från Sverige. Det är riktigt i formell demokratisk mening, men det är dödsstöten för en verklig demokrati. Skulle sedan enmansvalkretsar införas, skulle dödsstöten bli fullständig.

Just nu bevittnar vi den socialdemokratiska modellens dödsryckningar. Det vi nu ser är slutet på en saga. Det är slutet på sagan om den svenska modellen med en skattefinansierad offentlig välfärd, som skulle skänka alla trygghet, social service, rättvisa och jämlikhet. Det var förvisso en vacker saga, inte utan förtjänster. Men den socialdemokratiska sagan bygger tyvärr – som de flesta sagor – på en dröm som inte går att uppfylla: drömmen om en evig tillväxt. Den är omöjlig.

På det här sättet bygger den socialdemokratiska modellen på ett sorts moment 22. Man säger att man vill förbättra miljön. Men för att klara den välfärdsmodell man själv har byggt upp måste materiell produktion och konsumtion hela tiden öka. Det leder till ökat resursslöseri och miljöförstöring, hur mycket man än försöker med tekniska reningsåtgärder.

En regering som bygger på Bildts och Westerbergs omtalade sexpunktsprogram i DN har heller inte vårt stöd, eftersom den är minst lika miljöförstörande.

Som vi ser det borde det finnas underlag för ett tredje alternativ: det gröna alternativet som står på två ben.

1. En realistisk syn på vilken utveckling av våra grundläggande materiella villkor som är möjlig. Detta i en värld som brottas med allt ofantligare resurs- och miljöproblem.
2. En ny modell för hur vi skall kunna klara vår sociala välfärd utan att bygga den på drömmen om en ständig tillväxt.

Centern, Olof Johansson, har börjat komma med oklara ståndpunkter. Ni

i centern fick inte vara med Bildt och Westerberg. Ni förhandlar om kärnkraften och ni framför oklara ståndpunkter i EG-frågan. Kan vi, Olof Johansson, lita på centern?

Är Olof Johansson beredd att samregera med moderater och folkpartister och offra avvecklingen av kärnkraften med början 1995/96 och miljön samt acceptera en EG-anslutning? Det är mycket intressanta frågor som vi måste ha besked i.

Är Olof Johansson beredd att bli statsminister i en grön regering?

Det är i sanning ett märkligt sätt att lansera en EG-anslutning i en skrivelse om den ekonomiska politiken. Men visst vore det naturligt om svenska folket fick säga sin mening i en folkomröstning på samma sätt som skett i många andra nya EG-länder före anslutningen.

Statsministern får sällan tillräckligt med tid för att svara på oppositionens frågor. Vi har ett antal frågor från miljöpartiet. I denna remissdebatt finns ytterligare ett antal talare anmälda från miljöpartiet, och de vill ställa frågor. Jag hoppas att statsministern utnyttjar tillfället nu när han har tid att svara på de frågor som kommer efter den huvudsakliga debatten. Jag har dock tre frågor direkt.

Är Ingvar Carlsson beredd att medverka till att det svenska folket får säga sin mening i en folkomröstning i EG-frågan?

Ingvar Carlsson, planerar regeringen verkligen att ta bort de begränsningar som finns för utländska medborgares köp av mark och företag i Sverige och när kommer dessa förslag? Kommer även juridiska personer att få köpa jordbruksfastigheter?

För övrigt, Ingvar Carlsson, hur är det med en ny författningsberedning? Är det ett sätt att få ett reformerat valsystem som utestänger små partier och banar väg för tvåpartisystem?

Anf. 6 Statsminister INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Lars Tobisson var osäker beträffande syftet med denna debatt. Får jag då, herr talman, påminna om att när regeringen redovisade innehållet i den skrivelse som senare skulle överlämnas till riksdagen mötte detta politiska innehåll en mycket hård kritik från herrar Westerberg och Bildt. Man sade att det förslag vi presenterade inte var tillräckligt långtgående. Carl Bildt hade även formella invändningar. Även om han mumlade innebar det ändå ett hot från hans sida om att förslaget borde granskas av konstitutionsutskottet.

Inte nog med detta. Nu var läget så allvarligt att moderaterna och folkpartisterna måste samla sig till ett eget regeringsalternativ – visserligen bara i form av en artikel, men ändå. Man gick för första gången på mycket mycket länge tillsammans i en sorts konstellation eller axel. För att regeringsalternativet skulle bli trovärdigt fick inte centern vara med. Uteslutningen av centern gjordes dessutom under ganska förolämpande former.

På de borgerliga ledarsidorna har det här initiativet från Carl Bildt och Bengt Westerberg hyllats entusiastiskt. Man har sagt att nu har verkligen trovärdighet skapats kring den borgerliga politiken. Även på nyhetssidor, i radio och i TV har det här fått stort utrymme.

Mot denna bakgrund kunde vi i eftermiddag här i riksdagen ha fört en av

de mest intressanta debatterna på länge. Jag har sett fram emot detta, eftersom vi äntligen har fått en tydlig motståndare som vi skulle kunna debattera med för att få se ett alternativ. Då inträffar det häpnadsväckande att varken Carl Bildt eller Bengt Westerberg infinner sig till dagens debatt. Båda väljer att göra något annat. För mig är det oförklarligt, men det kan naturligtvis finnas förklaringar.

En förklaring kan vara att regeringens förslag så här långt har visat sig vara mycket verkningsfullare än vad många dysterkvistar räknade med. Dit hör uppenbarligen fortfarande Lars Tobisson, vars inlägg nästan andas en förhoppning om att det skall gå illa för svensk ekonomi. En annan förklaring kan vara att moderaternas och folkpartiets alternativ inte är något annat än en snabbt hopskriven artikel och inte tål en konfrontation med verkligheten.

Har ni, kammarledamöter, tänkt på att Lars Tobisson och Birgit Friggebo, när de står inför Sveriges riksdag och för första gången har chansen att redovisa och debattera sitt gemensamma alternativ, praktiskt taget inte har ett ord att säga om det? Det var väl inte bara tänkt som ett massmedialt jippo? Det fanns väl någon politisk substans bakom som skulle motivera att man i denna kammare, från denna talarstol, kommenterade, redovisade och utvecklade det här förslaget. Men inte ett ord har sagts. Jag måste säga att jag sällan under mitt numera ganska långa politiska liv har varit med om en sådan förvånansvärd händelse som denna som jag har upplevt här i eftermiddag. Först uteblev två partiledare, och sedan har deras ersättare dessutom inte ett ord att säga om detta som har varit på ledarsidorna under en vecka nu och har kommenterats från alla tänkbara och otänkbara håll. I det seriösa programmet Godmorgon världen satt två personer, visserligen var de förmodligen borgerliga, och sade att detta förslag har avgjort valrörelsen.

Jag skall så småningom återkomma till detta. Jag vill emellertid först som vanligt svara på en del av de frågor som har ställts och kommentera de synpunkter som har framförts från tidigare talare.

Lars Tobisson menar att finansministern uppträder som om det är brist i kassan. Lars Tobisson anser att vi inte behöver vidta några finanspolitiska åtgärder mot de problem som vi nu upplever. Det här ger mig kalla kårar utefter ryggen. Det är nämligen precis den inställningen som ledde till de borgerliga budgetunderskotten i slutet av 70-talet och i början av 80-talet och som gjorde att vi lånade till motsvarande 13 % av vår bruttonationalprodukt. Om vi i dag inte hade haft dessa lån att betala av, hade vi kunnat sänka momsen från 25 % till 15 %. Är det den sortens politik som en borgerlig regering skall börja föra igen och lägga på framtida generationer sådana bördor? Även Birgit Friggebos inlägg andades att det inte var så nödvändigt med någon finanspolitisk åtstramning.

Moderaterna har ju en budget som, kombinerad med skattereformen, innebär en brist på 47 miljarder kronor, medan folkpartiet däremot står för i stort sett samma budgetbalans som socialdemokraterna. Bara som ett exempel på vad detta alternativ skall klara av kan jag nämna att det är en skillnad på 46 miljarder i synen på den budget som vi nu arbetar med. Inte kan väl folkpartiet rimligen gå över och så radikalt förändra sin syn på behovet av en rimlig finanspolitik.

Den andra fråga som kom upp gällde förslaget om sjuklön. Det är riktigt

att vi inte föreslår att man nu skall införa 14 dagars sjuklön. Skälen till det är att det för oss är oerhört viktigt, om vi skall göra dessa begränsningar i sjukförsäkringen, att de blir likvärdiga, att de för alla grupper slår i princip på samma sätt. Om man skall kunna göra detta på ett rimligt och någorlunda enkelt sätt är förutsättningen faktiskt att vi inte har denna sjuklön. Därför tycker jag att den som argumenterar för att det är motiverat att göra vissa besparingar på sjukförsäkringen ändå måste fundera över om det då inte är rimligt att de drabbar alla i princip lika. Det kan ju inte vara rimligt att privatanställda arbetare är de enda som skall drabbas.

Birgit Friggebo tog upp frågan om författningen och använde faktiskt ungefär följande ord: Socialdemokraterna vill klamra sig fast vid makten genom att börja manipulera med vårt valsystem.

Här sägs det ena minuten att moderaterna är praktiskt taget lika stora som socialdemokraterna i opinionsundersökningar, och nästa minut framställer man det som om vi socialdemokrater skulle genomföra detta bara för att klamra oss fast vid makten. När en ledamot av konstitutionsutskottet dessutom använder sådana ord om det valsystem som används i Storbritannien, i Frankrike, i Tyskland och i en lång rad andra länder, så tycker jag att debatten förs ned på en mycket låg nivå. Jag har gång på gång försökt ta upp den här diskussionen och sagt att jag i princip är anhängare av ett proportionellt valsystem. Jag har varit med om att utarbeta det nuvarande valsystemet. Men i detta finns det i så fall också en manipulering, och det gäller 4-procentsspärren. Inte heller detta valsystem är alltså ett absolut proportionellt valsystem.

Om emellertid man med denna författning inte kan skapa handlingskraftiga regeringar, kommer demokratin förr eller senare att råka in i en allvarlig kris. Och det är jag inte den första att säga. Detta varnade Tage Erlander för under hela den diskussion som föregick den nuvarande författningen. Och visst har vi under några år fått erfarenheter som ger oss anledning att fundera över dessa frågor utan att omedelbart, som Birgit Friggebo gjorde, förfalla till en ren vulgärargumentation. Vi menar allvar med vår inbjudan till de övriga partierna om en beredning av författningsfrågorna. Då får vi se hur långt vi kan komma. Vi kommer att eftersträva en bred enighet. Vi kommer icke att kunna diktera i denna fråga, och det vet Birgit Friggebo.

Jag blir lika förvånad när Birgit Friggebo tar upp energipolitiken och ställer frågan vad vi syftar till med energipolitiken. Folkpartiet, centern och socialdemokraterna har faktiskt haft två överläggningar. Och jag tror att alla parter är överens om att det har varit bra överläggningar. Vi har lagt upp ett arbete, och vi skall träffas nästa gång i december. Jag vill därför ställa en motfråga till Birgit Friggebo. Tänker folkpartiet inte fullfölja detta samarbete? Vad innebär på den här punkten deklarationen som folkpartiet har gjort tillsammans med moderaterna?

När det gäller EG-frågan upplever jag det som om man från folkpartiet och moderaterna närmast är irriterad över att socialdemokraterna har lämnat sitt förslag, som innebär att vi anser att riksdagen skall klargöra de mera positiva stämningar som vi nu upplever finns i EG-frågan och att vi uttalar våra ambitioner om medlemskap. Jag vet inte om folkpartiet och modera-

terna hade tänkt sig att få leka själva på denna planhalva och att de är irriterade över att socialdemokraterna uttrycker en uppfattning.

Olof Johansson ställde frågan hur det blir om EG beslutar sig för att bli en försvarspolitisk union. Ja, då är ett EG-medlemskap självfallet inte förenligt med svensk neutralitetspolitik. Men jag har personligen mycket svårt att tro att EG skulle gå åt det hållet. Jag är ganska övertygad om att det blir NATO som även fortsättningsvis kommer att ha detta ansvar. Men eftersom Olof Johansson har ställt frågan vill jag gärna svara på den.

Till Lars Werner vill jag säga att tänk om dåvarande vpk hade orkat ta ett ansvar på våren 1989 då Lars Werner och jag förde vissa samtal. Och jag trodde dessutom att vi hade en överenskommelse. Men problemet är ju att vänsterpartiet, när det har kommit till kritan, alltför ofta inte har orkat med att fatta de beslut som är nödvändiga om man skall bedriva en långsiktig och ansvarsfull politik. Att vara radikal, Lars Werner, innebär inte att man i varje ögonblick ställer upp för det som är kortsiktigt populärt. Om man vill vara ett radikalt parti, med ett inflytande över politiken, måste man också orka fatta impopulära beslut, just för att klara de långsiktiga målen. I detta sammanhang vill jag öppet och direkt till Lars Werner säga att vänsterpartiet kommunisterna, nuvarande vänsterpartiet, på den här punkten har varit en besvikelse under 80-talet och har ett stort ansvar för att vi i dag tvingas vidta vissa åtgärder. Om vi hade angripit problemen ett par år tidigare hade de kunnat mötas med mindre besk medicin.

Claes Roxbergh ville att jag från talarstolen i dag skulle utlova en folkomröstning i EG-frågan. Det tänker jag inte göra. När det gäller köp av mark och företag får vi redan i en EES-överenskommelse, om vi vill ha en sådan, finna oss i att ungefär samma regler och villkor som gäller för oss i andra europeiska länder också måste gälla för dessa länder hos oss.

När det gäller författningen har jag redan besvarat Claes Roxberghs fråga.

I övrigt är Claes Roxberghs inlägg uppriktigt sagt oerhört svårt att föra en debatt om. Det var inte något ovänligt, utan bara ett konstaterande – jag upplevde det så. Vad som förvånar mig är att miljöpartiet inte ser de möjligheter som nu växer fram i Europa och våra möjligheter att vara med och påverka detta större sammanhang. Tag t.ex. miljöproblemen: dem kan vi inte angripa nationellt, var och en inom sina egna gränser. Skall vi klara Europas miljöproblem måste det bli ett ökat samarbete. Då måste vi vara med så långt som möjligt i det samarbetet. Jag upplever det som om miljöpartiet ville dra ner gardiner och tro att man därmed löser problemen och kan förverkliga sina politiska idéer. Jag tror inte det. Jag är tvärtom övertygad om att vi för att förverkliga de idéer som socialdemokratin står för när det gäller full sysselsättning, rättvisa, nord–syd-dialogen och inte minst miljön måste kraftigt bygga ut det europeiska samarbetet.

Mycket av det som händer, sägs och skrivs i dessa dagar om problemen i svensk ekonomi och om regeringens åtgärder verkar säkert både obegripligt och motsägelsefullt för många. Det påstås å ena sidan att svenska folket har det bedrövligt. Det kan man bl.a. läsa i Svenska Dagbladet. Det ser man i Svenska arbetsgivareföreningens annonser, och Carl Bildt hjälper till med svartmålningen. Vi får ständigt höra att folk i andra länder har det mycket bättre. Å andra sidan påstås att vi har det alldeles för bra i vårt land. Vi arbe-

Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

tar för litet, vi har för många förmåner och rättigheter och vi får alldeles för mycket gratis via den gemensamma sektorn. Hur går det ihop? kan man undra. Vad vill de som påstår detta göra åt problemen? "Ner med de offentliga utgifterna", krävde en av våra främsta näringslivsföreträdare i en tidningsintervju nyligen. "Låt folk spara till det de behöver: skola, sjukvård, pensioner och vad det nu kan vara. Då får pengarna och livet ett värde och företagen ett bättre klimat."

Så säger en person som har ärvt en av de största förmögenheterna i Sverige. Då blir det litet tydligare. Det är nästan undantagslöst de som tjänar mest pengar och som har ärvt pengar och position som också vet mest om hur man värnar om privilegier och förmåner. Jag påstår att det är så.

Nu är det inte bara vårt land som har vissa problem. I Storbritannien, som har en inflation nästan lika hög som vår, har man en arbetslöshet på 6 %. I Danmark går var tionde löntagare arbetslös. I Holland är man bekymrad över att var sjätte arbetstagare är sjuk eller hemma från arbetet varje dag. USA kämpar efter Reagan med enorma ekonomiska problem. Tillväxten är låg, arbetslösheten hög och dollarns värde sjunker. Ovanpå detta sliter man med ett gigantiskt budgetunderskott. Det finns inga stora välfärdssystem att reformera eller skära ner. Utbildningssystemet befinner sig i kris. 37 miljoner amerikaner saknar i dag sjukförsäkring. Nästan en fjärdedel av barnen och hälften av de svarta lever i fattigdom. Någon socialdemokrati finns inte där att skylla på, inte heller någon stor offentlig sektor. I stället har amerikanerna länge levt som högern och näringslivet här hemma förespråkar och verkligen fått spara till det man behöver: skola, sjukvård, pensioner m.m.

Jag upplever det så att det finns starka högergrupper som ser i det som nu sker en möjlighet att också i vårt land knäcka facken och försvaga löntagarnas position. Man ser en chans att montera ner den offentliga barnomsorgen, sjukvården och äldreomsorgen, att sänka skatten för de högavlönade och låta vanliga löntagare få det sämre genom att slå sönder den generella välfärden.

Svenska arbetsgivareföreningens ordförande har nyligen uttalat att det bara är polisen, domstolarna och försvaret som inte skall privatiseras. De pengar som sparas in på att människor själva får betala barnomsorg, sjukvård, äldreomsorg, sjukförsäkring och pension skall gå till företagen genom en sänkning av arbetsgivaravgiften. Den här framtidsvisionen stämmer i stora drag överens med moderaternas framtidsprogram, där det sägs att det bara är i familjen och i dess närhet som vi förmår att bry oss om varandra.

Vi socialdemokrater ser i stället problemen i ekonomin som en utmaning. Vi vill bemästra dem genom att långsiktigt garantera tryggheten. Därför tar vi nu itu med det som inte fungerar bra i vårt nuvarande välfärdssystem. Vi vill få stopp på inflationen och räntehöjningarna, så att folk kan få rimliga mat- och boendekostnader. Vi vill skapa fler alternativ inom vård och omsorg, utan att rättvisan sätts på undantag. Framför allt vill vi slå vakt om sysselsättningen. Här går den stora skiljelinjen. Jag upplever det som så att högergrupperna vill använda den nuvarande krisen för att införa ett helt annorlunda samhälle, medan socialdemokraterna vill angripa de ekonomiska problemen för att garantera möjligheterna långsiktigt och trygghet i arbetet. Vi har faktiskt under vår tid sänkt de offentliga utgifterna från 66 % till 61 %. Vi

har tagit bort budgetunderskottet på 90 miljarder. Sedan 1982 har de svenska industriinvesteringarna och exporten fördubblats. Vi har haft full sysselsättning under 80-talet, medan miljoner och åter miljoner människor utomlands har gått utan arbete.

Vad är det då för problem i dag? För det första är inflationen för hög. För det andra är tillväxten för låg. Vi har höjt våra löner med i genomsnitt 28 % samtidigt som tillväxten har varit 6 %. Därför måste vi nu få ner löneökningstakten. Det är därför vi har tillsatt den s.k. Rehnberggruppen. I och med skattereformen får vi en ny chans att nästa år radikalt dämpa löneökningstakten och växla om från inflationslöner till reallöner.

Vi måste få fart på tillväxten i Sverige. Det är tillväxten som avgör om vi fortsättningsvis skall kunna bygga ut och förbättra både vår privata ekonomi och vår välfärd. Därför inriktar regeringen sin politik på just dessa två områden: växla ner inflationen och skapa större tillväxt.

Det blev en akut kris för två veckor sedan. Vad som hände var att vi fick spekulationer om en nära förestående devalvering. Då försvann stora summor ut ur landet. Det flödet måste ovillkorligen stoppas. Det gjorde regeringen dels genom att riksbanken höjde räntan, dels genom att snabbt gå ut och deklarera att en devalvering är utesluten och att den vägen är stängd. Samtidigt meddelade regeringen att den inom en vecka skulle presentera åtgärder för att komma till rätta med de underliggande problemen i den svenska ekonomin. Vi gav ett tidigare besked än vad vi annars skulle ha gjort i budgeten i januari. Alltså gav vi ett besked om att Sverige inte skall devalvera. Vi skall klara våra problem och bördorna skall fördelas rättvist.

Hur skall det här i praktiken gå till? För det första har vi deklarerat att vi eftersträvar ett nytt riksdagsbeslut om Europapolitiken, som tydligare klargör Sveriges ambitioner att bli medlem av EG. För det andra föreslår vi utgiftsminskningar med 15 miljarder kronor. Vi måste få stopp på utgifterna inom socialförsäkringssystemet. De ökar automatiskt år efter år med mycket stora belopp, medan intäkterna inte alls ligger på samma nivå. Vi föreslår en sänkning av sjukförsäkringsersättningen till 75 % de tre första dagarna, från fjärde dagen 90 % ersättning, samt en sänkning av ersättningen vid vård av sjukt barn till 80 %.

För det tredje lägger vi fram en rad förslag som i framtiden kommer att skapa bättre förutsättningar för tillväxt och för långsiktig garanti av tryggheten, genom att rätta till brister och trögheter i vårt nuvarande välfärdssystem. Här är vi faktiskt redan i gång. Vi har vidtagit en rad åtgärder. Vi har lagt om skattesystemet och förnyat arbetsmarknadspolitiken. Vidare håller vi på med arbetslivet. Det har avsatts 15 miljarder kronor för ändamålet. Vi har påbörjat förändringar av socialförsäkringssystemen. Jordbrukspolitiken har lagts om, och vi har påbörjat en genomgripande decentralisering av skolan. Och nu går vi i den här skrivelsen vidare.

Vi vill se över den statliga administrationen och därmed göra den effektivare och mer anpassad till 90-talets krav. Vi föreslår en samordning av sjukförsäkringen och sjukvården för att förbättra kvaliteten i vården och korta köerna till operationer och annat.

Vi menar att tiden är mogen för en närmare samverkan mellan barnomsorg och skola. Får vi en mer flexibel övergång när barnen är mellan sex och

sju år, kan vi utnyttja resurserna på ett effektivare och bättre sätt. För att stärka den svenska konkurrenskraften och bidra till högre tillväxt förbättrar vi villkoren för högre utbildning.

Vi effektiviserar statens förvaltning av förmögenheter. Vattenfall t.ex. görs om till ett aktiebolag. Hela näringspolitiken inriktas på att öka konkurrensen och stimulera till nyföretagande. Sverige verkar internationellt inom de s.k. GATT-förhandlingarna för att sänka gränsskyddet inom jordbruket, så att vi därmed får billigare mat. Får vi mot förmodan inget förhandlingsresultat, återkommer regeringen i denna fråga till riksdagen.

Till slut vill jag, herr talman, ändå själv dra några slutsatser av det nya samarbete som har signalerats mellan folkpartiet och moderaterna.

För det första har naturligtvis högern förstärkts. Om den saken råder det inget tvivel. Bengt Westerberg och folkpartiet har tidigare med stor kraft kritiserat moderaterna på en rad avgörande punkter.

Så sent som för 14 dagar sedan skrev Bengt Westerberg i Dagens Nyheter att moderaterna genom att liera sig med särintressen för en politik som leder till nationens fall. För inte så länge sedan skrev han i samma tidning: "Om man, som moderaterna vill, skulle minska skatterna med 150–200 miljarder kronor under 1990-talet skulle det inte vara möjligt att ens upprätthålla dagens standard i den offentliga sektorn. --- Den moderata skattepolitiken är mot den här bakgrunden ett hot mot välfärden."

Bengt Westerberg hade också för några veckor sedan ett meningsutbyte med Svenska Dagbladets ledarsida om moderaternas familjepolitik som han i hårda ordalag fördömde. Och i somras skrev Bengt Westerberg i Svenska Dagbladet: "Det moderata budskapet blir allt tydligare och alltmer oroande. De offentliga insatserna skall minskas, skatterna sänkas kraftigt och människor i ökad utsträckning själva betala för välfärden. --- Detta är för folkpartiet en oacceptabel politik. Vi liberaler kommer aldrig att medverka till att den genomförs." Det skulle vara intressant att få en kommentar från dem som nu är nya samarbetspartner.

För det andra har vi fått en större ideologisk klarhet. Artikeln av Bengt Westerberg och Carl Bildt måste innebära att folkpartiet är berett att släppa sina ambitioner. Det är väl inte så att moderaterna skall göra alla eftergifter. Återigen visar det sig att Tage Erlander hade rätt när han sade: Socialliberalismen är en ömtålig planta som trivs bäst i hägnet av en stark socialdemokrati. När socialdemokratin går framåt starkt kommer socialliberalismen. När högern är stark, som den är nu, blir det sämre med socialliberalismen.

För det tredje har socialdemokratin fått en tydlig motståndare. Vi har under några år upplevt en ganska speciell situation. Nästan all debatt har kretsat kring socialdemokratin, och vi har fått mycket litet debatt om alternativen. Nu kommer de borgerliga partierna, framför allt moderaterna och folkpartiet, inte ifrån att diskutera, även om det görs ett försök i dag. I längden är det omöjligt att komma ifrån en diskussion. Man kommer att tvingas att diskutera ett borgerligt alternativ. Hur blir det med skatterna och skattereformen? Jag ställer för sjätte gången i en stor debatt frågan om moderaterna har gett upp sitt motstånd mot skattereformen eller inte. Hur blir det med energin, Europapolitiken och familjepolitiken?

För det fjärde: Det som skulle bli en manifestation av borgerlig enighet

blev ju i realiteten en manifestation och demonstration av borgerlig oenighet på grund av att Olof Johansson inte fick vara med på utspelet. Orsaken var alltså, som det sades, centerns inställning i EG-frågan. Men den verkliga avsikten måste rimligen ha varit att förödmjuka centern.

För det femte blir det svårare att styra Sverige. Dels blir det efter vad som har hänt svårare att komma överens över blockgränserna, dels blir det svårare för en borgerlig majoritet att regera. Kom ihåg hur det var i Sverige mellan 1976 och 1982. Vi hade trepartiregering, tvåpartiregering och enpartiregering. Gång på gång sprack enigheten och samarbetet. Och se på Norge i dag. Den borgerliga majoriteten satt bara ett år, trots borgerlig majoritet i stortinget. Under två valperioder har det nu funnits borgerlig majoritet. Vid båda tillfällena har de borgerliga försökt att regera, men efter ett år har de fått ge upp.

Vi socialdemokrater har visat att vi är beredda att samarbeta över blockgränserna, när det har varit nödvändigt för ekonomin och för landet. Vi har varit beredda att ta ansvar också för mindre populära beslut, och vi har förvisso fått betala ett politiskt pris för detta. De förändringar av politiken som vi nu redovisar i skrivelsen till riksdagen har till syfte att värna om det som har gjort Sverige till ett bra land att leva och bo i: rätten till arbete, rätten till ekonomisk och social trygghet för alla. Det är vår förhoppning att vi i riksdagen skall kunna åstadkomma en majoritet för de här åtgärderna. Vi är övertygade om att de är motiverade, att de är långsiktigt nödvändiga och att de behöver förverkligas – både de som verkar på kort sikt och de som har ett mer långsiktigt syfte för att Sverige också i framtiden, under 90-talet, skall vara ett bra land att leva och bo i.

(Applåder)

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Statsministern måste vara illa trängd. Här har han begärt en debatt med anledning av remissen av den ekonomiska skrivelsen till utskottet. Sedan lägger han ut texten om allt möjligt annat som om det vore en allmänpolitisk debatt.

Jag skall i princip hålla mig till ämnet för dagen, dvs. den ekonomiska krisen, regeringskrisen. Men först en kommentar till Ingvar Carlssons utfall mot en artikel som Carl Bildt och Bengt Westerberg har skrivit. I artikeln klargjordes att moderaterna och folkpartiet strävade efter en borgerlig majoritetsregering och att de har gott hopp om att även centern skall ställa upp. Det är självfallet inte något färdigt heltäckande regeringsprogram. Något sådant skrivs inte i en tidningsartikel. Med det är en viktig byggsten i den borgerliga allians som vi har talat om sedan regeringskrisen i februari. Det krävs på andra områden nya byggstenar tillsammans med centern och folkpartiet. Förutsättningarna för en borgerlig allians är en klar politik i sakfrågorna, men samverkan för samverkans egen skull tror vi inte på.

En politik enligt de sex punkter som tas upp i artikeln skulle betyda en ekonomisk politik som, till skillnad från den som nu förs, skulle kunna återföra Sverige till balans och tillväxt.

En av de sex punkterna handlar om skattepolitiken. Låt mig svara på

Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

Ingvar Carlssons och Olof Johanssons frågor om synen på skatteomläggningen.

Det torde vara allom bekant att moderaterna och folkpartiet inte är överens om den skatteomläggning som nu håller på att genomföras. Vår viktigaste invändning är att skattetrycket inte sänks. Men moderaterna och folkpartiet är överens om att en borgerlig regering efter nästa val skall sänka skattetrycket. Jag hoppas att centerpartiet ställer upp på den linjen. Att socialdemokraterna skulle göra det vågar jag inte hoppas på.

Jag tror att Ingvar Carlsson i detta sammanhang bör fundera över situationen inom sitt eget parti i stället för att oroa sig för hur en borgerlig regering skall formas efter valet. Om rösterna fördelar sig ungefär som dagens opinionssiffror visar, kan inte socialdemokraterna som nu lita på att något vänsterparti ställer upp som stöd. Då blir frågan: Med vilket parti eller vilka partier tänker socialdemokraterna ingå i koalition, och var har ni ert gemensamma regeringsprogram?

Så skall jag gå över till att tala om krispaketet. Statsministern hävdade utan minsta bevisning att paketet skulle ha gjort verkan. Möjligen tänker han på att marknadsräntan har gått ned litet grand – fattas bara annat! Farhågorna för en omedelbar devalvering har skingrats med hjälp av den kraftiga räntehöjningen, men långt ifrån alla de fem procentenheterna har återtagits. Tvärtom får vi räkna med att marknadsräntan även efter detta ryck stannar kvar på en högre nivå än tidigare. Statsministern kan väl inte mena att bostadskrediter på 15–16 % är någonting som vi normalt skall leva med framöver. Ränteskillnaden gentemot omvärlden, som brukar vara 2–3 %, har nu stigit till det dubbla. Den differensen beror inte på något annat än en förväntan om en kommande försvagning av kronkursen. Sedan krispaketet presenterades har Stockholmsbörsen gått ned med ytterligare 4 %, vilket vittnar om en bestående misstro mot Sveriges ekonomi. Samma innebörd har de internationella kreditvärderingsinstitutens beslut att överväga en nedgradering av Sverige. Detta skedde sedan man hade tagit del av krispaketet.

Trots all sin ordrikedom förklarade statsministern inte varför viktiga principställningstaganden, t.ex. beträffande EG, saknades i den ekonomisk-politiska propositionen, liksom också i regeringsförklaringen för någon månad sedan.

Ta exemplet med sänkningen av skolåldern – en sak som vi moderater har verkat för länge, främst av pedagogiska skäl, men som socialdemokraterna alltid envist har röstat ned. Nu svänger man helt och lägger fram just detta förslag, som en följd av att valuta strömmar ut ur landet. På vilka grunder föreställer sig regeringen att en flexibel skolstart skall få kapitalplacerare att återfå tron på Sverige? I sin desperation drog Ingvar Carlsson till med uttalandet att vi moderater siktar på ett budgetunderskott på 47 miljarder kronor. Detta är och förblir en lögn. Vi är naturligtvis inte emot utgiftsminskningar. Tvärtom har vi länge framfört krav på sådana, samtidigt som vi starkt beskjutits av socialdemokraterna. Men syftet har varit att skapa utrymme för skattesänkningar och att i övrigt få till stånd strukturella förändringar. Jag är övertygad om att nyckeln till en förtroendeskapande omläggning av den ekonomiska politiken är en systematisk sänkning av skattetrycket. Socialdemokraterna har nu kommit så långt att de talar om skattesänkningar på

sikt. Finansministern utesluter på förhand skattehöjning nu. Allt skulle vara besparingar. Men varför i all sin dar föreslår ni då en höjning av fastighetsskatten? Ingen förklaring har getts. Förstår ni inte att ni undergräver finansministerns anseende och att tilltron till en framtida sänkning av skattetrycket helt försvinner?

Anf. 8 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår att Ingvar Carlsson vill fly verkligheten. Han är borta i USA, han talar om SAF-direktörer, spekulanter och annat sådant. Sedan slutar han med att säga att socialdemokratin vill angripa de ekonomiska problemen. Problemet är ju att ni inte har gjort detta. Listan kan bli ännu längre: prisökningar drabbar människor, inga löneökningar är reella, företag kan inte sälja på utlandsmarknaden, arbetslösheten närmar sig, osv. Det är den totala stagnationen i Sverige som det gäller.

Lars Werner säger att vi inte har någon kris. Är det inte kris då lönerna har ökat med 74 % sedan 1982 för alla löntagare i Sverige, oavsett om det rör sig om LO, SACO, TCO eller PTK, samtidigt som inflationen under samma tid har stigit med 73,5 %? Tala om en total stagnation! Detta är den regering som suttit sedan 1982 ansvarig för.

Nu är ni ju tillbaka till 1982. Vilka vallöften var det ni hade då? Jo, ni skulle riva upp de beslut om förändringar i sjukförsäkringen som den borgerliga regeringen fattat för att åstadkomma strukturförändringar. Ni skulle även riva upp beslutet om arbetslöshetsförsäkringen osv. Dessa beslut gällde åtgärder som ekonomer bedömde som nödvändiga: Man skulle sitta still i vagnen och avvakta de goda resultaten. Ni grundlade redan då de ekonomiska problemen.

Sedan fick vi nya valrörelser och nya löften. 1985 fick vi en konsumtionsledd ekonomi i stället för en investeringsledd. Detta bär ni själva ansvaret för. Er propagandaapparat i valrörelserna är sådan att ni inte förmår möta det svenska folket med ärliga besked om den nödvändiga politiken.

Det talas här om spekulationer om devalvering och om riksbankens roll. Riksbanken har ju fått klara den ekonomiska politiken under nästan hela 80-talet på grund av att regeringen inte kan få ändan ur vagnen. Här sitter vi med åtta förlorade år, och ansvaret för det är ert. Vi anser att Ingvar Carlsson och hans regering är ett mycket större hot mot välfärden än någon annan i detta land. Det är därför det är nödvändigt att vi får en annan, en borgerlig regering.

Nu hade Ingvar Carlsson tydligen sett fram emot att få diskutera med någon som är roligare än jag – jag vet inte om han avsåg att det borde vara en karl. Han beklagade att Bengt Westerberg inte är här. Ingvar Carlsson vet mycket väl att Bengt Westerberg är nere i Bryssel och praktiserar EG-politik. Det visste Ingvar Carlsson redan i förra veckan. Det är därför oförskämt att stå här och säga att Bengt Westerberg hellre ägnar sig åt något annat än att delta i denna debatt. Jag utgår ifrån att Ingvar Carlsson kan läsa innantill i artiklar, och jag tycker inte att vi skall behöva ha speciella debatter om det i riksdagen.

Här har presenterats ett förslag vars syfte är att vi skall komma ur den stagnation som Sverige i dag befinner sig i. Och värre kommer det att bli.

Dessutom är det inte så att centerpartiet har uteslutits på något förolämpande sätt. Vi drog slutsatsen att centerpartiet just nu inte kunde skriva under artikeln som den blev formulerad. Denna artikel har skapat en intressant debatt och intressanta reaktioner från centerpartiets sida. Det är vår önskan och förhoppning att detta skall kunna verka ut till dess vi skall bilda en så bred borgerlig regering som möjligt efter valet nästa år.

Vidare har det här varit en diskussion om statsbudgeten. Problemet är ju inte i första hand statsbudgeten. Det finns inga underskott i denna. Problemet är hur samhällsekonomin totalt fungerar. Jag tycker att avhoppet när det gäller sjuklönen är ganska klargörande. Denna skulle ju inte ha drabbat någon utan avsikten var att den skulle vara ett incitament. Men man lämnade denna tanke därför att man hittat ett annat system som ger större besparingar i statsbudgeten.

Då är man för hårt inriktad på att just åstadkomma förändringar i statsbudgeten. Det går naturligtvis inom ramen för en sjuklön att också införa olika egenavgifter för medborgarna. Det är ingen skillnad, om man har sjuklön eller om man inte har det.

Författningen sedan. Statsministern nämnde till min förvåning Storbritannien. Jag har haft många och långa samtal under årens lopp med mina liberala vänner i Storbritannien, och jag tycker att det är ett orättvist valsystem man har där. Liberalerna får 25 % av rösterna men bara 3,6 % av mandaten. Man har en regering som bara har 42 % av rösterna. Regeringspartiet är i minoritet bland väljarna men har 62 % av mandaten. Jag tycker att det är ett orättvist system, och det förvånar mig att Ingvar Carlsson nämner just Storbritannien i en diskussion om författningen.

Ingvar Carlsson redovisar själv att redan Tage Erlander på sin tid tog upp dessa frågor. Ja, det är en gammal fråga om att socialdemokraterna anser sig finare och bättre i det här landet och skall ha överrepresentation i parlamentet. Jag tycker inte att det är värdigt.

Anf. 9 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kommenterade inte tidigare inbjudan till författningsberedning. Jag vill gärna göra det. Jag konstaterar att på bänkarna här – inte på statsrådsbänkarna men i övrigt – finns ett betänkande om grundlagsfrågor. Där finns ett antal reservationer, bl.a. nr 8 från representanterna för moderaterna, folkpartiet, centerpartiet och miljöpartiet om mandatperiodens längd och den gemensamma valdagen. Där är vår inställning känd sedan tidigare, och det är bra att de frågorna kommer under diskussion.

I betänkandet finns vidare en reservation, nr 20, från folkpartiet och centerpartiet om en ny grundlagsutredning. Vi hoppas att det skall bli en konstruktiv beredning i så fall, utan hot, en beredning som verkligen försöker tackla de demokratiska problem som vi har i Sverige, bl.a. på grund av de korta valperioderna.

Det finns högerkrafter som är beredda att montera ned välfärden, säger Ingvar Carlsson. Ja, det finns det säkert, men de är inte så många, och framför allt skall de inte göras fler än nödvändigt. Vad det handlar om då är att lägga upp en strategi som förmår att hantera just detta, nämligen att se till att man mobiliserar hela svenska folket i krispolitiken. Där tycker jag att

socialdemokratin har missat någonting väsentligt, när man inte har lyckats klargöra varför det krävs rätt besvärliga åtgärder som påverkar de allra flesta.

Det är det ena. Det andra är: Hur skall man se till att de människor skyddas som har de smalaste ekonomiska marginalerna, den svagaste ekonomiska ställningen? Jag tycker att skattereformen är just ett exempel på hur man misslyckats både i pedagogiken och i politiken i den delen. Därför får man inte förtroende från folk i allmänhet för att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att Sverige skall komma i ekonomisk balans.

Jag tror att ni underskattar människors vilja att ställa upp och mota det som statsministern kallar för att montera ned välfärdsstaten. Det finns ingen majoritet i det här landet som vill montera ned välfärdsstaten, och de minoriteter på högerkanten som ägnar sig åt det skall inte tillåtas växa på grund av misstag på andra sidan.

Energin har varit uppe igen. Det är den ju ofta. Jag hade också god lust att ställa frågan: Vad vill folkpartiet egentligen med sitt deltagande i förhandlingarna om energin? Den frågan har jag haft lust att ställa långt tidigare på grund av uttalanden från Bengt Westerberg. Jag har i ren vänlighet avstått från att ställa den frågan, eftersom vi ändå sitter tre parter i samma förhandling. Men det är klart att jag känner mig något friare nu efter det här artikelskrivandet, så visst kan jag instämma i den frågan.

Jag kan inte se t.ex. att någon vill i grunden förändra den nedsättning av energiskatterna för elintensiv industri som det handlar om när det gäller att klara konkurrensen för de svenska företagen. Den frågan är för övrigt under utredning och ligger egentligen delvis utanför de här exklusiva förhandlingarna.

Det handlar i stället om att man är rädd för ökade energipriser, men det är ju inget speciellt för Sverige. Jag har alltid förundrat mig över att ingen av dem som förordar att kärnkraften skall vara kvar någonsin har använt nya kärnkraftsreaktorer som jämförelseobjekt när de redovisat sin energiframtid. Vi är bra nära att komma över till nästa generation reaktorer, och det är naturligtvis dem ni skall jämföra med. Nämn gärna samtidigt underskotten på Forsmark 3 som uppgår till miljardbelopp de första åren!

Försök inte ständigt göra gällande att kärnkraften är någon sorts ekonomisk succé. Vattenkraften är en ekonomisk succé, i synnerhet gammal sådan. Gamla reaktorer är också en ekonomisk succé, men det finns risker med att använda dem länge, och det är bl.a. det problemet som vi har att lösa i den här förhandlingen, att ta ansvar för framtiden.

Låt mig till sist säga att vi har inte regeringsbeslut men väl stämmobeslut i regeringsfrågan. Det är det beslutet som jag följer. Centern är beredd att ta ansvar i och utanför regeringsställning. Vi är beredda till samarbete med andra partier. Målet är en icke-socialistisk majoritet i riksdagen 1991 och en därpå grundad regering. Det är vår uppfattning att en regering med tyngdpunkt i det sakpolitiska mittfältet har bästa förutsättningar att leda Sverige på 90-talet.

Vi ändrar inte den uppfattningen bara därför att andra hattar omkring. Låt mig klargöra det fullt tydligt. Men den som kräver underkastelse av centerpartiet saknar politisk inlevelseförmåga och psykologisk insikt. Låt mig

erkänna att jag mot den bakgrunden är bekymrad, men bara mot den bakgrunden, inte för egen del, inte för centerpartiets del men för dem som lärt så litet om samarbetets förutsättningar från perioden 1976–1982. Det är inte bara att sakna psykologisk känsla, det är att tappa minnet.

Anf. 10 LARS WERNER (v) replik:

Herr talman! Ingvar Carlsson sade till mig och till vårt parti att vi inte orkar ta ansvar, att vi är en besvikelse – det var ingen hejd på allt vad vi var. Det lät nästan, Ingvar Carlsson, som att det var vi som var skyldiga till alla de orättvisa förslag som ni nu lägger fram.

De förslag som ni lade i början på året stödde inte vi, därför att de var borgerliga förslag. Ni hade ju inte ens stöd bland era egna för de förslagen, och jag tror att ni tillsammans med många andra skall vara glada över att vi inte stödde dem. Det hade inte varit bra för arbetarrörelsen, om vi hade röstat igenom lönestopp och strejkförbud.

Jag kan inte säga annat i dag, Ingvar Carlsson, än att jag tycker att de socialdemokrater reagerar sunt som lämnar er, därför att de inte känner igen er politik. Jag vet inte om det är tillfälligt eller inte, men jag tycker att det är en sund reaktion.

Det är väl ingen överraskning när jag säger att vi kommer att göra er besvikna när det gäller det här paketet också, därför att nygamla borgerliga förslag tänker vi inte stödja. Fördelningspolitiskt rättvisa förslag kommer vi att stödja.

Låt mig ta upp en fråga i det här sammanhanget, eftersom det talas om att vi inte orkar göra några uppgörelser. Vi träffade efter rätt hårda tag förra året en uppgörelse om kommunaliseringen av lärartjänsterna. En av delarna i den uppgörelsen var att ett nytt statsbidrag till skolsektorn skulle vara av samma storlek som i dag. Så löd också innehållet i en proposition om ansvaret för skolan som regeringen presenterade för mindre än en månad sedan.

Nu talar emellertid regeringen om i sin skrivelse att den tänker skära ner bidragen till skolsektorn med ungefär 1 miljard kronor. Får jag fråga Ingvar Carlsson: Står ni fast vid den uppgörelse som ni träffade förra året? Det är en rätt väsentlig fråga för våra fortsatta relationer. I den här uppgörelsen talades det också om ett stimulansbidrag för att förbättra arbetsmiljön i skolorna på 300 milj.kr. på tio år. Står ni fast vid det?

Ingvar Carlsson svarade inte på vilket samband som skulle finnas mellan sjukförsäkring och valutaspekulation. Får jag fråga om det skulle vara de sjuka som spekulerar? Vilket samband finns det mellan vård av sjukt barn och räntestegringar? Det är klart att det är svårt att lämna svar på dessa frågor eftersom jag inte anser att det finns några sådana här samband.

Sedan vill jag komma tillbaka till den famösa artikel som Carl Bildt och Bengt Westerberg har skrivit. Där skriver man att någon avveckling av kärnkraften inte är aktuell, och det föranleder många frågor till alla aktörer. Min första fråga är: Hur kan Bengt Westerberg, som representant för folkpartiet tillsammans med Carl Bildt skriva att en avveckling av kärnkraften inte är aktuell, och å andra sidan sitta i förhandlingar med Olof Johansson och Ingvar Carlsson om avveckling av kärnkraften? Hur kan Bengt Westerberg sitta på två stolar samtidigt? Hur kan man tillåta sig denna dubbla roll: Å ena

sidan föra avvecklingsdiskussioner, å andra sidan sedan påstå att en avveckling inte är aktuell. Vem är egentligen Bengt Westerberg och vad står folkpartiet för?

Hela detta märkliga spel föranleder också frågor till både Olof Johansson och Ingvar Carlsson. Hur kan Olof Johansson sitta vid samma bord som Bengt Westerberg i förhandlingar om kärnkraftsavveckling, och, i alla fall under vissa veckor, vara med om ett borgerligt samarbete med Carl Bildt? Jag uppmanar Carl Bildt till att ta initiativet till en borgerlig samling.

Ingvar Carlsson – hur kan regeringen och Olof Johansson acceptera att sitta i förhandlingar med Bengt Westerberg och spela plockepinn efter hans spelregler? Han rör ju varenda pinne, och sedan fortsätter han som om ingenting har hänt!

Birgit Friggebo – hur kan folkpartiet och dess anhängare tillåta Bengt Westerberg att spela detta dubbelspel?

I artikeln skriver Carl Bildt och Bengt Westerberg att de vill göra omfattande ingrepp i skattesystemet. Det vill vi också göra, men Bengt Westerberg har ju deltagit i överenskommelsen om skatten med regeringen. När vi vill göra förändringar vill vi göra reformen mer fördelningspolitiskt rättvis. Då svarar regeringen att skattereformen ligger fast. Bengt Westerberg har uppenbarligen en annan inställning – i alla fall med utgångspunkt i det han skrivit tillsammans med Carl Bildt. Då är min fråga till både moderater och folkpartister: Vilka ingrepp är det ni rent konkret tänker göra? Vilka förändringar i skattesystemet vill ni satsa på?

Till regeringen vill jag ställa frågan: Ligger skattereformen fast oavsett hur den slår fördelningspolitiskt? Den grupp som ni har aviserat att ni skulle tillsätta och som skulle granska omläggningens effekter – hur kommer resultatet av dess arbete att redovisas?

Anf. 11 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Jag noterar att Ingvar Carlsson hade svårt att bemöta mitt inlägg. Kan det månne betyda att han håller med mig?

Problemet är följande. Ingvar Carlsson sade att högergrupper vill använda den ekonomiska krisen för att införa ett helt nytt samhälle. Ja visst, men det värsta är ju att socialdemokraterna verkställer högergruppernas dröm. Ni genomför den.

Det Sverige är på väg in i är den största omställningen sedan reformationen. Högern applåderar. Vilken kurs är det ni håller egentligen, Ingvar Carlsson? Det är på grund av det här som vi kallar er för ett grått parti.

Sedan till Europafrågan. Miljöpartiet säger ja till ett Europasamarbete där hela Europa finns med och inte bara halva. Vi vill ha ett Europa där alla länder finns med på lika villkor och har ett lika stort inflytande, och där vi inte flyttar över bestämmanderätten och centraliserar den. Vi har föreslagit att det skall baseras på t.ex. Europarådet, som vi menar skulle vara ett utmärkt organ. Där skulle alla länder kunna vara med – från Turkiet till länder i Norden och övriga regioner. Det skulle kunna vara ett Europasamarbete för alla länder på lika villkor. I dag blir det att A- och ett B-lag.

Vi har redan accepterat överstatliga beslut när det gäller miljöfrågorna för att man skall kunna ta itu med dessa. Men vi accepterar inte överstatlighet

över hela det svenska samhället! Häri ligger en väsentlig skillnad. Sedan vill jag tacka för klarläggandet när det gäller utländska medborgares rätt att köpa mark och företag. Detta kommer tydligen att genomföras som ett resultat av EES-förhandlingarna. Det är en mycket viktig sak. Det innebär att vi släpper in utländskt kapital i landet som får köpa både jordbruksfastigheter och företag.

Olof Johansson – vi fick inget besked. Anledningen till att det behövs ett besked av centern är att det hattas så mycket i denna fråga. Jag kan inte förstå vilken inställning centern har till kärnkraftsavvecklingen 1995/96, vissa av miljöfrågorna och EG-anslutningen.

Ibland låter det som om ni vill avveckla reaktorerna 1995/96 och att ni är emot EG. Nästa stund låter det tvärtom. Hur är det egentligen, är ni beredda att gå in i en folkpartiregering och offra kärnkraftsavvecklingen 1995/96 och flera av miljöfrågorna för en EG-anslutning? Eller är ni beredda att ta på er en annan roll i svensk politik, en roll som skulle kunna innebära att ni inte i första hand eftersträvar en borgerlig samverkan utan en grön samverkan för en grön politik i Sverige?

Det skulle kunna vara en helt ny roll för centern, och det skulle kunna leda till att Olof Johansson skulle kunna bli statsminister i en sådan regering. Ett besked på den här punkten skulle alltså vara välkommet.

Vi vill vidare aktivt stödja en utveckling som är energi- och resurssnål och som inte smutsar ner vid produktionen eller när de färdiga produkterna produceras. Slutmålet är att ersätta dagens linjära produktionssystem, där materialet tas från gruvan till avfallshögen, med ett system som i stället är cirkulärt och där vi återbrukar råvaror och använder dessa igen.

Framväxten av ett sådant cirkulärt system kan vi främja genom att använda ekonomiska styrmedel i form av kraftigt höjda skatter på råvaror och energi- och miljöutsläpp och i stället sänka skatten på arbete.

Varför är Ingvar Carlsson så rädd för att ta steget fullt ut när det gäller skatteomläggningen och genomföra en konsekvent sådan i Sverige för att "pusha" på och få till stånd ett system av detta slag? De ekonomiska styrmedlen är i det här sammanhanget de mest verksamma som vi har.

Är ni, Ingvar Carlsson, beredda att gå vidare och förbättra det nuvarande skattesystemet från den här synpunkten?

Anf. 12 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill vända mig direkt till Birgit Friggebo och ta fasta på just det faktum som Birgit Friggebo själv underströk, att det var en kvinnlig företrädare för folkpartiet i dagens debatt. Är det då möjligt för folkpartiet att ställa upp på den familjepolitik som moderaterna företräder? Det är en familjepolitik som innebär att det blir direkt olönsamt för kvinnor med två barn i de aktuella åldrarna och med en inkomst under 160 000 kr. att förvärvsarbeta. Ni har ju gjort en så stor sak av att ni är överens och att det inte finns så stora motsättningar. Jag ställer därför den direkta frågan: Är Birgit Friggebo beredd att medverka till att förverkliga en sådan familjepolitik?

Det är märkligt att moderaterna för bara några veckor sedan var det stora hotet mot välfärden. Nu är socialdemokraterna ett ännu större hot mot välfärden. Det är något märkligt med detta fasta folkparti som befinner sig på

precis samma plats medan alla andra rör sig runt omkring. Skulle det inte kunna föresväva er i folkpartiet att det faktiskt är ni som är smörklicken i stekpannan och åker hit och dit utan att kunna ta vara på er själva? Det är inte säkert att den smörklicken blir det bestående.

Birgit Friggebo säger också att socialdemokraterna inte har gjort någonting. Men vi har ju åtminstone träffat två uppgörelser med folkpartiet, varav en gällde skattereformen. Och det var väl inte så litet? Vi träffade i våras en uppgörelse. Var det ingenting? Om man som politiker beskriver saker och ting på detta sätt, så att det är uppenbart för alla människor att det inte stämmer överens med verkligheten, då devalverar man mycket snabbt sina ord och sina inlägg.

Birgit Friggebo sade att vi sedan 1982 har haft total stagnation. Men vi har sedan den tiden fördubblat industriinvesteringarna, och vi har fördubblat exporten. Även på det område där vi själva är missnöjda, dvs. i fråga om ökningen av bruttonationalprodukten, kan vi jämföra oss med genomsnittet för EG-länderna. Vi har sedan 1982 faktiskt fått en ökning av reallönerna och inte en minskning, som under Birgit Friggebos tid i regeringen. Vi har pressat ner arbetslösheten till en rekordlåg nivå.

Men vi är missnöjda på två mycket konkreta punkter, nämligen i fråga om inflationen och tillväxten. Vi vill också göra någonting åt detta, och därför föreslår vi de här konkreta åtgärderna. Men vi ställer inte upp på att använda krisen för att radikalt försämra villkoren för de breda folklagren i samhället. Våra förslag syftar i stället till att långsiktigt värna om just sysselsättning och trygghet.

Det skulle vara intressant att från Birgit Friggebo och Lars Tobisson få höra någonting mer om hur ni tänker samarbeta om skattereformen. Vi har investerat ganska mycket för att åstadkomma ett nytt och bättre skattesystem, och det är väl ändå rimligt att vi får ett klart besked inte bara om att ni är oense utan om vad det slutliga resultatet av ert samarbete blir. Vi har faktiskt rätt att kräva ett besked på den punkten.

Hur blir det med familjepolitiken? Varför finns det i detta dokument inte ett ord om sysselsättning, kamp mot arbetslöshet och kamp mot miljöförstöring?

Jag har ännu inte berört det faktum att moderaterna i sin skattepolitik föreslår mycket mycket kraftiga omfördelningar till förmån för förmögenhetsägare och högre inkomsttagare, och jag har inte upprepat vad som är den stora skillnaden mellan moderaternas och folkpartiets budgetpolitik.

Till Lars Tobisson skulle jag vilja säga följande. Under de borgerliga åren steg de offentliga utgifterna som andel av bruttonationalprodukten från 57 eller 58 % till 67 %. Vi har pressat ner de offentliga utgifterna från 67 till 61 %. Ni föredrar då att resonera om skattenivåns höjd. Vad är det för trams? Det är ju utgifterna som bestämmer vilken skatt vi tvingas ta ut. Ni släppte upp utgifterna och drev fram ett budgetunderskott motsvarande 90 miljarder kronor, som vi fick klara av genom en hård budgetpolitik och genom att använda en del av tillväxten till detta.

Detta är verkligheten, Lars Tobisson! Ni har i moderata samlingspartiet ingen som helst anledning att slå er för bröstet när det gäller att stå för ett lågt skattetryck. Ni släppte upp utgifterna på ett sätt som gör att vi för lång

tid tvingas ta ut 10 % mer i moms än vad som annars skulle ha varit nödvändigt. Att, som ni gör i dag, företräda en politik som innebär att vi skulle gå ut med nya stora budgetunderskott är att lägga på framtida generationer stora bördor och att utsätta vårt land för stora påfrestningar. Vi har en gång fått vara med om att ta konsekvenserna av en sådan moderat ekonomisk politik, och vi skulle vara tacksamma för att slippa göra det ytterligare en gång.

Vi har, Lars Werner, kunnat träffa överenskommelser på vissa punkter. Skolan var ett sådant område, bostadspolitiken är ett annat. Jag tycker att det har varit bra uppgörelser, och vi står för dem. Tack vara detta kan vi nu höja kvaliteten i skolan. Vi kan arbeta på ett mycket bättre sätt genom att decentralisera, och vi kan samtidigt t.o.m. göra vissa besparingar, såsom i fråga om skolöverstyrelsen och administrationen, som i stället kan satsas på kvaliteten inom utbildning. Det är också fråga om en del andra sådana åtgärder. Vi får alltså högre kvalitet och lägre kostnader tack vare den uppgörelsen.

Vad jag beklagar är att vi inte har kunnat fullfölja den politiken utefter hela fältet. Därav har vi, det vill jag hävda, i ett senare skede tvingats ta till onödigt drastiska åtgärder.

Jag tycker ändå att detta är något för vänsterpartiet att fundera över. Kommunismen har nu lidit ett ideologiskt sammanbrott i världen, och de idéerna kan rimligen inte styra vänsterpartiet. När det nu är en vänstermajoritet i valmanskåren bör vänsterpartiet fundera över hur detta skulle kunna komma till uttryck också i den praktiska politiken i beslut här i riksdagen. Jag måste upprepa att jag känner en stor besvikelse över att vänsterpartiet under senare år inte har orkat med sådana beslut.

När det gäller miljöpartiet måste jag säga att jag är ledsen, men det som sägs faller litet vid sidan av. Det är roligt att lyssna på vad som sägs, men det är väldigt svårt att debattera med miljöpartiet.

Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det motiv som anfördes för att statsministern behövde ha mycket längre tid på sig i debatten än vi övriga var att han skulle presentera skrivelsen. Vi har inte fått någon presentation av skrivelsen utöver det som vi har kunnat lyssna och läsa oss till sedan tio dagar tillbaka. Det förvånansvärda är att den färdiga skrivelsen inte ens innehåller lika mycket som pressmeddelandena.

Det finns i skrivelsen ingenting om den debatt som har förekommit om författningsändringar. Dessa förändringar skall genomföras någon gång fram emot sekelskiftet. Hur skall då dessa förändringar kunna få den mirakulösa effekten att förtroendet för kronan återvänder? Det är ju ändå detta som måste vara målet för den politik som regeringen för. Det är detta som ett krispaket med anledning av valutautflödet måste ta sikte på.

Vad har ni gjort i kanslihuset hela tiden? Den enda nyhet jag har kunnat finna gäller utformningen av skyddet för långtidssjuka, där ni rör er i riktning mot den mer generösa linje som vi moderater länge har förordat. Sedan socialdemokraterna har föreslagit en längre gående neddragning av sjukersättningen än vi går det inte att skrämmas med att moderaterna hotar välfärden. I dag på morgonen har socialdemokraterna sparkat i gång en länge planerad

förtalskampanj mot oss moderater. Av de inslag jag hörde i Lunchekot förstod jag att de inkallade kulturpersonligheterna vände sin kritik mot värdfolkets nyss framlagda besparingsproposition.

Nu säger statsministern att moderaterna är duktiga på att höja utgifter. Jag kan verkligen försäkra att det är något som vi har strävat emot i alla tider. Däremot har socialdemokraterna sedan de återkom till regeringsmakten utan något större inre motstånd höjt skattetrycket från 50 % till 57 %. Jag vill då fråga: Varför är det just statliga utgiftsbesparingar, utan åtföljande skattesänkningar, som behövs för att rädda Sveriges ekonomi? Följden blir ett överskottssparande inom den offentliga sektorn. Det kan användas för socialiseringar, helt i linje med planerna att öppna AP-fonden för aktieköp. Här fick vi nyss Lars Werners expertomdöme om att detta naturligtvis är socialism, men inte tillräckligt mycket enligt hans mening. Detta är raka motsatsen till vad som behövs för att få förtroendet för Sveriges ekonomi att återvända.

Det har från socialdemokratiskt håll varit mycket tal om utbudspolitik och ett större utrymme för marknaden. Men de resonemang som förs i skrivelsen är social ingenjörskonst: infrastrukturfond, sammanslagning av myndigheter, hårdare lagstiftning på djurskyddets område och gemensamt måldokument för förskolan och grundskolan. Detta är kanske motiverade förslag var och ett för sig, men – herr statsminister – hur stabiliserar de ekonomin? Försök att göra detta tydligt. Det skulle statsministern behöva litet extra tid för.

Anf. 14 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Herr talman! Jag skall först svara på frågan om energin. Folkpartiet vill självfallet fullfölja de förhandlingar som nu pågår. De har hittilldags, enligt de rapporter jag har fått, gått bra. Men utåt vet vi ingenting om vilken inställning som socialdemokraterna har och vad de själva vill uppnå. Det är bara att gå ut på stan och fråga det svenska folket.

Lars Werner försökte referera tidningsartikeln av Carl Bildt och Bengt Westerberg, men han kan tydligen inte läsa innantill. Det står mycket tydligt att vi inte vill ha en förtida avveckling, och det är någonting helt annat än att vi inte vill ha en avveckling.

Vi i folkpartiet har hela tiden sagt att vi inte sätter oss i förhandlingar med regeringen om det är fråga om att hålla fast vid den förtida avvecklingen. Vi har fått sådana informationer som har gjort att vi har kunnat gå in i dessa förhandlingar.

Det har förekommit rätt många diskussioner om tidningsartikeln, och det är mycket intressant. Om jag förstått det rätt var det egentligen detta som var utgångspunkten för statsministerns önskan att över huvud taget genomföra denna debatt.

Det har mycket riktigt tänts ett ordentligt hopp i Sverige om att det finns ett annat och mycket bättre alternativ. Rädslan för detta speglas hos socialdemokraterna och vänsterpartisterna, dvs. att det kanske också kan bli en sådan effekt.

Det kan självfallet aldrig bli fråga om någon underkastelse av centerpartiet. Vi för diskussioner mellan partierna och väntar på en process inom alla

Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

de tre borgerliga partierna som skall medföra att vi kan få en bred borgerlig regering efter det att vi har vunnit nästa val.

När det gäller skatterna konstaterar vi i folkpartiet att det viktigaste är att börja sänka det totala skattetrycket när nu skattereformen har trätt i kraft. Folkpartiet medverkade i våras till en överenskommelse som skulle sänka det totala skattetrycket, nämligen en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 3,5 %. Den hoppar nu socialdemokraterna av.

Folkpartiet har genomfört bra uppgörelser med socialdemokraterna i vad avser skatterna, men vi träffar uppgörelser när vi anser att de är bra i sak. Socialdemokraterna prisar alltid samarbete och anser att detta är bra. Men så fort folkpartiet samarbetar för att uppnå en bra liberal politik, ja då är det en smörklick eller någonting annat som singlar runt i pannor och liknande. Vi är stolta över de uppgörelser vi träffar med andra partier där vi uppnår att det i huvudsak är folkpartistisk och liberal politik som vinner insteg. Det tänker vi fortsätta med.

Vår uppfattning är att huvudfåran i svensk politik – att säkra välfärd, en god liberal och marknadsekonomisk inriktning och en bättre välfärd – bäst garanteras genom ett bra borgerligt alternativ.

Anf. 15 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill säga några ord till de gröna vännerna. Varför är Claes Roxbergh så pessimistisk, nästan defaitistisk? Varför förutsätter han ständigt att gröna partier, som han säger, skall välja? Först väljer väljarna, och det är detta som ger styrkan. Det gick ju ganska bra i det förra valet. Om den styrkan är tillräcklig tvingas andra att välja. Ge inte upp hoppet, Claes Roxbergh!

Sedan frågar Lars Werner hur jag kan sitta i samma förhandlingar som den eller den. Det finns två grundregler som i varje fall jag brukar följa. Den första är att när man själv vet vad man vill kan man umgås med både den ene och den andre. Vi vet vad vi vill. Centerpartiet har medverkat till att försöka få i gång dessa energiförhandlingar från rätt utgångspunkt. Vi diskuterar medlen först. Årtalsexercisen skapar ingen trovärdighet. Det bryr sig inte aktörerna på marknaden om. De bryr sig bara om pengar. Överläggningarna förs i konstruktiv anda utifrån den utgångspunkten, och det tycker vi är bra. Jag vill inte som en självklarhet förutskicka att det blir en överenskommelse av det skälet. Jag tar inte ut någonting i förskott.

Detta var den ena regeln. Men lika viktigt är att vi i centerpartiet inte brukar lägga oss i vem andra bjuder in till sina möten. Brukar Lars Werner ställa villkor på gästlistan när han går på besök?

Det är viktigt att vi återkommer till skrivelsen Svensk ekonomi. Vad det handlar om är att vi i dag med en minoritetsregering har ett gemensamt ansvar för att bringa svensk ekonomi i balans. Det kommer naturligtvis att kräva en rad åtgärder av väldigt många.

Låt mig säga något om de utgångspunkter och förutsättningar som enligt vårt synsätt finns för det arbetet. En förutsättning är rättvis fördelning för att människor skall känna att detta blir riktigt och rätt. En annan förutsättning är en god miljö för en uthållig ekonomisk utveckling. Med de utgångspunkterna är vi beredda att konstruktivt pröva de förslag som läggs fram för

det svenska folkets bästa, för att få ner räntorna och få bort krissymtomen i övrigt. De drabbar alltid småfolket.

Anf. 16 LARS WERNER (v) replik:

Herr talman! Jag vill först tacka Ingvar Carlsson för beskedet på frågan om skoluppgörelsen från förra året. Jag noterar svaret med tillfredsställelse.

Folkpartiet vill inte ha en förtida avveckling av kärnkraften, Birgit Friggebo. Men vad är en förtida avveckling i förhållande till det riksdagsbeslut som har fattats? Efter vad som hänt de senaste veckorna vill jag egentligen fråga: Vill ni i folkpartiet över huvud taget ha någon avveckling av kärnkraften?

Jag har inte gett upp hoppet om centern, Olof Johansson. Det sade jag också i Göteborg i förra veckan. Det är självklart att man inte ställer villkor på gästlistan, men sitter man för länge ihop med människor som är ute och trollar till det blir man till sist inte trovärdig.

Olof Johansson väckte för en tid sedan den intressanta frågan om nyval. I samma andetag uppmanar han Carl Bildt att ta initiativ till en borgerlig samling – vad det blev av denna vet vi ju. Det vore också intressant om Olof Johansson ville svara på frågan om vad Bildts moderater och centern har för gemensam syn på energin, på kärnkraften, när det gäller EG, kanske på den kommunala sektorn och på skatteöverenskommelsen.

Om ett nyval skulle vara en väg ut ur den situation vi befinner oss i måste Johansson och Bildt ge besked om vilken politik man i så fall skall enas om. Är det centerns eller är det moderaternas politik?

Jag vill säga några ord om någonting som det flaggades om i krispaketet. Regeringen vill ha en genomgripande översyn av författningen. Det har tidigare sagts här att det bara är en vecka sedan som konstitutionsutskottets majoritet, inkluderande socialdemokraterna, avstyrkte ett sådant förslag. Därför är regeringens argumentation litet märklig. Man tycker att det är svårt att regera och därför vill man ändra demokratins spelregler bl.a. så att mindre partier skall diskrimineras och större partier skall favoriseras. Vi känner igen detta från 60-talet. I en tid då det gamla partiväsendet är i gungning skall man införa regler som gör det svårare för politiska rörelser och krafter att komma in på den politiska scenen. Låt mig direkt säga att vårt parti avvisar sådana tankegångar. Däremot är vi naturligtvis beredda att se över vissa frågor, såsom mandattidens längd och den gemensamma valdagen. Men jag vill gärna fråga Ingvar Carlsson vad det är som har hänt mellan KUs beslut häromveckan och regeringens nya hållning häromdagen. Jag tror inte att förtroendet för politik och politiker ökar om man inför ett valsystem som är mer orättvist än det nuvarande.

Till sist vill jag säga att jag inte tror att man löser alla dessa frågor i dag med det här krispaketet. När det gäller vilket slags majoritet man kan tänka sig, tror jag att man skall fundera över en del saker som andra har fört fram, nämligen ett röd-grönt samarbete.

Anf. 17 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Jag förstår att det kan vara svårt att debattera med miljöpartiet, Ingvar Carlsson, eftersom vi står för förnyelsen. Det säger egentligen mer om socialdemokratin än om oss.

Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

Olof Johansson sade att andra tvingas välja. Det låter intressant. Det betyder alltså att folkpartiet och socialdemokraterna skulle gå in på linjen om den förtida avvecklingen. Jag kan inte tolka det på annat sätt, eftersom ni sitter och diskuterar. Skall ni komma fram till en gemensam linje, måste ni antingen hålla fast vid den förtida avvecklingen eller gå ifrån den. Här sade Birgit Friggebo nyss tvärtom, att folkpartiet absolut inte kan tänka sig en förtida avveckling. Även om det Olof Johansson sade lät intressant, inser jag att det saknas litet realism i detta. Jag efterlyser fortfarande besked från Olof Johansson.

I fråga om EG-anslutningen kan vi väl inte hoppas att någon annan ändrar sig. Regeringen har ju deklarerat sin avsikt. Där är det fortfarande intressant att höra centern och Olof Johansson deklarera sin ståndpunkt.

Familjepolitiken har varit uppe till diskussion. Den familjepolitik som finns inom EG överensstämmer till många delar med den moderata familjepolitiken. Det kan bli väldigt svårt för Sverige att vidmakthålla en annan typ av familjepolitik. Är det socialdemokratins mål att acceptera den familjepolitik som förs i EG?

I den här skrivelsen står det att det skall etableras goda tillväxtbetingelser för svenskt näringsliv. Detta kan tolkas på många olika sätt. Jag är intresserad av på vilket sätt detta påverkar miljön, trafiken samt förbrukningen av energi och ändliga råvaror. Vi har tidigare sagt att vi inte kan acceptera en tillväxt som ökar miljöskadorna. Frågan till Ingvar Carlsson är alltså: Skall tillväxten som vanligt ske på bekostnad av miljön eller har ni någon annan lösning?

Anf. 18 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Till Claes Roxbergh vill jag säga att jag anser att vi måste ställa mycket hårda miljökrav på den framtida tillväxten. När vi satsar på nya investeringar och nya fabriker, måste vi använda ny teknik. Tack vare att vi har gjort så, har vi, jämfört med många andra länder, trots allt en någorlunda hygglig miljösituation. Men den måste bli mycket bättre. Vi måste gå vidare och det gäller såväl industrin och trafiken som energipolitiken. Erfarenheterna runt om i världen visar att de länder som har en någorlunda hygglig tillväxt har bättre råd att satsa på miljön än de länder som har en mycket dålig ekonomi. Dessa länder är ju de förskräckliga miljöexemplen.

Jag noterar att jag, trots att jag vände mig direkt till Birgit Friggebo och började med att fråga om folkpartiet och familjepolitiken, inte fick något som helst svar. Birgit Friggebo talade i stället mera om den här artikeln som en beskrivning av folkpartiets utspel.

Det andra konstaterandet jag vill göra är att debatten inte har gett någon annan information än att det var en artikel. Jag tror ändå att bakom detta ligger ett politiskt beslut om att stärka högerkrafterna. Vi kommer alltså att i fortsättningen agera utifrån detta.

Ni kan fortsätta att påstå att detta med författningsutredningen bara är till för att socialdemokraterna skall kunna skapa sin egen maktposition i framtiden. Vi vet ju att ingen har någon aning om vad framtiden har i sitt sköte i detta avseende. Att spekulera i författningsändringar för det egna partiets bästa, tror jag är att satsa på något oerhört osäkert. Men jag är lika säker på

att om detta land inte kan styras på ett ansvarsfullt sätt och om det inte kan bildas majoriteter i denna kammare för en ansvarsfull ekonomisk politik, då kommer reaktionen mot vårt demokratiska system att bli hård.

Därför menar jag att det är rimligt att partierna, när det uppstår krissymtom – ni har själva talat om politisk kris –, sätter sig ned och diskuterar om det finns några gemensamma lösningar som gör att en sådan kris kan förhindras. För mig handlar demokratin på dessa avgörande punkter om att det måste finnas en viss värdegemenskap. Trots de inlägg som har förekommit här i dag hoppas jag att det skall komma till stånd en sådan överläggning mellan partierna. Den behöver inte alls leda till ett majoritetsvalssystem. Det kan finnas andra lösningar. Vad jag har reagerat mot i debatten i dag är att man har beskrivit majoritetsvalssystemet som en manipulation. Det innebär att några av världens mest stabila och vitala demokratier skulle leva med hjälp av manipulerade valsystem. Så enkelt får man inte göra det för sig i en författningsdebatt.

Den diskussion som vi i dag har haft har inte blivit vad jag från början hade hoppats på. Men det kommer förvisso fler tillfällen. Jag utgår ifrån att vi då kommer att fortsätta denna debatt. En del av de frågor som det inte har funnits möjlighet att få svar på i dag ligger kvar i luften. Vi skall hjälpas åt att hålla frågorna kvar i luften så att de förhoppningsvis kan besvaras i andra sammanhang, här eller utanför denna kammare.

Tredje vice talmannen anmälde att Birgit Friggebo anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det kan vara svårt att debattera med miljöpartiet, säger statsministern. Det kan bero på att vi har en annan utgångspunkt när vi börjar, så lyssna ändå på oss. Jag tänker nu vara mycket konkret, så det blir inte svårt.

Jag hörde att statsministern gärna förhandlar över blockgränserna när det gäller ekonomin. Jag skulle önska att han också förhandlar över blockgränserna när det gäller sociala frågor, rättvisefrågor och miljö.

Också skattereformen hör till det här krispaketet. Vi vet att resultatet skulle bli plus minus noll. Vilka skall då betala den? Höginkomsttagarnas skattesänkningar betalas faktiskt till stor del av låginkomsttagarnas sämre levnadsstandard. Hyrorna höjs. Det blir moms på matvaror, och kollektivtrafiken blir dyrare, osv.

Löftena tycks vara oberörbara när det gäller skattereformen, men löftena till medborgarna är inte oberörbara. Man har svikit ganska många löften.

Genom skattereformen får vi början av tvåtredjedelssamhället, där de rika får mer och mer pengar att röra sig med och de lågavlönade eller nyfattiga får mindre.

Till det kommer förväntade nedskärningar i det sociala skyddsnätet. Det medges att det förekommer missbruk. Det måste vi ändå erkänna, även om det inte är så stort som det många gånger påstås. Det skall man dock åtgärda på annat sätt än genom nedskärningar för de svagare grupperna.

Föräldraförsäkringen har t.ex. redan skjutits på framtiden. I sjukförsäk-

ringen skall man införa en kvarts karensdag kan man säga och minska ersättningen till 75 %. Vid vård av sjukt barn skall man bara få 80 % ersättning i stället för 90%. För människor som lever på marginalen är detta mycket.

Man har här talat mycket om de ensamma mödrarna och fäderna. Jag menar att man har glömt bort en annan stor grupp som också drabbas, nämligen de nya styvfamiljerna. Många gånger har parterna i den nya familjen barn i föregående familj som de betalar underhåll till. De har därför mycket litet att röra sig med. Det här är också en grupp av de nyfattiga som drabbas oerhört hårt av att man endast får 80 % när man är hemma och vårdar sjukt barn.

Det kommer att ske en tredubbel social nedrustning. Den sker på riksnivå dels genom skattereformen, dels genom krispaketet. Den sker på landstingsnivå genom ändringar i landstingsvården. Den sker även på kommunal nivå. Man drar in öppna förskolor och fritidshem. Man drar in olika drogförebyggande åtgärder och droggrupper. Vem drabbas av detta? Det drabbar de allra svagaste.

För att tala i ekonomiska termer: Vad kostar det samhället med fler socialbidragstagare och fler utslagna? De kostnaderna är enorma. Det har man inte alls räknat med. Det är en kortsiktig lösning att skära ned det sociala välfärdssystemet. Man kan tänka sig att försöka åtgärda det missbruk som finns av sjukförsäkringssystemet, som jag tror är relativt litet, på annat sätt. Sammantaget är detta förödande. Ökad arbetslöshet väntar på grund av lågkonjunkturen. Den kommer också att öka ju närmare man kommer anslutningen till EG. EG-länderna har helt andra arbetslöshetssiffror, och vi kommer att närma oss dem. Vad kostar det samhället?

Det kan inte vara roligt att vara socialdemokrat i dag, när socialdemokraterna själva håller på att rasera det välfärdssystem som de har byggt upp. Först bygger man upp ett välfärdssystem, som till stora delar har varit bra och skyddat det svaga i samhället, och sedan raserar man det. Man naggar det i kanten hela tiden, och det blir allt sämre för de svagaste grupperna.

Det kommer telefonsamtal, brev, insändare och artiklar om vilka som drabbas av det här systemet, och man har ganska noga räknat ut hur det kommer att gå. I en artikel stod det att om man är sjuk så skall det svida. Ja, det svider att vara sjuk. Men skall det också svida ekonomiskt?

Statsministern talade om tillväxten. Det är också ett heligt ord. Vi vet alla att vi inte kan fortsätta med den form av tillväxt vi har i dag. Vi vet också att all ökad energi- och råvaruförbrukning är miljöförstörande och resursförbrukande.

Jag hade också en fråga till statsministern, men han har lämnat rummet. Är statsministern medveten om den sociala nedrustning som startades med skattereformen och fortsätter genom krispaketet? Tänker en socialdemokratisk statsminister tillåta den?

Anf. 20 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag vill först notera att statsministern mycket ofta brukar klaga över att han inte har tid att besvara alla frågor. När vi nu har en debattordning, där han för en gångs skull har möjlighet att lugnt och fint besvara varje frågeställare, bevärdigar han inte oss vanliga riksdagsledamöter med

sin närvaro. Det tycker jag är ganska beklagligt. Jag har en del frågor att ställa kring det panikartade beslutet att plötsligt ansluta landet till EG, trots att socialdemokraterna under flera år har sagt att en EG-anslutning inte är aktuell.

Hur kom det beslutet egentligen till? Vad hände under de 16 dagarna mellan Europadebatten här, då det fanns fem skäl emot anslutning, till regeringens skrivelse, där man plötsligt i en fotnot förkunnar för folket att Sverige skall bli medlem i EG?

I Dagens Nyheter för ett tag sedan skrev Sven Lindqvist: Vad går dagens hysteri ut på? Jag tror att de dramatiska överreaktionerna på hotet mot kronan går ut på att skapa mental förberedelse för EG-inträdet. Så skriver en vänsterradikal EG-kritiker. Det är ganska intressant att en högerliberal EG-vän, Fredrik Braconier, skriver nästan samma sak i Svenska Dagbladet: Näringslivet inkl. SAF krävde tydliga medlemskapsmarkeringar som ett led i den ekonomiska krispolitiken, och den socialdemokratiska regeringen effektuerade beställningen.

Från vänster- och högerhåll ger man således precis samma bild av vad som skedde, nämligen att storfinansen begärde en markering, snabbt och utan föregående utredningar, utan ordentlig sakbehandling och utan en demokratisk debatt vare sig bland folket eller, antar jag, det socialdemokratiska partiet. Plötsligt har man i dag ställt utrikesutskottet inför en situation som utrikesutskottets ordförande på dagens sammanträde erkände är absurd. Den är en förolämpning mot svensk demokrati. Jag skulle gärna vilja veta vad som konkret har hänt och ligger bakom denna oerhört snabba och omvälvande förändring i den socialdemokratiska regeringens syn på EG.

En annan fråga gäller statsministerns löfte från den 23 mars i fjol då han lovade att inga försämringar av svensk politik skulle inträffa som en följd av EG-anpassningen. Man har utlovat mängder med undantag. Man har gjort undantagslistor, där man har beskrivit problem med anpassning till EG av svensk reformpolitik. Finns det över huvud taget några villkor kvar för svensk EG-anslutning? Finns det över huvud taget något man inte kan gå med på i dag?

EG har gett besked. Det blir inga undantag. Blir det fullt medlemskap är det naturligtvis ännu klarare att det inte görs några undantag. Skall vi offra allt det som regeringen själv i sina problemlistor har angett som problem? Skall vi offra asbestförbudet, kadmiumförbudet och våra avgasbestämmelser och freonbestämmelser? Skall vi offra kärnkraftssäkerheten, som regeringen själv nämnde i en problempromemoria? Skall vi offra dessa tiotals viktiga saker? Finns det över huvud taget något villkor kvar längre för en EG-anslutning?

Beträffande neutralitetspolitiken sade Ingvar Carlsson i dag att Sverige inte kan bli medlem i EG om EG blir en militär union. Tidigare kunde Sverige inte bli medlem om EG blev en politisk union, men det har socialdemokraterna backat från. Sedan gällde det utrikespolitiken, och det har socialdemokraterna backat från. Och sedan gällde det säkerhetspolitiken, och det har socialdemokraterna också backat från, eftersom EG nu har bestämt sig i fråga om detta. Det enda som kvarstår är att det nu sägs att Sverige inte kan bli medlem om EG blir en militär union. Men jag kan berätta att EG-

kommissionens rättschef Jean-Louis Dewost inför konstitutionsutskottet nyligen sade:

"En stormakt kan i dag inte bara vara en marknad. --- Mellan den ekonomiska och politiska makten finns en koppling till den militära. --- Tvärtemot vad som var den allmänna meningen så sent som i juni har i debattens centrum kommit att stå frågan om en gemensam utrikespolitik och medel för denna."

Det innebär alltså även militärpolitiska medel. Inser man inte från socialdemokratisk sida att man inom EG faktiskt är på gång att även bygga upp en militärpolitisk union? Och gäller i så fall detta sista löfte som Ingvar Carlsson har gett, dvs. att gränsen går där, eller kommer socialdemokraterna även att backa från detta löfte när EG fattar sitt formella beslut om att det skall råda en militärpolitisk samverkan? Kommer socialdemokraterna att backa från detta på samma sätt som de har backat när det gäller alla de sociala och miljöpolitiska konsekvenserna, när det gäller politisk union, säkerhetspolitiken, utrikespolitiken, dvs. från allt det som Tage Erlander 1961 i sitt Metalltal anförde som argument mot att Sverige skulle gå med i EG? Kommer socialdemokraterna att backa även i fråga om att Sverige inte kan bli medlem i en militärpolitisk union, eller är det ett löfte som vi i motsats till alla de andra kan lita på? Det skulle vara klargörande att få åtminstone detta besvarat på ett otvetydigt sätt.

Anf. 21 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Regeringens skrivelse som nu remitteras uppfattar jag som en ny regeringsförklaring. Regeringen har ju ändrat ståndpunkt om den allra viktigaste frågan för Sverige och svenskarna, frågan om huruvida det är EG eller vi själva som skall ha beslutsrätten över vårt framtida öde. Det av riksdagen fattade beslutet 1988, enligt vilket svenskt medlemskap inte är ett mål, skall rivas upp, och regeringen vill ha ett nytt riksdagsbeslut enligt vilket ett medlemskap i EG skall vara ett mål.

Jag undrar vad det beror på att socialdemokraterna har övergett den svenska modellen och nu framstår, åtminstone för mig, som helt ideologilösa? Vet socialdemokraterna att hälften av alla kvinnor i EG lever som hemmafruar och att det är genom mannens arbete som kvinnan och barnen är försäkrade t.ex. vid sjukdom. En social trygghet som bygger på att kvinnan har en man som försörjer henne, i vilket århundrade hör den hemma?

Är det inte så, Jan Bergqvist – det är ju bara han kvar, och det är vi tacksamma för – att EG egentligen är en förlegad mansdröm?

För ett tag sedan träffade jag en engagerad yrkeskvinna som heter Gunilla. Hon sade:

Jag blir så trött, så utmattad och så rasande över dessa män i höga positioner, som så självsäkert yttrar sig å allas våra vägnar om hur absolut nödvändigt, livsviktigt och ofrånkomligt ett svenskt medlemskap i EG är!

Detta gör de i en värld, där fortfarande ca 40 000 barn dör av svält och sjukdomar varje dag, och där ca 1 miljard människor, dvs. en femtedel av jordens befolkning, lever i absolut fattigdom, där 40 % inte har tillgång till rent vatten eller hälsovård, där vi i den rika världen roffar åt oss tre fjärdedelar av alla naturresurser. I denna värld har ett antal herrar bestämt sig för

att den viktigaste och noblaste utmaningen är kampen om herraväldet över världshandeln.

Detta sade Gunilla.

Jag har också läst en norsk utredning Om kvinnor og EF av Else Skjönsberg, skriven på uppdrag av bl.a. Kvinneuniversitetet och Norsk kvinnesaksforening. I denna utredning konstateras att EG favoriserar de redan rika i samhället – och det är inte EGs kvinnor.

Visst kan EG också för några vara ett möjligheternas Europa, som Ingvar Carlsson sade. Visst bjuder EG på stora möjligheter att få känna nya områden och länder och att hitta nya arbetsfält och en internationell arbetsgemenskap. Men i det här gränslösa EG är det utan tvivel det mest konkurrenskraftiga som vinner på det mindre konkurrenskraftigas bekostnad, och då inte minst på kvinnornas bekostnad.

I den norska rapporten sägs också att medan männens arbetslöshet inte har stigit i EG som helhet sedan 1984 utan mer är präglad av fluktuationer inom industrin, så ökar kvinnornas arbetslöshetstal kontinuerligt som ett resultat av de långsiktiga strukturella förändringarna, och då särskilt i tjänstesektorn och i den offentliga sektorn. I Spanien är det så illa att 70 % av de unga kvinnorna nu är arbetslösa.

Den svenska modellen, som har kännetecknats av låg arbetslöshet, pension och sjukvård till alla medborgare, kräver att vi betalar skatt som är högre än skatten inom EG-länderna. Men vi gör det därför att vi har eftersträvat social trygghet för alla och en solidarisk välfärdspolitik.

Är socialdemokraterna nu beredda att offra den svenska modellen på EGs altare?

Anf. 22 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Inför den månghövdade frånvarande regeringen – det är ju inte bara Bildt och Westerberg som är frånvarande i dag, utan hela regeringen har ju sjappat från folkets tribun när folkets frågor skulle diskuteras – och inför denna församling som har en mycket konstig proportionalitet just nu, vill jag ta upp författningsberedningen, som man i krispaketet har talat om och som har berörts av många talare här tidigare under eftermiddagen.

Motiven för en sådan författningsberedning hämtas från en uppfattning att Sverige inte längre kan styras med de mandatperioder, det valsystem och den proportionalitet vi har, alltså inte i denna kammare för närvarande, men för övrigt, antar jag.

Förslaget om en författningsberedning tyder ju på att regeringen ändå kanske inser vad klockan är slagen, att krisen inte är ekonomisk utan politisk, såsom Claes Roxbergh tidigare sade här och som miljöpartiets språkrör Margareta Gisselberg i olika artiklar har påpekat.

20 % av de svenska väljarna kan i dag inte säga vem de vill rösta på. Många ungdomar vänder politiken ryggen. Grumliga anarkistiska idéer vinner ett oroväckande gehör hos många ungdomar. Och de skulle väl litet förtjust fnittra åt oss miljöpartister med vår naiva tro att vi från denna talarstol skall kunna påverka samhället. Men besluten fattas uppenbarligen långt bort i tid och rum från dem som berörs.

Vad gör då Ingvar Carlsson och regeringen åt detta? Ja, länge har man förstått att det är vajsing med delaktigheten i samhällsbygget. Bo Holmberg fick på sin tid som civilminister börja laborera med frikommuner. Och många här känner till vad som har skett med dem och vad de har lett till. Men har de lett till en fördjupad demokrati?

Numera har Bengt K Å Johansson som civilminister tagit över socialdemokraternas problem med den demokratiska strukturen. Han är i full färd med att via s.k. samordnad länsförvaltning på ett exempellöst sätt förstärka statens styrning av länen och regionerna.

Nu kan man faktiskt i dagens höstläge undra: Är det Holmbergs och Johanssons strukturella lekar som vägleder regeringen, eller kommer strukturrationalisten Göran Persson att ta över? Ja, den frågan hade jag inte räknat med att få svar på även om statsministern hade varit kvar i kammaren.

Mot bakgrund av den passivitet inför det demokratiska politiska systemet som uppenbarligen finns, t.o.m. i denna kammare, och som på ett övertydligt sätt demonstreras av Bildts och Westerbergs frånvaro, hur kan statsministern komma på idén att i en författningsberedning laborera så att proportionaliteten i vår representativa demokrati ytterligare minskar? Om Ingvar Carlsson tummar på proportionaliteten ytterligare, då kan man inte längre tala om honom och hans regering som *social*demokratisk, möjligen *special*demokratisk. Har alltså Ingvar Carlsson verkligen för avsikt att minska proportionaliteten, som han i pressmeddelanden kring krispaketet har sagt? Då är det ju ganska fantastiskt.

Jag vill avsluta med att åter påpeka att jag trivs väldigt bra med den proportionalitet som finns här i kammaren just nu, t.o.m. en grön talman.

Anf. 23 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Tanken med mitt inlägg var att jag skulle ställa några frågor till regeringen, som dess värre inte är representerad här nu. Jan Bergqvist kanske får ta på sig uppdraget.

När man studerar den skrivelse som vi har fått på remiss i riksdagen ser man inledningsvis att regeringen oroar sig över att de offentliga utgifterna kommer att öka, beroende på att det finns automatiskt verkande regler som pressar upp kostnaderna.

Bland förslagen till besparingar dyker det upp ett märkligt förslag, tycker jag, och det är att regeringen vill minska bidragen till köp av interregional tågtrafik. Detta har varit förstasidesstoff i tidningarna runt om i landet den senaste veckan. Det innebär att man nedrustar infrastrukturen i stora delar av landet. Man försvårar för företag och enskilda att ta sig fram, att välja effektiva transporter. Det är också socialt snett, eftersom de som är mest beroende av järnvägstrafiken också har sämst med pengar. Det slår undan fötterna på en del av de investeringar som föreslås på andra ställen i järnvägssystemet, för vi är beroende av ett heltäckande järnvägssystem i hela landet. Det finns alltid bandelar som är mer svaga i den meningen att det inte alltid finns tillräckligt många passagerare. Det är alltså viktigt att också de bankdelarna fungerar.

Förslaget innebär vidare att regeringen öppet trotsar riksdagens beslut som fattades så sent som i våras. Då fattade vi ett beslut här att anslaget

till köp av interregional persontrafik på järnvägen skall vara tvåårigt. Detta gjorde vi för att få en bättre planering, en bättre tidtabellsplanering inte minst inom järnvägstrafiken. Det går inte att hatta hit och dit, utan man måste ha en framtidsplanering. Då hade regeringen också insett det. Nu går man alltså in och ändrar och skapar naturligtvis väldigt mycket oro och osäkerhet runt om i landet. Det är inte bara just den trafik som staten köper som drabbas utan även den trafik som kommuner och landsting köper på länsjärnvägarna, som ju ofta är beroende av den trafik som staten köper.

Det är ganska svårt att begripa varför detta skall in i det här krispaketet. Dessa kostnader för köp av interregional tågtrafik har inte ökat dramatiskt, egentligen inte alls. I själva verket sedan reformen 1988 har de minskat kraftigt, närmare halverats om man räknar i dagens penningvärde mot vad som gällde 1987. Det gäller anslaget till själva trafiken.

Min fråga är helt enkelt: Varför har man plockat in det här? Är det möjligen så att regeringen vill passa på att i de krisstämningar som skapats av inte minst massmedierna försöka få igenom impopulära besparingsbeslut? Jag tycker att de dock är kortsiktiga besparingar. Det finns kanske en allvarligare brist i förslaget, nämligen att man överger det samhällsekonomiska synsättet när det gäller trafiken. Järnvägstrafiken betalar sina samhällsekonomiska kostnader fullt ut, även enligt kommunikationsdepartementets beräkningar. Men vi har också sett exempel på mycket snäva företagsekonomiska beräkningar, där man struntar i den samhällsekonomiska nytta som järnvägen ger. Där har man kommit fram till att den skall subventioneras, vilket samhällsekonomiskt är fel.

Att man tar upp förslaget nu uppfattar jag så, att regeringen är på väg att överge det samhällsekonomiska synsättet på trafiken. Det vore mycket allvarligt. Det skulle snabbt leda till att vi får ökad miljöförstöring, ökad förbrukning av naturresurser och därmed också smalare ekonomisk bas att leva på i framtiden.

Det finns ett annat inslag när det gäller själva investeringen i infrastrukturen. Där talar man om att koncentrera resurserna för investeringar till stora projekt. Man talar om att vi skall identifiera de större projekten och koncentrera resurserna dit. Såvitt jag begriper betyder det att man skall satsa ännu mer pengar på motorvägar och ännu mindre på det redan bristfälliga vägnätet i skogslänen.

Då är min fråga till Jan Bergqvist: Är det så man menar med resonemanget om att koncentrera investeringarna på transportsektorn till större strategiska projekt?

Anf. 24 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Vi lever i en märklig tid, då det mesta ställs på ända. Under århundraden har vi utvecklat ett folkstyre som vi med rätta kan vara stolta över. Vi går till val, och vi röstar in de personer som skall företräda oss inom landet och i våra relationer med utlandet.

På senare tid har det skett en stor förändring. Nu är det inte längre medborgarnas vilja som styr politiken i praktiken. Det är en anonym skara penningtransaktörer, som förflyttar stora kapitalmängder åt deras ägare. Förflyttningarna sker på bråkdelar av sekunder dit kapitalet kan förökas snab-

bast. Kapitalägarna är främst lojala mot sitt kapital. De är inte solidariska mot sitt land, mot medborgarna, framtiden och miljön.

De snabba kapitalrörelserna innebär att pengar hanteras väldigt kortsiktigt. Långsiktiga investeringar som inte snabbt ger vinster göre sig inte besvär. Miljöinvesteringar tar stryk. Att det är så bekräftas av vad som har skett i Sverige och Australien sedan valutaregleringen avskaffades.

Regeringars politik bedöms nu främst beroende på vad penningmarknadens aktörer anser. Vad medborgarna tycker och tänker har helt kommit i skymundan.

Vi står inför ett sammanbrott för demokratin när politiken alltmer styrs av penningmagnaterna. Denna vändning, som drabbar alla länder, har kommit smygande.

För mig är det viktigt att vi värnar vår självbestämmanderätt och att medborgarna i val talar om vilken politik som faktiskt skall föras. Trots allt har vi aldrig någonsin varit så väl utbildade och kunniga att välja framtid som nu. I det skedet tar ett fåtal i kraft av sina penningmängder i praktiken över den beslutande makten i landet. Vad har detta med levande demokrati att göra?

Jag vill fråga regeringspartiets representant Jan Bergqvist om han inte känner ett djupt bekymmer över att demokratin urholkas och om han som gruppledare är villig att ta initiativ till internationella förhandlingar för att komma till rätta med storkapitalets överrörlighet, så att vi kan få ordning på vår framtid och så att framtiden bestäms via demokratiska beslut och inte av hur mycket pengar man har.

Anf. 25 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag skall försöka att ge svar till samtliga de sex miljöpartister som har deltagit i debatten, även om jag knappast kan ge svaren inom de sex minuter som jag har till mitt förfogande i detta inlägg. Därför får jag fortsätta i replikomgången och återkomma med svaren till dem som är upptagna senare på talarlistan.

Jag vill börja med att göra en kommentar till själva formen för debatten. Vi har noggrant diskuterat uppläggningen av den här partiledardebatten i dag. Vi började i onsdags i förra veckan och fortsatte i torsdags. I går var det två överläggningar mellan partigrupperna. Fyra partier var positiva till en partiledardebatt, två var starkt tveksamma, nämligen folkpartiet och moderaterna. Det huvudskäl som anfördes var att det nog inte var så stort intresse för en riksdagsdebatt om regeringens ekonomiska program. Med tanke på de enorma debattinlägg som Carl Bildt har gjort just om den här saken höjde jag på ögonbrynen. Han har gått ut i radio, TV och tidningar och sagt att regeringen bluffar, att det är politiskt oanständigt att riksdagen får vänta på skrivelsen, att KU bör se på hanteringen, och tillsammans med Bengt Westerberg har han presenterat ett regeringsprogram omfattande sex punkter. Där talas det om att det är en allvarlig ekonomisk och politisk kris. Trots detta var det inte så intressant med den här debatten, likafullt föredrar Carl Bildt att sitta i sin kammare i dag framför att sitta här i riksdagens kammare.

Miljöpartiet tillstyrkte hela tiden förslaget om en partiledardebatt, men jag vill samtidigt säga att miljöpartiet inte någon gång antydde att partiet

dessutom tänkte göra en massanmälan av talare till debatten. Vi hade gemensamma överläggningar om det här så sent som i går kl. 17.00. Men då hördes inte ett knäpp från miljöpartiet. Därför får ni faktiskt finna er i att ni sedan ni överraskat oss inte kan säga att regeringen sjappar och att statsministern inte vill bevärdiga miljöpartiet med inlägg, osv. Vi hade faktiskt fyra överläggningar om detta. Ni kunde ha anmält intresse tidigare och inte komma med denna överraskning nu. Tyvärr är det inte den enda gången som ni har hemfallit åt en jippoliknande politik.

Nu till sakfrågorna. Ragnhild Pohanka gav en felaktig beskrivning av skattereformen och sade att den drabbade de lägre inkomsttagarna, medan det blev fördelar för de högre inkomsttagarna. Verkligheten är tvärtom att vi med skattereformen utmanar avdragsmiljonärer, nolltaxerare och skalbolagsdirektörer. Vi sänker skatten på arbete och pensioner och betalar detta bl.a. med 30 miljarder kronor i skärpt skatt på aktievinster och andra privata kapitalinkomster.

Carl Frick höll ett brandtal mot kapitalägarnas möjligheter att göra sig gällande. Jag skulle vilja fråga Ragnhild Pohanka som tog upp saken: Vill Ragnhild Pohanka verkligen förneka att Sverige till följd av skattereformen får en rättvisare skatt på arbete och kapital än något jämförbart land? Förnekar Ragnhild Pohanka detta, skulle jag vara mycket intresserad av att få veta vilket land som har kommit i närheten av denna rättvisa, alltså när det gäller att behandla arbete och kapital likvärdigt i skattehänseende.

Ragnhild Pohanka sade också att det totala skyddsnätet visserligen missbrukas och det kan behöva göras ändringar. Men här, menade hon, raserar man den sociala välfärden. Denna beskrivning är helt felaktig. Ragnhild Pohanka talade om de utslagna och andra hårt drabbade. Verkligheten är ju den att med den förändring som vi nu gör beträffande sjukförsäkringssystemet och rehabiliteringen tar vi bort en del av de hinder som har funnits för långtidssjukas återgång till arbetet. Det nuvarande systemet har ju fördröjt återanpassningen i arbetslivet. Det har inte varit avpassat för att gynna en snabb återgång. Dessutom går vi nu in med arbetslivsfonden och extra insatser. Vi förbättrar arbetsmiljöerna och påskyndar rehabiliteringen. Detta är en reform av utomordentligt stor betydelse för just personer som riskerar att helt och hållet bli utslagna i arbetslivet.

Per Gahrton tog upp frågan om EG. Jag blev inte överraskad av att han valde detta ämne. Han ställde en konkret fråga: Vad är det som har ändrats när det gäller socialdemokratins politik? Jag gör en mera positiv bedömning i dag. Det går att få till stånd en sådan säkerhet i Europa att det kan bli möjligt att Sverige blir medlem utan att neutralitetspolitiken träds för när. Vi vet inte hur utvecklingen blir. Det är inte fråga om någon villkorslös anslutning. Vi säger nej till ett militärt samarbete, men vi gör alltså en annan bedömning. Per Gahrton ville göra gällande att det var självklart att det blev fråga om ett militärt samarbete. Vi delar inte bedömningen att det är självklart att det inom EG kommer att utvecklas ett militärt samarbete.

Anf. 26 TREDJE VICE TALMANNEN:

Min bedömning är nu den att frågestunden inte kan komma att påbörjas förrän klockan 18.00.

Anf. 27 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Vi ser positivt på att nolldeklarerare, skalbolag och finansbolag hålls efter. Även vi tycker att man skall ha lägre skatt på arbete än på resurser och energi. Vi ser positivt på arbetslinjen inom socialförsäkringen. Det är viktigt att man premierar arbete och hjälper människor att få arbeta när de kan eller kanske återgå till ett annat arbete efter en arbetsskada. De långa väntetiderna är ett problem. Allt det här vet Jan Bergqvist.

Men den slopade värdesäkringen av pensionerna drabbar lågpensionärerna. De som har en hög ATP klarar problemet, eftersom det får en skattesänkning. Bestämmelsen om 75 % när det gäller sjukförsäkringen drabbar låginkomstagarna. De som har en högre lön klarar problemet, men de som inte har några marginaler drabbas. Bestämmelsen om 80 % för vård av sjukt barn drabbar dem som har flera barn som är sjuka ofta. Det kan gälla öronsjuka barn, krupp-barn och diabetesbarn. Med en högre lön klaras problemet. Hela tiden gäller att de som har små marginaler inte klarar det hela, och resultatet blir att de får gå till socialvården, när det kostar några hundralappar mer i månaden. Även sjukavgifterna höjs vid besök hos läkare. Eventuellt kommer också medicinavgifterna att höjas.

Allt detta drabbar inte dem som får en skattesänkning, dvs. de personer som har en inkomst på 180 000 kr. eller mer. Man kan klara sig redan när man har ca 14 500 kr. i månaden utan att det blir sämre. Men de som inga marginaler har – delar av skattereformen betalar dessa människor – är inte betjänta av att gå till socialnämnden och begära socialbidrag. Det är förödmjukande när vederbörande egentligen skulle kunna klara sig själva med generella bidrag som bostadsbidrag och barnbidrag.

Jag vill tillägga att jag inte på något sätt har yttrat mig negativt om att socialdemokratin hade en annan företrädare i debatten än statsministern. Jag tycker att det är bra att gruppledaren är här och besvarar frågorna. Tack för ordet!

Anf. 28 PER GAHRTON (mp) replik:

Herr talman! Det är klart, Jan Bergqvist, att jag tar upp EG-frågan, eftersom detta är den stora och övergripande fråga som kommer att betyda en omvälvning för det här landet. Enligt vårt partis interna organisation har jag också huvudansvaret för bevakningen av denna fråga. Dessutom sitter jag i utrikesutskottet.

Nyss sade Jan Bergqvist att socialdemokratin gör en mer positiv bedömning när det gäller att få en ny säkerhetsordning. Det skulle kunna vara förenligt med säkerhetspolitiken att vara medlem av EG. Men vilka fakta kan man stödja sig på? Ni har ju tidigare gjort bedömningen att EG inte skulle bedriva någon gemensam utrikespolitik. Nu visar det sig att EG gör detta. Vidare har ni gjort bedömningen att EG inte skulle bedriva någon gemensam säkerhetspolitik. Nu visar det sig att EG gör det inom ramen för den politiska unionen. Det har blivit bestämt. Det skulle inte bli något bindande utrikespolitiskt samarbete. Nu blir det ett sådant. I dag gör ni bedömningen att det inte blir något militär-politiskt samarbete. I själva verket håller det redan på att växa fram ett sådant samarbete. EG-länderna har ju redan skickat trupper till Gulf-området – även om det formellt inte har skett inom

ramen för EG. Dessutom skulle jag kunna citera EGs rättschef som klart och tydligt har talat om att man inom EG-kommissionen har den uppfattningen att en stormakt inte bara kan syssla med handelspolitik och vad man för övrigt hittills sysslat med utan också med miltitärpolitik.

Bedömningar kan man göra rakt ut i luften, men ni har ju hittills haft fel i era bedömningar. Era bedömningar av hur EG skulle utvecklas har genomgående varit felaktiga. Nu fortsätter EG att utvecklas i den riktning vi från miljöpartiets sida har förutspått under hela vår existens. I varje väsentlig bedömning om EGs utvecklingsriktning har vi haft rätt och ni fel. Då måste ni väl ändå ha någonting att stå på, när ni nu gör denna oerhört radikala förändring och när ni utan utredningar och debatt plötsligt meddelar riksdagen, att riksdagen skall vara så vänlig att fatta det beslut som regeringen beställt.

När man då från vänsterradikalt och högerliberalt håll säger att detta i själva verket är en beställning från näringslivet, är det inte så konstigt att vi frågar, i synnerhet som vi dessutom vet att ni träffar företrädare för näringslivet i det hemliga rådet för Europafrågor. Det rådet är så hemligt att t.o.m. konstitutionsutskottet har kritiserat dess grad av hemlighetsmakeri. Jag undrar om det inte faktiskt är sant att ni i detta sammanhang har fått en beställning av näringslivet inom ramen för rådet för Europafrågor och att det är den beställningen ni nu effektuerar. Det är av ganska stor betydelse för förtroendet för demokratin i allmänhet och för socialdemokratin i synnerhet att vi får väldigt klara besked om vilken beslutsgången i verkligheten varit, Jan Bergqvist.

Anf. 29 INGER SCHÖRLING (mp) replik:

Herr talman! Jag vill bara helt kort ta upp frågan om debattreglerna, så att det inte kvarstår några missförstånd.

Jag har många gånger i talmanskonferensen deltagit i beslut om särskilt anordnade debatter och partiledardebatter. Vi har alltid respekterat de överenskommelser som då har träffats. Någonting annat är faktiskt inte sant. Men detta är ingen särskilt anordnad debatt. Detta är inte ens någon partiledardebatt, utan det är en vanlig remissdebatt. Dessutom bestämdes det, såvitt jag kan förstå, inte förrän på det sista mötet i måndags huruvida det skulle bli en partiledardebatt med särskilt fastställd taletid eller om det skulle bli en remissdebatt. Det blev en remissdebatt.

I dag har ledamöter från andra partier uttryckt sin överraskning över att man inte fått veta att det skulle bli en remissdebatt. Det tycker jag är väldigt tråkigt. I vårt parti har vi en rak och demokratisk dialog med varandra. Varje riksdagsledamot i miljöpartiet får själv avgöra om han vill delta i en debatt när reglerna det tillåter och inga andra uppgörelser har träffats.

Som sagt: Detta är en remissdebatt.

Anf. 30 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Vad jag vänder mig mot är att vi i förra veckan hade en diskussion, där vi från de olika partiernas sida gjorde bedömningen att det inte skulle bli inlägg från några andra än partiledarna. Miljöpartiets representant sade då ingenting, och alla utgick från att det skulle bli så. Det står er självfallet fritt att anmäla tjugo deltagare i denna debatt. Men kom då inte samtidigt

Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50

och anklaga andra för att ha sjappat och för att de inte bevärdigar debatten med sin närvaro. Tiger man still i fyra överläggningar, bör man sedan inte gå ut och anklaga andra för att inte vara närvarande. Ni kunde ju ha sagt någonting så sent som i går.

Per Gahrton säger: Vi har helt rätt, och ni har helt fel. Med en sådan motdebattör tror jag inte att det är någon idé att fortsätta diskussionen. Vi gör de bedömningar som vi anser vara grundade på mycket noggranna genomgångar. Vi har förhoppning om att ESK-mötena om en ny säkerhetsordning i Europa skall nå framsteg. Det är på den grundvalen vi har dragit vissa slutsatser.

Till Ragnhild Pohanka vill jag säga att hon i skattereformen blandar in saker som inte har med skattereformen att göra och säger att detta också blir en belastning. Vi måste reda ut vad som är det ena och vad som är det andra. Verkligheten är den att skattereformen ger en rättvisare beskattning. Genom att vi får ett nytt och bättre skattesystem lägger vi en bra grund för en solidarisk finansiering i fortsättningen av skola, pensioner och sjukvård.

Herr talman! Jag hade nu tre minuter på mig att bemöta nio minuters repliker. Jag har fortfarande några av miljöpartisterna kvar att bemöta, och jag får därför återkomma senare under debatten med ett anförande.

Anf. 31 INGER SCHÖRLING (mp) replik:

Herr talman! Jag måste, Jan Bergqvist, upprepa att det var i måndags så sent som kl. 17.00 som det bestämdes huruvida det skulle vara en partiledardebatt med begränsning av taletiden och antalet repliker eller om det skulle vara en remissdebatt. Det beslöts då att det skulle vara en remissdebatt. Jag tycker då att det är självklart att de som deltar i debatten rättar sig efter de regler som gäller för debatten. Det blev en remissdebatt, och det kände man i regeringen till. Sedan kan det naturligtvis hända att man hade bundit sig för andra uppgifter, men inte beror det i så fall på oss att man var tvungen att gå härifrån, utan det beror på att man inte tagit konsekvenserna av att det blev en remissdebatt.

Anf. 32 PER GAHRTON (mp) replik:

Herr talman! Med den oerhört slarviga syn på demokratin här i riksdagen som Jan Bergqvist har börjar jag förstå att man också kan föra in landet i EG utan någon omfattande demokratisk debatt. Det är tyvärr illavarslande.

Citatkonsten är inte heller så väl utvecklad hos Jan Bergqvist. Jag sade inte att vi har rätt – bara framtiden kan avgöra vem som har rätt i dag. Jag sade: Vi *har haft* rätt hittills i alla väsentliga bedömningar om hur EG skulle utvecklas. Det är någonting som empiriskt kan ledas i bevis. Man kan gå tillbaka och se vad vi har sagt. Vi trodde att EG skulle bli en politisk union och en monetär union och att EG skulle ha ett utrikespolitiskt och säkerhetspolitiskt bindande samarbete. Det är nu sedan Rommötet under förra helgen helt klarlagt att våra bedömningar var riktiga. Man kan också leda i bevis att ni sagt tvärtom. Det är också ganska enkelt att konstatera att ni har haft fel. Ni har gjort en annan bedömning av EGs utveckling. Ni har hela tiden underskattat de centralistiska och överstatliga inslagen. Ni har talat om EG som en mer löst sammanfogad federation och trott att sådana riktningar

skulle vinna. Ja, hypotetiskt skulle de ha kunnat vinna, men de har inte vunnit. Då blir slutresultatet att era bedömningar de facto har varit felaktiga och våra bedömningar de facto korrekta. Det leder inte med nödvändighet till slutsatsen att vi måste har rätt också i dag. Men det ökar ju en liten aning sannolikheten för att vi har rätt när vi säger att vi tror att det blir en militärpolitisk union. När vi då kan hänvisa bl.a. till EG-kommissionens rättschef, har sannolikheten för att vi har mer rätt än ni ökat en aning, särskilt som ni inte kan ange ett enda sakskäl för att vi skulle ha fel i vår bedömning. Kan Jan Bergqvist peka på en enda sak som tyder på att EG inte skulle bli ett militärpolitiskt samarbetsorgan? Finns det någonting i vad ledande EG-personligheter sagt eller gjort som talar för att det är mer sannolikt att ni har rätt än att vi har det? Vad det handlar om är trovärdigheten i bedömningarna. Bedömningar rakt ut i luften kan vem som helst göra, men bedömningar som bygger på en grundlig analys är vad vi i miljöpartiet hela tiden har gjort. Dess värre, vill jag säga, har det visat sig att det är vi som har haft rätt – perfektum, inte presens.

Anf. 33 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Efter kl. 17.00 i går kunde ingen anmäla sig till dagens debatt. Alltså måste det göras i dag på morgonen. Det är min kommentar till diskussionen om debattreglerna.

Dessutom sade jag i mitt anförande att skattereformen påbörjade den sociala nedrustningen och att krispaketet förstärker den. Jag har alltså inte blandat ihop dessa saker, utan jag har gått vidare i bevisföringen.

Anf. 34 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! I sitt förra inlägg förde Ragnhild Pohanka in kostnader, som hon sade, för de lågavlönade som inte har att göra med omläggningen av skattesystemet, och det vill jag påpeka. Skattereformen är bra även för lågavlönade, och man skall ha klart för sig att de som har miljoninkomster kommer att få kraftigt ökade skatter. Det pågår en beskrivning av reformen i helt annan riktning.

Till Per Gahrton vill jag säga att vi faktiskt har gjort analyser inför de ESK-förhandlingar som nu kommer att genomföras. Vi har noga analyserat förutsättningarna för ESK-förhandlingarna, och på den grundvalen har vi dragit vissa slutsatser. Sedan är då Per Gahrton en absolut debattör – han har haft rätt och vi har haft fel.

Jag skulle vilja uppmana alla som är intresserade av den här frågan att studera protokollen som har förts när riksdagen har debatterat EG. Jag är säker på att de som studerar ett antal EG-debatter under de senaste åren kommer att finna att verkligheten inte är så enkel som Per Gahrton vill göra gällande.

Så till Inger Schörling. Företrädare för partierna diskuterade förutsättningarna för en remissdebatt, och det gjordes då runt bordet den bedömningen att det nog inte fanns något intresse utöver en partiledaromgång. Miljöpartiets representant var närvarande och hade inget att säga i det sammanhanget.

Man gjorde alltså bedömningen att det fanns intresse för *en* debattom-

gång, och från miljöpartiet antyddes inte att man i händelse det blev en remissdebatt skulle göra någon massanmälan.

Ni får gärna anmäla er alla 20. Det är inte det jag vänder mig mot, utan det är mot att ni sedan kommer och säger att statsministern sjappar, att han inte bevärdigar er med det ena och det andra. Det är detta jag vill kritisera er för.

Vi kommer inte, Inger Schörling, att offra den svenska modellen på EGs altare. Inger Schörling talar om ett scenario där kvinnorna i Sverige skulle pressas tillbaka till spisen. Vi kommer att fortsätta att arbeta för en bra barnomsorg för alla, utbyggda barnbidrag, föräldraförsäkring, en bra skola, osv. Jag vill påstå att vi har en vid internationell jämförelse utomordentligt bra familjepolitik, och det finns all anledning att fortsätta att utveckla den.

Anf. 35 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag är liksom Per Gahrton undrande över regeringens lappkast i Europafrågan. Det är ju ändå bara ungefär en månad sedan som regeringschefen i sin regeringsdeklaration angav att det inte var aktuellt med en svensk EG-ansökan, och det har också varit regeringens hållning länge.

Om jag har förstått det rätt, hänvisar regeringen hela tiden egentligen bara till den svenska alliansfrihets- och neutralitetspolitiken som hinder för ett svenskt medlemskap i EG. Man har egentligen inte velat gå in på andra frågor som säkert också är mycket intressanta t.ex.: Har folkflertalet i Sverige någon fördel av att vårt land går in i ett sådant samarbete och ger upp en stor del av sin suveränitet? Eller är det tvärtom så att folkflertalet skulle ha nackdel av det?

Jag har möjligen, herr talman, spårat en anledning till att regeringen har ändrat ståndpunkt. Jag fick den aningen när jag läste ett debattinlägg av en svensk militär i Dagens Nyheter för några dagar sedan. Några av hans officerskolleger hade avslöjat att Sverige, såvitt jag kan förstå, har haft ett nära underrättelsesamarbete med USA, och han anklagade dem för förräderi. Han angav också mycket tydligt på vilka punkter det här samarbetet skulle ha ägt rum. Det var en mycket konsis lista.

Jag blev väldigt förvånad över att man kan vrida på en sak som den här officeren gjorde. Om Sverige för en alliansfri politik och svenska folket rimligtvis har anledning att tro på regeringens upprepade försäkringar i det fallet, och det sedan avslöjas att åtminstone delar av den alliansfriheten har varit en bluff, kan man då som svensk officer anklaga dem som gör avslöjandet för förräderi?

Om den här svenske officeren som anklagar sina kamrater för förräderi har rätt, om kamraterna på något sätt har handlat på eget bevåg och inte har regeringens och sina överordnades stöd, borde de ställas inför rätta, tycker jag. Om det skall kallas för förräderi eller inte, kan jag inte bedöma, för jag har inte den juridiska kunskapen, men på något sätt har de ändå svikit sin huvudman, det svenska folket.

Om de inte har gjort det på eget bevåg, herr talman, då undrar jag vem det är som har svikit det svenska folket och gjort saker bakom dess rygg. Då måste ansvaret uppenbarligen sökas högt uppe, och jag ser fram emot att den här saken utreds. Det skulle möjligen kunna vara så att den svenska al-

liansfriheten faktiskt har varit bara en uppblåst förevändning för någonting och att regeringen nu plötsligt bedömer att det argumentet inte håller längre.

Jag tycker att det är tråkigt att man inte ser, när man studerar på Europafrågan, att det är ett riskfyllt äventyr och att de flesta i Sverige kan ha mer att förlora än att vinna på det äventyret. Det vore bättre och tryggare att den svenska riksdagen och regeringen behöll sin möjlighet att föra en självständig politik när det gäller utrikespolitiken, handelspolitiken, socialpolitiken, hela den ekonomiska politiken och inte minst politiken gentemot utvecklingsländerna, där Sverige ju ändå trots brister kanske har varit bättre än de allra flesta i att visa solidaritet. Även på den punkten viker nu regeringen tyvärr och vill använda pengarna på annat sätt.

Jag hade hoppats att regeringen hade velat bygga på de handelsavtal som redan finns för industrivaror med både EFTA- och EG-staterna och att utöka dem till att gälla andra länder. Jag hade hoppats att man ville ägna sig åt att i vanlig ordning förhandla bort onödiga handelshinder, att man skulle passa på att förstärka skyddet för miljö, liv och hälsa, inte försvaga det, och att man skulle göra de försöken till förstärkning genom att kräva att GATT tar initiativ till att länderna samtidigt inför ett förstärkt skydd för miljö, liv och hälsa, ett skydd som varje land tycks tveka att införa på egen hand, därför att man är rädd för den internationella konkurrensen. Här har GATT en viktig uppgift, och den bör den svenska regeringen begära att organisationen tar tag i.

Anf. 36 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Om jag skulle använda miljöpartistiskt språkbruk skulle jag kunna säga att Ragnhild Pohanka nu har sjappat och inte bevärdigar oss kvarvarande med sitt intresse. Men jag förlåter henne mer än gärna och vill inte rikta någon kritik mot henne.

Kjell Dahlström talade om delaktighet i den svenska demokratin – en mycket vital framtidsfråga. Den måste utvecklas på så sätt att de politiska partiernas roll som levande folkrörelse förstärks genom att organisationer och folkrörelser i övrigt får bra arbetsmöjligheter och genom att vi lägger fler beslut närmare de människor som driver verksamheten. Utvecklingen går ju hän mot att kommuner får mer och mer att säga till om, och i kommunerna försöker man också finna former för att komma närmare människorna i besluten. I Göteborg har vi t.ex. utvecklat 21 stadsdelsnämnder.

Det där med att önska sig delaktighet, Kjell Dahlström, talar emot statens roll i sammanhanget. Så kan man naturligtvis göra, men hur var det när kommunaliseringen av skolan var aktuell? Jag såg att Claes Roxbergh lade ner sin röst vid det tillfället, men det var ju en åtgärd för att föra besluten närmare lokala politiker, skolledare, lärare och elever.

Roy Ottoson sade att vi inte skall överge den samhällsekonomiska synen på trafiken. Jag håller med om det. Det är viktigt att upprätthålla trafikens merkostnadsansvar. Det är också viktigt att bygga ut den kollektiva trafiken. Vad det nu handlar om är att vi måste vara beredda att öppna nya möjligheter att finansiera en utbyggnad. Det kan ske i samarbete med företagen. Det kan också ske som i fallet med Öresundsbron, dvs. man tar ut kostnaden av

bilisterna och använder sedan dessa pengar för att bygga ut västkustbanan. Det finns anledning att slå vakt om kollektivtrafiken och utveckla den.

Internationalisering av kapital, Carl Frick, är en viktig och svårbemästrad fråga. Kapitalet rör sig över gränserna, och detta är svårt att kontrollera. Genom ett ökat samarbete mellan nationerna, mellan regeringar och folk, kan man få en bättre kontroll över dessa svårkontrollerade "bläckfiskar". Jag vill faktiskt påstå att samarbetet mellan EG-länderna kan ge betydligt bättre möjligheter för Sverige att bemästra en del av den kapitalrörelse som slinker igenom litet hur som helst i dag.

Anf. 37 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Det var jag som använde uttrycket att riksdagen sjappar, Jan Bergqvist. Det står jag för! Jag tycker faktiskt att det är så. Det finns 18 ministrar som skulle kunna hjälpa till att klarlägga hur man har lagt upp krispaketet. De har faktiskt en skyldighet att delta i den offentliga debatten i denna talarstol. Jag tycker att de har sjappat!

Jag har all respekt för att Jan Bergqvist upprätthåller ett minimum av demokratisk anständighet i detta sammanhang. Det finns dock ytterligare 155 socialdemokratiska ledamöter i riksdagen.

Vad gäller skolan, vilket Jan Bergqvist tog upp på ett väldigt påpassligt sätt, beklagar både jag och många i miljöpartiet hur denna fråga hanterades. Vi har stor sympati för kommunaliseringen. Det står nog ganska klart för Jan Bergqvist. Att döma av det sätt på vilket frågan behandlades i riksdagen, var den uppenbarligen inte tillräckligt förankrad hos de människor som berördes av förändringen. Vi är lyhörda för människorna i landet, och därför kunde vi inte ställa upp på kommunaliseringen i det läget. Tack!

Anf. 38 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jan Bergqvist lyckas hitta den enda del om trafik i skrivelsen som jag inte har kritiserat, nämligen frågan om att ta fram alternativ finansiering. Vi är naturligtvis positiva till att söka nya vägar. Det är litet luddigt formulerat i skrivelsen, så det är litet svårt att angripa det direkt nu.

Vad jag däremot angrep, och vilket Jan Bergqvist inte besvarade, var att man vill dra ner på anslaget till köp av interregional persontrafik på järnväg, som det så vackert heter. Jag menar att detta anslag har mycket stor betydelse regionalpolitiskt, socialt och inte minst för att man skall kunna få ett komplett järnvägstrafiksystem i hela landet. Det är en av förutsättningarna för dels en aktiv regionalpolitik, dels de investeringar som behövs och skall göras i järnvägen framöver.

Om man sänker anslaget menar jag att man undergräver möjligheterna att lyckas med investeringarna i framtiden. Det är inte minst en Norrlandsfråga, eftersom en stor del av dessa pengar går till just Norrlandstrafik.

Det är det jag kritiserade, och det är detta som borde ha besvarats. Jag pekade t.ex. på att vårens riksdagsbeslut innebar att anslaget skulle vara oförändrat under två års tid för att man skulle kunna få riktiga planeringsförutsättningar, inte minst när det gäller att få fram en bra tidtabell och annat. Det förbigick Jan Bergqvist med tystnad. Det är beklagligt. Man får inte

"hatta" när det gäller besluten på det sätt som man nu tydligen är beredd att göra.

Mitt krav på samhällsekonomisk hänsyn gällde just hur man bedömer detta anslag. Jag pekade också på att anslaget inte har ökat, utan snarare minskat dramatiskt om man jämför med vad som anslogs till själva trafiken 1987 mot vad som görs i dag. Varför skall man skära ned på detta i regeringens paket?

Anf. 39 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag förstod av Jan Bergqvist att han var litet bekymrad över kapitalets lättrörlighet och konsekvenserna för samhället.

Det som för mig var det dominerande problemet var emellertid att dessa kapitalägare och de som flyttar pengar snabbt över gränserna utgör ett grundläggande hot mot demokratin. Det är uppenbarligen de som styr länders politik, och människors bedömning om politiken över huvud taget är inte det viktiga. Det är penninghanterarnas bedömning som sätts i centrum i stället för medborgarnas bedömningar av hur regeringar beslutar.

Det är en mycket märklig förändring som har skett under de senaste åren. Jag tycker den är väl värd att uppmärksamma. Det borde ju vara en skräck för varje demokrat att ett fåtal nu plötsligt rycker till sig makten på det sätt som faktiskt sker med hjälp av det överrörliga kapitalet!

Jag gladde mig litet åt att Jan Bergqvist sade att det fordras samarbete för att man skall kunna komma till rätta med detta problem. Det var precis det jag efterlyste: Regeringen borde ta internationella initiativ till samarbete för att man skall komma till rätta med kapitalets överrörlighet så att demokratierna kan återupprättas och människorna åter få makt över sin vardag – i stället för att ett fåtal penningstarka människor faktiskt bestämmer över hur vi skall ha det i vårt land och i många andra länder.

Det vore glädjande om Jan Bergqvist kunde förmå regeringen att sätta i gång ett internationellt samarbete för att man skall kunna hejda överrörligheten av kapital.

Anf. 40 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! När det gäller det privata kapital som Carl Frick talar om kan vi glädja oss åt att vi nu i Sverige får ett historiskt genombrott för kapitalbeskattning. Vi skärper under två år beskattningen av privata kapitalinkomster med 40 miljarder kronor, och i gengäld sänks skatten på arbete och pensioner.

Detta visar ju att man mycket väl kan göra någonting om man driver en aktiv politik. För att man skall kunna klara den internationella rörligheten behövs det ett utvecklat samarbete mellan regeringar och fackliga organisationer.

Fackföreningsrörelserna skulle behöva bli starkare på många håll. Det finns anledning att med lagar – gärna internationellt samordnade – ställa ökade krav på miljö, standard och uppträdande hos de företagsgrenar som finns i olika delar av världen.

Jag vill återkomma till att även samarbete som sker inom EG faktiskt kan bli mycket positivt. En del av de styrningar som vi inte klarar av i dag, t.ex.

skattekontrollen, kan bli effektivare om vi får ett utvidgat samarbete med EG.

Anf. 41 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Det är i och för sig bra att vi har försökt få till stånd det som Jan Bergqvist beskriver, men jag tror att det kommer att bli utomordentliga problem om vi i Sverige har en mycket strängare kapitalbeskattning än vad man har nere på kontinenten. Det kommer nämligen att innebära att pengarna flyttar härifrån till platser där kapitalet så att säga mår bättre, där det inte beskattas lika hårt. Jag tror att det kommer att bli fråga om en bumerangeffekt, och jag är tyvärr övertygad om att vi i Sverige kommer att få lov att ändra på kapitalbeskattningen så att den blir lik den inom EG. Detta blir nödvändigt för att undvika ett kapitalutflöde. Detta återstår emellertid att se.

Eftersom Jan Bergqvist ändå är så mån om att på något sätt få hejd på den stora kapitalrörelsen, skulle jag än en gång vilja be honom att tala med regeringen för att se till att man effektiviserar detta och sätter i gång ett internationellt arbete för att få hejd på den överrörlighet som faktiskt är till skada för demokratin och människors beslutanderätt. Jag ser med utomordentlig oro på den utveckling som innebär att ett fåtal människor har en så fruktansvärt stor makt och fattar beslut över huvudet på människor i olika länder.

Anf. 42 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Jag har inte av Jan Bergqvist eller någon annan fått klart besked om hur man tänker sig att minska proportionaliteten. Så står det nämligen uttryckligen i de skrivelser som kommit i samband med krispaket från regeringen. Det är hårresande att man faktiskt uttryckligen talar om att minska proportionaliteten för att få något slags effektivare styrning av samhället.

Proportionaliteten i det svenska valsystemet är ju grunden för att även de svaga – och inte bara de kapitalstarka, som vi talar mycket om – får ett inflytande. Det är demokratins, politikens och parlamentarismens kärna som man här närmar sig och tänker spränga. Jag tycker att socialdemokraterna skall vara mycket försiktiga med detta, annars är de bara "specialdemokrater".

Anf. 43 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Det är riktigt att jag inte i mitt svar till Kjell Dahlström tog upp frågan om valsystemet. Vår utgångspunkt har traditionellt varit att det nuvarande proportionella systemet har många fördelar och att man, om man kan få ett rimligt samarbete mellan partierna, kan få bra resultat och att demokratin då kan visa handlingskraft och ge ett från medborgarnas synpunkt bra resultat.

Man måste också kunna se i ögonen att det kan bli partisplittring och handlingsförlamning. Och det är utomordentligt förödande för delaktigheten i demokratin. Valdeltagandet sjunker, och folk vänder sig bort från det politiska arbetet. Det är en uppgift för dem som deltar i den politiska debat-

ten att värna om en handlingskraftig demokrati som kan slå vakt om medborgarens intressen för framtiden.

Det är stora utmaningar vi står inför, stora ödesfrågor. Vi måste ha handlingskraftiga demokratier. Visar det sig att det blir en så stor partisplittring och andra problem att demokratin inte får den handlingskraft som behövs för framtiden, måste man vara beredd att i demokratins intresse diskutera om det finns andra vägar att gå för att få en större handlingskraft för framtiden.

Jag tycker att Kjell Dahlström har ägnat sig åt en del orättmätiga angrepp på statsråd. Jag vill därför, nu när debatten lider mot sitt slut, konstatera att inte bara Ragnhild Pohanka utan även Per Gahrton och Inger Schörling har sjappat, trots att miljöpartiet nu inte har något riksdagsgruppsmöte, vilket alla andra partigrupper har. Ingen annan än ni kunde ju förutse att den här debatten skulle ta så lång tid.

Anf. 44 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! När det gäller partisplittring vet vi hur det svenska politiska landskapet ser ut. Det finns sex eller sju riksdagsdugliga partier eller rörelser som borde kunna vara representerade i riksdagen. Det bör man inte tumma på genom några speciella arrangemang, höjningar av procenttrösklen till riksdagen eller vad det kan vara fråga om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skrivelsen hänvisades till finansutskottet.

3 § Meddelande om dagens frågestund

Anf. 45 TREDJE VICE TALMANNEN:

För kännedom vill jag meddela att jag har fått ett meddelande från socialminister Ingela Thalén om att hon inte kommer att besvara några frågor vid den frågestund som börjar kl. 18.00.

4 § Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.56 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00, då frågestunden skulle börja.

5 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

6 § Svar på fråga 1990/91:138 om försvarskommitténs fortsatta arbete

Anf. 46 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Fru talman! Gunnar Björk har frågat mig om försvarskommitténs direktiv fortfarande gäller.

I försvarskommittén har förts en diskussion om att det av en rad skäl inte kan läggas fram ett förslag till ett långsiktigt försvarsbeslut nu i december 1990. Detta är beklagligt, men jag kan ha förståelse för ståndpunkten.

För att i detta läge komma vidare i denna fråga har statsministern inbjudit till partiledaröverläggningar.

Mitt svar på frågan är att kommitténs direktiv alltjämt gäller.

Anf. 47 GUNNAR BJÖRK (c):

Fru talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret på min fråga. Svaret är alltså att kommitténs direktiv fortfarande gäller. Men faktum är ändå att socialdemokraterna i kommittén uppenbarligen har gjort en ganska ovanlig förändring av tidsplanen, vilket inte rimmar särskilt väl med tidigare principer för planeringen.

Detta är ytterligare bevis för regeringens oförmåga att fatta beslut om viktiga frågor. Man har också en ganska stor nota att ta ställning till under den närmaste tiden. Jag kan erinra om att endast momsbeslutet innebar ökade pålagor på 2,5–3 miljarder kronor. Att de icke-socialistiska partierna då avstod från att delta var egentligen ganska naturligt med tanke på den förändring som majoriteten ville genomföra.

När det gäller de långsiktiga försvarsbesluten anser jag att det är viktigt att man ser till att man finner andra former för samråd, om nu kommittén inte kommer i gång igen. När det gäller JAS-beslutet förutsätter jag att majoriteten har samma lyhördhet mot minoriteten som när försvarsbeslutet år 1982 fattades, då socialdemokraterna fick tillgång till allt material som fanns. Jag vill också erinra om det särskilda ansvar som riksdagen har givit militärledningens rådgivande nämnd när det gäller just JAS-beslutet.

Jag konstaterar att försvarskommittén i praktiken har havererat, eftersom det inte längre är det organ för ömsesidigt samråd och samspråk som det skall vara. Det är naturligtvis en svår prestigeförlust för en försvarsminister, och det är i så fall ett resultat av en avsaknad av ömsesidig respekt och samförstånd när det gäller säkerhets- och försvarspolitiken, vilket jag beklagar.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1990/91:139 om försvarskampanjen

Anf. 48 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Fru talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag tänker vidta några ågärder för att förhindra att skattebetalarnas pengar används till oseriös försvarspropaganda. Bakgrunden till frågan är den annonskampanj som Sveri-

ges centrala värnpliktsråd, SCVR, under hösten har utformat och som betalats av arméstaben.

Enligt vad jag inhämtat uppvaktades chefen för armén i somras av Sveriges centrala värnpliktsråd, SCVR, som ville genomföra en kampanj för att värna om den allmänna värnplikten. Chefen för armén ansåg att en kampanj för den allmänna värnplikten var ett lämpligt led i den allmänna försvarsupplysningen. Chefen för armén beslutade därför att stödja kampanjen med en finansiering om drygt en miljon kronor. Innehållet i annonsen ansvarade emellertid Värnpliktsrådet för.

Värnpliktsrådet arbetar självständigt gentemot myndigheter och organisationer med värnpliktskongressen som uppdragsgivare. Värnpliktsrådet beslutar sedan på vilket sätt olika frågor skall drivas och ansvarar inför kongressen för sina olika aktiviteter.

Överbefälhavaren har regeringens uppdrag att ge Värnpliktsrådet ett visst administrativt stöd samt att hos regeringen begära de medel som behövs för att finansiera rådets verksamhet.

Enligt regeringens föreskrifter i regleringsbrevet för innevarande budgetår får bidrag för Värnpliktsrådets verksamhet betalas med högst 800 000 kr. från överbefälhavarens anslag. Vidare får bidrag ges med högst 400 000 kr. resp. högst 100 000 kr. för insatser mot drogmissbruk bland de värnpliktiga och för vissa allmänna insatser i rättsfrågor.

Handlingsregler för anslagen till försvarsgrenscheferna medger inte att de betalar bidrag till Värnpliktsrådet. Chefen för armén får således inte lämna bidrag till Värnpliktsrådet för en annonskampanj oavsett dess budskap.

Jag har redan haft samtal med arméchefen och jag kommer att ha samtal med överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna om tillämpningen av gällande regler. Resultaten av dessa samtal får utvisa om ytterligare åtgärder från regeringens sida är nödvändiga.

Anf. 49 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. Det var både innehållsrikt och upplysande.

Det är alldeles uppenbart att flera höga tjänstemän inom försvaret klart har överskridit sina befogenheter. Man frågar sig naturligtvis hur detta kan komma sig, eftersom det reglemente som försvarsministern hänvisar till uppenbarligen finns. Det borde då stå klart för envar att man inte kan göra på detta sätt. En följdfråga blir då hur det faktiskt kan komma sig att detta skett. Är man så dåligt informerad om vilka regler man har att hålla sig till är detta upprörande.

Jag undrar naturligtvis också hur man skall förhindra att detta upprepas. Det har ju förekommit en tidigare incident för något år sedan med en annonskampanj som var olyckligt utformad, och försvarsministern fick också då ingripa. Jag ställde även då en fråga, och vi var överens om att detta inte var särskilt lämpligt. Det verkar finnas en tendens att detta upprepar sig.

Dessutom har både arméchefen och arméstabens chef gått ut offentligt i pressen och försvarat vad man gjort och också försvarat kampanjens innehåll, som försvarsministern inte alls har kommenterat här. Jag skulle gärna vilja få en kommentar från försvarsministern om innehållet och rubriken: I

går var det ryssen som hotade svensk demokrati, i dag är det vi svenskar. Det är ändå arméns höga tjänstemän som har ansvaret i det här fallet. Även om Värnpliktsrådet självt har utformat annonsen, har de givit sitt benägna bistånd och haft den omdömeslösheten att de inte ens kontrollerat den. Man skulle kunna säga att det här har begåtts någon form av dubbelfel. Jag vill höra vilken kommentar försvarsministern har till detta och vad man skall göra för att rätta till förtroendet för Värnpliktsrådet efter detta utspel.

Anf. 50 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Fru talman! Detta är två olika frågor. Det första som Gudrun Schyman tog upp gällde den kampanj som ÖB stod i spetsen för. Jag vill minnas att en av rubrikerna var: Varje land har en armé, sin egen eller någon annans. Gudrun Schyman kommer säkert ihåg det svar som redovisades här i kammaren angående detta. Såvitt jag kan erinra mig har den myndigheten inte gjort något liknande på nytt.

När det gäller det nu inträffade har jag här i kammaren redovisat min ståndpunkt. Det råder nog inget tvivel någonstans om vad det svaret innebär.

Fru talman! Låt mig sedan säga att jag tror att Gudrun Schyman bör försöka sätta sig in i Värnpliktsrådets situation. Man känner sig där mycket tveksam till det förslag som finns från höga officerare om en värnpliktsutbildning på 2,5 månader. Denna kampanj skall ses mot bakgrund av att de värnpliktiga själva inte är övertygade om att 2,5 månader är tillräcklig utbildning för att fullgöra olika uppdrag inom försvarsmakten. Varför annonskampanjen sedan har fått denna utformning har jag redan svarat på. Jag hoppas att Gudrun Schyman och jag ändå kan säga att om de värnpliktigas organisation hyser oro inför en alltför kort utbildningstid, måste vi förstå att de värnpliktigas organisation vill ge detta till känna, men metoderna kanske inte var de allra bästa.

Anf. 51 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Försvarsministern och jag är överens om att metoderna inte var de allra bästa. Jag tror att dessa metoder t.o.m. har skadat intresset för att bedriva en seriös diskussion om den allmänna värnplikten. Många har uppfattat detta som mycket oseriöst och att Centrala värnpliktsrådet är ute och driver politik på ett sätt som inte är rådets uppgift.

Det handlar om en organisation som tar till vara de värnpliktigas intressen. Organisationen får statliga bidrag för att fullgöra sina uppgifter. Det är helt riktigt. Rådet skall verka som en intresseorganisation. Men här har rådet givit sig in på säkerhetspolitikens område, dessutom utan att ha särskilt väl underbyggda argument. Detta tillför ju inte någonting till debatten. Det är tråkigt. Jag tycker absolut att vi skall ha en seriös diskussion om den allmänna värnplikten, hur den skall utformas och framför allt vilka förändringar som krävs utifrån den nya säkerhetspolitiska situation som råder. Men det är knappast Värnpliktsrådets uppgift att föra den säkerhetspolitiska debatten.

Anf. 52 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Fru talman! Jag uppfattade inte annonskampanjen som ett inlägg i den säkerhetspolitiska debatten. Jag ser Värnpliktsrådets aktivitet på detta område riktad framför allt mot de höga officerare som har föreslagit och har talat sig varma för två och en halv månads utbildningstid. Detta kan mötas på olika sätt, och den metod som Värnpliktsrådet har valt lämnar en del övrigt att önska. Men jag känner en djup respekt när de värnpliktiga varnar för att sänka utbildningstiden till två och en halv månad, och detta vill jag här ge till känna. Det överensstämmer ju också med vad riksdagen har beslutat i den här frågan. Riksdagen har uttalat sig för att det bedrivs försöksverksamhet med fem månaders utbildning.

Anf. 53 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag kan förstå försvarsministerns sympatier för Centrala värnpliktsrådet och dess arbete, och jag delar den sympatin. Men när man använder rubriker som "Yttre fienden ger inre samhörighet" och "Vad händer när den yttre fienden blir otydlig, när Berlinmuren rasat och när Gorbatjov sluter pakt med Bush?" har Värnpliktsrådet gett sig in i en säkerhetspolitisk debatt, och då måste man kunna använda sig av seriösa argument i den debatten. Jag anser att det inte är Centrala värnpliktsrådets uppgift. Också arméstaben borde dela den åsikten att detta är politik, och politik är inte Centrala värnpliktsrådets uppgift. Det skall man inte stödja.

Jag lägger ansvaret på arméns tjänstemän, som tydligen anser sig ha befogenhet att göra detta och också anser det vara riktigt. Då undrar jag: Vad är det som hindrar att de inte åter kommer att anse det vara riktigt? Jag måste säga att jag tycker att det rör sig om svåra felbedömningar av höga tjänstemän, som borde ha ett större ansvar, framför allt för värnpliktsfrågan.

Anf. 54 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Fru talman! Arméstaben har icke lagt sig i texten i denna annonskampanj. Den står Värnpliktsrådet för. Arméstaben och arméchefen har handlat felaktigt när man tagit pengar från armén och lämnat till Värnpliktsrådet. Vi måste hålla i sär dessa frågor.

Anf. 55 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Det är bra att jag har fått reda på att de har handlat fel. När de nu handlade fel, var det synd att de inte också lade sig i texten, för då kanske skadan hade varit mindre. Vi kan kanske vara överens om att i varje fall detta är fel.

Anf. 56 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Fru talman! Det var bra att arméstaben icke lade sig i texten. Det är det goda i den här saken.

Anf. 57 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Detta finner jag vara ett mycket märkligt uttalande. Det måste innebära att också försvarsministern delar uppfattningen att annonsen

innehållsmässigt var bra och att den på ett bra sätt har understött den seriösa debatten om värnpliktens utformning.

Anf. 58 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få hänvisa till det svar som jag här har läst upp för Gudrun Schyman.

Anf. 59 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag inser att det inte blir någon mer debatt efter det senaste inlägget. Jag tycker ändå att jag har kommit väldigt långt i dag. Jag får tacka för överläggningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna frågorna, 1990/91:125, 130, 132 och 143, hade som tidigare anmälts socialminister Ingela Thalén meddelat att hon inte kunde besvara dessa frågor vid dagens sammanträde.

8 § Svar på fråga 1990/91:90 om vindkraftsutbyggnad i privat och kooperativ form

Anf. 60 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Gunhild Bolander har frågat mig vilka ekonomiska styrmedel som regeringen är beredd att utnyttja för att stimulera en vindkraftsutbyggnad i privat och kooperativ form.

Inom regeringskansliet förbereds efter ett omfattande utredningsarbete en energipolitisk proposition. Viktiga delar av propositionens innehåll är för närvarande föremål för överläggningar mellan regeringen och folkpartiet och centerpartiet.

Jag är därför inte nu beredd att svara på Gunhild Bolanders fråga.

Förste vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

9 § Svar på fråga 1990/91:129 om det statliga villkorslånet till Saab

Anf. 61 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Rolf L Nilson har frågat mig om regeringen avser att kräva att Saab omedelbart återbetalar villkorslånet.

Företrädare för Saab-Scania har informerat mig om att varken det företaget eller Saab Automobile på grund av nuvarande marknadsläge för närvarande anser det möjligt att fatta beslut om någon nyetablering i Karlskrona. En sådan etablering ingick som ett åtagande från Saab-Scania i det avtal med staten som träffades i november 1989 om flygplansprojektet SAAB 2000.

Jag avser att inom kort ta initiativ till överläggningar med Saab-Scania om detta i enlighet med vad som har överenskommits i avtalet.

Anf. 62 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Jag vill tacka Rune Molin för svaret. Det var av naturliga skäl magert. Avsikten med min fråga var ju inte att beslut om indragning av detta lån skall fattas utan överläggningar med Saab-Scania. Jag vill då fråga Rune Molin: Finns det enligt industriministerns bedömning några utsikter att Saab avviker från sin offentligt deklarerade avsikt att man inte tänker eller inte kan uppfylla den här delen av avtalet? Min uppfattning är att det är en klar och tydlig markering. Det är svårt att så här utifrån hitta några öppningar.

Om man ser på den proposition och det betänkande som riksdagen har ställt sig bakom, är det för mig tveksamt om Saab någonsin haft verkligt seriösa avsikter att uppfylla den här delen av avtalet. Om man skulle komma fram till denna slutsats, står det klart att avtalets formulering gör det möjligt att kräva tillbaka pengarna. Jag vill då ställa ett par följdfrågor: Vad betyder "inom kort"? Vad har industriministern i bakfickan om Saab skulle fortsätta att vägra?

Anf. 63 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Rolf L Nilson undrade vad jag menade med "inom kort". Först vill jag skaffa mig information om hur man ser på saker och ting i Blekinge, framför allt i Karlskrona. Den informationen har jag fått nu. Det innebär att vi kan börja diskutera tidpunkt för överläggningarna. Överläggningar kommer äga rum inom kort.

Grunden för de överläggningarna är det avtal vi har. I det avtalet sägs att om omständigheter och förhållanden inträffar som i väsentlig mån berör Saab-Scanias möjligheter och förutsättningar att fullfölja projektet enligt projektplanen eller fullgöra sina övriga åtaganden enligt detta avtal, såsom t.ex. att avsättning ej finns för företagets produkter, skall Saab-Scania snarast anmäla detta till staten. Det har man gjort. Parterna förklarade sig beredda att i sådant fall förhandla om sådana jämkningar eller åtgärder som med hänsyn till det inträffade i möjligaste mån tillgodoser såväl Saab-Scanias behov av jämkning av åtagandena som statens bevekelsegrunder för att delta i projektet. Detta är grunden för de överläggningar som jag skall uppta.

Vilka preciseringar jag kommer att göra beror på diskussionerna och den inställning som Saab-Scania kommer att ha i vissa frågor. Längre är jag inte beredd att gå i dag när det gäller att svara på denna fråga.

Anf. 64 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Jag har noterat Rune Molins besök i Karlskrona. Det är bra att regeringen genom Rune Molin så klart ger besked om att regeringen står för sina åtaganden när det gäller Blekingepaketet. Det skall noteras. Detta är dock en sak.

En annan sak är frågan vad Saab-Scania kommer att företa sig. Rune Molin har väl i likhet med mig noterat den upprördhet som har funnits både bland utredare om bilindustrins framtid och hos politiker i Blekinge över vad man uppenbart upplever som ett svek från Saab-Scania.

Frågan om uppkomna händelser är intressant. De vikande marknadsandelarna och bekymren med Saab-Scanias personbilsförsäljning kan knappast ha varit okända för Saab-Scanias ledning när avtalet ingicks eller förhandlades fram.

Anf. 65 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Jag vet inte vad som var bekant vid det tillfället. Jag deltog inte i de överläggningarna, så jag kan inte svara på det.

Jag tycker dock att det är ganska rimligt att jag direkt med Saab-Scania och inte här i kammaren tar upp de krav som vi från staten vill bevaka.

Anf. 66 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Jag vill ändock ställa en fråga. Finns i Rune Molins arsenal alternativet att återkalla lånet?

Jag har, vilket säkert också Rune Molin har gjort, konstaterat att det finns många idéer i Blekinge om hur man skall kunna göra en satsning på utveckling av landskapet och Karlskronaregionet. Det finns också en skrivning av avtalet som säger att Saabs satsning nödvändigtvis inte behöver ske i form av en bensinmotorsfabrik utan att det kan röra sig om annan industriell verksamhet. Jag hoppas att det finns öppningar i den änden.

Anf. 67 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Den arsenal som jag har till mitt förfogande finns beskrivet i det avtal som staten har träffat.

Anf. 68 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Det tolkar jag som att återkallande av lånet också finns med.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1990/91:127 om investeringar i Blekinge

Anf. 69 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Karl-Gösta Svenson har frågat industriministern om han omgående kommer att släppa medel i allmänna investeringsfonder och investeringsreserver fria för investeringar i Blekinge.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Den 16 oktober besvarade jag en fråga av Karl-Gösta Svenson om utnyttjande av investeringsfonder i Blekinge län. I det sammanhanget upplystes Karl-Gösta Svenson om att jag inom kort avsåg att ta upp frågan om en förlängning av frisläppsförordningen.

Mitt svar på Karl-Gösta Svensons nya fråga är att regeringen ännu inte tagit ställning till den fortsatta frisläppspolitiken. Ett offentliggörande kommer att ske på sedvanligt sätt.

Anf. 70 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Men jag finner det märkligt att statsrådet inte har några besked att ge i denna fråga som är så viktig för länet.

Av regeringens skrivelse till riksdagen angående det s.k. krispaket framgår att nyetablering och tillväxt är av stor betydelse för de mindre företagen. Man skriver att det därför är angeläget att särskild hänsyn tas till behovet av att främja de livskraftiga företagens investeringar.

Vad gör regeringen för att leva upp till det här fagra talet? Hittills har man inte gjort något, enligt min mening. Man har i stället handlat tvärtom. Under tiden från 1989 och fram till september 1990 har regeringen bedrivit en småföretagarfientlig politik, åtminstone när det gäller Blekinge län. 28 företag har ansökt om att få använda sina egna investeringsfondsmedel. Det har man avslagit. 26 av dessa företag har mindre än 20 anställda. Det är anmärkningsvärt att man gör det i ett län med betydande arbetslöshet, särskilt bland ungdomar och kvinnor. Då man går mot en stigande arbetslöshet, har man från regeringens sida uppenbarligen motarbetat småföretagens möjligheter att göra nya investeringar och därmed skapa nya arbetstillfällen i länet. Jag upprepar att det rör sig om så många som 28 mindre företag i Blekinge län som har drabbats av det här.

Avslutningsvis vill jag ställa följande kompletterande fråga till statsrådet. Varför har inget hänt under de tre veckor som har gått sedan jag ställde min förra fråga beträffande ett annat specifikt företag? Det är hög tid att vi får ett besked om att företagen kan få använda sina egna investeringsmedel.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1990/91:135 om avdrag för kostnader avseende barntillsyn

Anf. 71 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Charlotte Cederschiöld har frågat mig varför avdrag för fackföreningsavgifter är viktigare än avdrag för barntillsynskostnader.

Det huvudsakliga skälet att medge skattereduktion för fackföreningsavgifter är att skapa skattemässig jämställdhet mellan arbetsgivares och löntagares kostnader för resp. organisationsverksamhet. Enligt nuvarande regler har arbetsgivare rätt till avdrag för medlemsavgift till arbetsgivarförening. Konfliktbidrag från arbetsgivarförening är i enlighet härmed skattepliktiga. Konfliktunderstöd från fackföreningar är däremot skattefria. Därför bör inte fackföreningsavgiften vara avdragsgill i den del som avsätts till konfliktåtgärder. I arbetet med skattereformen har man utgått från att ca 70 % av avgiften används till allmänfacklig verksamhet och 30 % till konfliktåtgärder. Den maximala skattereduktionen är fr.o.m. 1992 års taxering därför 20 % av 2 500 kr., dvs. 500 kr.

Enligt reglerna i kommunalskattelagen medges inte avdrag för privata levnadskostnader. Kostnader för barntillsyn anses som en privat levnadskostnad. Stödet till barnfamiljerna utgår i stället i andra former. Barnbidraget

höjs nästa år från 6 720 kr. per år och barn till 9 000 kr. Fr.o.m. år 1992 höjs barnbidraget till 10 020 kr. per år. Dessutom utgår ett omfattande statligt stöd till barnomsorgen.

Anf. 72 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Jag får tacka för svaret. Det var ganska förväntat. Statsrådet undvek själva sakfrågan, nämligen prioriteringen av fack framför barn.

Faktum är att socialdemokraterna har lovat bygga ut föräldraförsäkringen. Med det beslut som har fattats har väljarna svikits. Avdragsrätten för fack finns kvar och man diskuterar t.o.m. en fördubbling. Det finns tydligen pengar till det.

Frågan gällde inte förhållandet mellan arbetsgivaravgiftavdraget och fackavdraget utan den socialdemokratiska värderingen att prioritera fackföreningsavdrag framför barntillsyn när det gäller nödvändiga kostnader för arbetstagarna. SAF-avdraget är inte individuellt som fackföreningsavdraget är. Det handlar om en prioritering mellan avdrag med direkt betydelse för individen.

Det är inte nog med att man har prioriterat de fackliga avdragen och därmed visar människor att medlemskap i facket är mer betydelsefullt för socialdemokraterna än tillsyn av barn. Därtill har man i skatteomläggningen passat på att öka värdet av avdragen. Det har visserligen bara gjorts med 20 kr., men det är ändå tvärtemot skatteomläggningens grundprincip, som är lägre inkomstskatter och färre och minskade avdrag. När det gäller facket tillämpas tydligen andra principer. Det gäller tydligen att vissa människor är mer jämlika än andra.

Den socialdemokratiska kongressen har dessutom med stor majoritet beslutat att fördubbla fackföreningsavgiften. Stödet till facket begränsar sig dock inte bara till en avdragsrätt som kostar skattebetalarna över 1 miljard och som man diskuterar att öka med ytterligare 1,5 miljard. Därtill har facket fått ett par extra miljarder enligt RRV för information om MBL, pengar som har gått till resor, konferenser och videofilmer, t.ex. Facket i sommarland och Facket i vinterland.

Ett års skatt från 30 000 personer har använts ineffektivt och lett till onödig administration, enligt RRV.

Det kostar att få valstöd från facket. Barn ger inga pengar till det socialdemokratiska partiet, men det gör fackpampar.

Jag vill avsluta med en följdfråga. Varifrån avser statsrådet att ta de 1,5 miljarder det kostar att fördubbla de fackliga avdragen? Är det barnen som skall få betala?

Jag vill också upprepa huvudfrågan som jag inte fick svar på: Varför är det viktigare för socialdemokraterna att satsa på fackföreningar än på barn?

Anf. 73 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Vi värderar avdragsrätt för fackföreningsavgifter lika högt eller lika lågt som motsvarande avdragsrätt som arbetsgivaren har för sina avgifter. När en jämförelse nu görs i frågan och i inlägget mellan å ena sidan avdrag för barntillsynskostnader och å andra sidan avdrag för fackföreningsavgifter, kan jag inte låta bli att ställa följande fråga: Varför är det bara fack-

föreningsavgifter som lyfts fram och inte arbetsgivaravgifter? Kan det möjligen vara så att Charlotte Cederschiöld och moderaterna vill avskaffa avdragsrätten för avgifter till fackliga organisationer men behålla den för avgifter till arbetsgivarorganisationer, dvs. att vi skall införa en diskriminering, olika behandling, som skulle gynna den ena parten i detta förhållande? Det vore intressant att få den frågan belyst.

Frågan om barntillsynskostnader har jag redan svarat på, nämligen att detta aldrig har ansetts vara avdragsgilla kostnader i skattesammanhang, utan de har setts och ses som en privat levnadskostnad, och då skall någon avdragsrätt inte medges.

Att vi på andra sätt hjälper barnfamiljerna är väl känt. Det sker genom mycket omfattande insatser genom barnbidragen, som kommer att höjas kraftigt nästa år och 1992, genom bidragen till barnomsorgen och genom en omfattande föräldraförsäkring. Vi har alltså valt former som vi tror är de bästa för att gynna barnen och barnfamiljerna.

Anf. 74 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Det handlar ju i politik hela tiden om att prioritera. Socialdemokraterna har redan prioriterat att inte bygga ut föräldraförsäkringen. Det är kanske inte den modell som vi moderater förordar i första hand, men det var den modell som socialdemokraterna lovade sina väljare. Avdragsrätten för fackföreningsavgifter finns alltså kvar, och socialdemokraterna diskuterar en fördubbling. Statsrådet har inte svarat på frågan varifrån dessa pengar skall tas, dvs. de 1,5 miljarder som en fördubbling skulle kosta. Vi moderater förordar en avdragsrätt för barntillsynskostnader.

Jag undrar om inte denna politik i förlängningen leder till att socialdemokraterna gynnar män på kvinnors och barns bekostnad. Faktum är ju att avdragsrätten för barntillsynskostnader är oerhört viktig för kvinnor och barn i ett samhälle där barnomsorgen inte alls fungerar.

Anf. 75 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag fick ingen kommentar till frågan varför man skall göra skillnad mellan avgifter till fackliga organisationer och avgifter till arbetsgivarorganisationer. Hela frågan och de fortsatta kommentarerna från Charlotte Cederschiöld kan knappast tolkas på annat sätt än att vi skall behandla dessa olika, dvs. att ni är ute efter att ta bort avdragsrätten för fackföreningsavgifter men behålla den för arbetsgivaravgifter. Rätta mig om jag har fel på denna punkt, men det är svårt att tolka det på något annat sätt.

Vi har sagt att utrymmet i svensk ekonomi för närvarande är noll när det gäller nya reformer. Det är därför som vi har skjutit olika reformer på framtiden. Reformer, vare sig de handlar om olika typer av avdrag i skattesystemet eller utbyggd social service, får vi genomföra när de ekonomiska resurserna för detta har skapats. Däremot har jag svårare att förstå hur man skall kunna klara de våldsamma underskott som moderaterna har i sitt förslag till skattereform och på många andra områden.

Anf. 76 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! De socialdemokratiska kongressdeltagarna har då fått ett slags besked om att de inte skall hoppas så mycket på att de får sitt beslut effektuerat.

Vad vi är ute efter är just omsorgen om barnen. Och där tycker vi att det brister. Det handlar ju om den enskilda individen och om den enskilda individens plånbok och kassa. Hur skall hon eller han få dagen, veckan eller månaden att gå ihop? Då handlar det om de pengar som människor har kvar i fickan. Om statsrådet tycker att det är svårt med min pedagogik, föreslår jag att statsrådet läser det senaste numret av LO-Tidningen, där Tommy Olsson, tidigare ordförande i klubbstyrelsen på Rörteknik i Ljusdal och hans 24 arbetskamrater och dessutom 30 000 andra metallare, har lyckats stärka sin ekonomi. De beskriver hur de gör:

Genom att gå ur facket fick jag mitt bästa lönelyft på åratal.

Tommy Olsson hade inte gärna med hedern i behåll . . .

Anf. 77 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Det är tydligen helt omöjligt att få någon kommentar till den fråga som jag har ställt flera gånger. Finns det någon anledning att särbehandla fackliga organisationer jämfört med arbetsgivarorganisationer? Nu kom det nya antifackliga utfall från Charlotte Cederschiöld. Jag tolkar det som att moderaterna vill införa en särbehandling som innebär att ni vill ha skattefavörer för arbetsgivarna men inte för de fackliga organisationerna. Och så länge jag inte får någon korrigering på den punkten är det den slutsats jag drar. För mig är detta totalt främmande. Det är både orättvist och olikformigt i skattesammanhang.

När det gäller barntillsynen låter det naturligtvis bra att medge avdrag för kostnader för denna. Men man bör då kanske även nämna att moderaterna vill avveckla samhällets stöd till den barnomsorg som vi har i dag. Det innebär ju att ett stort antal av landets kvinnor med barn skulle tvingas tillbaka in i hemmen, därför att de skulle förlora ekonomiskt på att förvärvsarbeta, såvida de inte har mycket höga inkomster. Detta är negativt inte bara för barnfamiljerna, utan det är också en stor kvinnofälla, eftersom det gör det mindre lönsamt för Sveriges kvinnor att arbeta.

Anf. 78 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Det handlar ju om en prioritering. Alla politiska beslut handlar om prioriteringar. Vi måste ställa frågorna: Vad har vi råd med, och vad har vi inte råd med? Hur prioriterar vi, och vad är viktigast? Det är fullständigt felaktigt att påstå att vi moderater vill avveckla samhällets stöd till barnomsorgen. Men vi har en annan modell för våra familjepolitiska åtgärder, som ger människor större frihet och inte låter pengarna gå till bara kommunala daghem. Men det är en annan fråga, som inte inbegrips i den här debatten.

Men när det gäller att hjälpa till med prioriteringen vill jag återgå till Tommy Olsson. Han hade nämligen inte med hedern i behåll kunnat säga att han kliver ur betalningsansvaret för sina barn. Men han kunde komma ifrån kostnaderna för facket. Slutsatsen av detta är att utgifterna för barntillsyn

inte går att komma ifrån, men utgifterna för facket går faktiskt att komma ifrån. Det borde statsrådet ta lärdom av och prioritera barnen framför facket.

Anf. 79 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Den svenska arbetsmarknaden bygger på ett samspel mellan två parter som vi i olika avseenden försöker behandla på ett neutralt och likaberättigat sätt. Jag konstaterar nu att Charlotte Cederschiöld har en annan uppfattning. Hon anser att det är riktigt att man tar bort avdragsrätten för medlemmar i fackliga organisationer men behåller den för medlemmar i arbetsgivarorganisationer. Vi skall alltså använda skattesystemet för att systematiskt gynna den ena parten i ett motsatsförhållande av denna art.

Jag tycker att det är fullständigt oacceptabelt, och jag är förvånad över att få höra sådana åsikter framföras.

Anf. 80 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Då är väl statsrådet även förvånad över kvinnorna i sin egen organisation. Jag har nämligen en annan syn än dessa kvinnor på hur pengarna till barnen skall ges, vilken familjepolitik som skall föras, men vi har samma syn när det gäller prioriteringen, nämligen att det är viktigare att pengarna går till barnen och barnfamiljerna än till facket.

Anf. 81 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Detta var fullständigt felaktigt återgivet. Jag har inte hört någon representant för det socialdemokratiska kvinnoförbundet kräva att avdragsrätten för medlemsavgifter till fackliga organisationer skall avskaffas.

Anf. 82 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Vad jag talar om är fördubblingen av avdraget, det som statsrådet försöker undvika att tala om. På den socialdemokratiska kongressen fattades beslut om att avdraget för fackföreningsavgifter skulle fördubblas. Det är ju detta man kan ställa mot framtida förändringar inom barnomsorgen, och där vill vi moderater alltså ha avdragsrätt för barntillsynskostnader.

Anf. 83 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag har inte försökt undvika den frågan. Jag har redan svarat på den och sagt att reformer av olika slag får anstå till dess det skapas ekonomiskt utrymme. För närvarande har vi inget utrymme för reformer på något område.

Anf. 84 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Det är märkligt hur litet socialdemokraterna visste om ekonomin i den förra valrörelsen och hur väldigt mycket som har kommit fram efter det att de vunnit valet. Det kommer att stå väljarna mycket dyrt.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på frågorna 1990/91:146 och 150 om investeringsskatten på vissa byggnadsarbeten

Anf. 85 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jan Sandberg har frågat finansministern om regeringen avser att nu lägga fram förslag om att omedelbart avskaffa investeringsskatten för vissa byggnadsarbeten. Vidare har Jan Sandberg och Margó Ingvardsson utifrån ett uppmärksammat beslut av länsskattemyndigheten i Stockholms län ställt frågor om tillämpningen av lagen. Margó Ingvardsson har ställt sin fråga till bostadsministern.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågorna.

Investeringsskatten på oprioriterade byggnadsarbeten gäller för arbeten som påbörjas före utgången av år 1991. Från riksdagens sida har framhållits (SkU 1989/90:27) att regeringen noga bör följa utvecklingen i de områden som berörs av skatten, så att åtgärder kan vidtas om de förhållanden som motiverar att skatten ändras. Den 1 oktober 1990 har skatten tagits bort i Göteborgsområdet (SFS 1990:840). Regeringen har i propositionen om den ekonomiska politiken på medellång sikt (prop. 1990/91:390) gett till känna sin avsikt att föreslå riksdagen att Nynäshamns kommun inte skall omfattas av investeringsskatten efter årsskiftet 1990-1991. Någon ytterligare förändring av investeringsskatten är för närvarande inte aktuell.

Investeringsskatten tas ut på byggnadsarbeten som helt – eller till övervägande del – avser kontor eller andra oprioriterade byggnadsarbeten. Den som planerar ett byggnadsarbete kan söka förhandsbesked för att få veta om arbetet är skattepliktigt eller inte. Lagstiftningen ger däremot inte någon möjlighet till dispens från skatten.

Enligt uppgift har länsskattemyndigheten i det nu aktualiserade fallet genom förhandsbesked förklarat att vissa byggnadsarbeten inte är skattepliktiga. Jag är inte beredd att kommentera myndighetens beslut närmare.

Anf. 86 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaret.

Beslutet om investeringsskatten tycker jag och vi moderater är en styggelse. Vi är motståndare till många sådana, så även denna. Det speciella med just investeringsskatten är att den principiellt är felaktig, den är direkt skadlig och den skapar utrymme för godtycke och är ytterligare ett exempel på regeringens Stockholmsfientlighet. Den här sektorn, trots att den tidigare var ganska fri, har blivit alltmer reglerad. Det är inte bara investeringsskatten det handlar om – man måste ha tillstånd för att uppföra vissa byggnader i Stockholmsregionen. Det tar bort initiativlust, utveckling och som sagt skapar godtycke.

Ingen skugga må falla över företaget Ericsson. Det har agerat som vilket annat företag som helst, möjligen med det undantaget att företaget tog sig tid och arbetade för att testa systemet. Andra företag tar sig inte ens den tiden utan antingen avstår helt från investeringar eller bestämmer sig för att investera direkt i ett EG-land.

Jag ställde min fråga därför att jag hoppades – jag hade faktiskt närt en

tro – att all välgrundad kritik som framförts mot just den här typen av regleringar hade fått statsrådet att inse att de måste bort. Därför är jag besviken att man inte signalerar någon ändring.

Jag har undersökt en annan typ av regleringar på det här området vad gäller byggnadstillstånd för kontorsinvesteringar. Där visade det sig att i stort sett alla exportberoende företag som har sökt den här typen av byggnadstillstånd har fått det, medan små och medelstora företag som inte är exportberoende inte har fått det. Jag tycker att det känns mycket olustigt att man behandlar olika företag på olika sätt, dvs. att man inte anser att det finns någon likhet inför lagen. Jag vill då fråga statsrådet om han anser att det går att försvara ett regelsystem där stora exportberoende företag behandlas på ett sätt och små och medelstora företag på ett helt annat sätt.

Anf. 87 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Fru talman! Även jag tackar statsrådet för svaret. Precis som den andra frågeställaren har jag ställt min fråga utifrån ett konkret ärende, Ericssons nya huvudkontor i Kista. Det innebär givetvis inte att vi här skall diskutera just det fallet, utan jag vill diskutera principen. Jag tror inte att myndigheterna skulle ha handlat felaktigt på något sätt – då syftar jag på länsarbetsnämnden och länsskattemyndigheten. Jag tror inte heller att man har låtit sig påverkas av Ericsson. Jag tror att det måste vara något fel i anvisningarna till myndigheterna om hur man skall tillämpa riksdagens beslut om investeringsskatten. Annars kan det inte uppstå ett fel, som vi alla kan utgå ifrån att det är, att ett stort kontorsbygge bedöms som en industrifastighet och därmed slipper den 30-procentiga investeringsskatten.

Min fråga till statsrådet är om anvisningarna till myndigheterna som bestämmer om ett företag skall betala en investeringsskatt eller inte kommer att rättas till så att det klarare framgår vad riksdagen har menat med beslutet. Jag undrar också hur det kommer att gå med fastighetsskatten i de fall där kontorsbyggen bedöms som industrifastigheter. Kommer de också att slippa fastighetsskatten? Kan det vara regeringens avsikt med investeringsskatten och fastighetsskatten?

Anf. 88 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Först till Jan Sandberg. Jag hörde en förintande kritik riktas mot den investeringsskatt som vi har infört. Jan Sandberg sade att den var en styggelse. Det har införts investeringsskatter tidigare i svensk historia. Jag minns mycket väl hur en sådan infördes 1977. Dåvarande ekonomiministern hette Gösta Bohman. Jag vill till den dåvarande borgerliga regeringens försvar säga att man tog bort skatten i förtid när man fann att konjunkturen försämrades kraftigt. Jag kan också säga att vi kommer att visa samma flexibilitet, och har redan visat det genom att vi har aviserat att skatten kommer att avvecklas i vissa delar av landet. Vi skall naturligtvis följa utvecklingen noga framöver.

Jag vill bestämt hävda att det är riktigt att i vissa lägen tillgripa sådana här åtgärder, ibland på skattesidan, ibland på andra områden. Man måste också vara beredd att i vissa lägen göra detta selektivt, eftersom det ekonomiska läget i landet skiljer sig åt kraftigt mellan framför allt storstäderna å ena si-

dan och glesbygden å andra sidan. Selektiva instrument, vare sig det handlar om åtstramningar eller stimulanser, kan vara ett viktigt bidrag regionalpolitiskt för att få en jämnare fördelning av sysselsättning och ekonomiska aktiviteter över hela landet.

Till Margó Ingvardsson vill jag säga att diskussionen lätt ändå halkar in på det individuella exemplet. Jag tänker inte diskutera det. Jag ser ingen anledning att nu göra några ändringar i anvisningarna, för jag anser inte att något fel har begåtts. Här liksom i andra sammanhang är det självfallet så att det måste finnas instanser som ägnar sig åt tolkningar och tillämpningar av de lagar som vi har stiftat. Ibland måste svåra avvägningar göras. Jag har ingen anledning att ifrågasätta de beslut som har fattats.

Anf. 89 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag ger mig in i den här debatten också med en allmän utgångspunkt. Vad jag kritiserar är systemet med regleringar, där investeringsskatten är en. Jag tycker att reglerna måste avskaffas därför att de ger stora negativa effekter. De skapar byråkrati.

Jag var inne på den beryktade delegationen för bostadsbyggande, som bestämmer om man över huvud taget får bygga industrifastigheter. Där visade det sig att delegationen redan har hemställt hos regeringen om att undanta ungefär hälften av länets kommuner om beslutet om specialtillstånd för att uppföra kontorslokaler. Jag tycker att det vore underligt om man på ett område av en reglering undantar vissa kommuner när man i en annan reglering, som regeringen förespråkar, har ungefär samma principer för sina beslut.

Vi hörde här att det finns de som har tagit bort den här typen av skatt i förtid. Då vill jag uppmana statsrådet: Ta gärna bort den här investeringsskatten också i förtid! Jag tror att alla skulle tjäna på det.

Anf. 90 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Fru talman! Statsrådet säger att det inte finns någon anledning att ge myndigheterna några nya anvisningar i och med riksdagens beslut om investeringsskatt. Men statsrådet måste väl ändå hålla med om att det måste finnas några oklarheter, om ett kontorsbygge, vilken industri det än må handla om, kan klassas som en industrifastighet och därmed slippa den 30-procentiga investeringsskatten.

Om jag har förstått anvisningarna från AMS rätt delar man upp kontorsbyggen i fyra områden. Man har industri, handel, förvaltning och övriga. Är det ett kontorskomplex inom industriområdet, faller det mycket lätt inom industri och kan få en mjuk bedömning. Om det offentliga skulle bygga ett kontor förs det hela omedelbart till området förvaltning. Därmed är det helt klart för kontors- och fastighetsskatten. Då är det väl något som är oklart i anvisningarna. Jag undrar också vilket datum anvisningarna har. Har riksdagens beslut om investeringsskatten följts? Jag fick inte heller något svar på min fråga om fastighetsskatten.

Anf. 91 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Först till Jan Sandberg: Jag kan säga, att om vi framöver finner att skatten skulle ha tjänat ut sitt syfte i någon del eller när det gäller alla

områden där den tillämpas, kommer vi att avveckla den. För dagen ser jag ingen anledning att ändra på den ordning som gäller. Vi har fortfarande en överhettning i Stockholmsområdet, vilket motiverar den här skatten.

Till Margó Ingvardsson vill jag säga att hela frågan ändå bygger på den outtalade förutsättningen att det har fattats ett felaktigt beslut. Jag accepterar inte den utgångspunkten och tänker inte gå in på det enskilda fallet.

Skattemyndigheterna är inte tvungna att följa arbetsmarknadsmyndigheternas bedömningar. Dessa kan tjäna som en del av underlaget. I sista hand skall skattemyndigheten göra en egen bedömning och den kan i vissa fall avvika från arbetsmarknadsmyndigheternas. Det är ingenting konstigt med detta. Ansvaret i skattefrågor måste ligga på skattemyndigheterna.

Anf. 92 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag begärde ordet därför att jag inte fick svar på den fråga som jag ställde i mitt förra anförande. När det gäller byggnadsreglerande åtgärder, t.ex. tillstånd att få sätta i gång byggandet, tyder alla uppgifter på att man behandlar stora exportföretag på ett helt annat sätt än små och medelstora. Tycker statsrådet att det är riktigt att behandla företag på olika sätt beroende på vilken storlek de har? För min del tycker jag att detta är upprörande.

Sedan till jämförelsen mellan de två regleringarna på kontorsbyggnadsområdet. Det gäller byggnadstillstånd där man nu försöker gå ifrån hälften av länets kommuner och tillåta dem att bygga fritt. Är man då inte beredd att delvis avskaffa investeringsskatten – i varje fall som ett första steg när det gäller de här kommunerna? Är man för regleringar borde de gälla ungefär likadant överallt.

Anf. 93 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Fru talman! Jag vill upprepa att jag inte alls misstänker att myndigheterna har fattat ett felaktigt beslut. Jag har aldrig påstått något sådant, tvärtom. Jag vill inte heller som Jan Sandberg påstå att Ericsson skulle ha gjort det här för att testa lagarna. För min del tror jag att anvisningarna till myndigheterna är felaktiga. Jag vill gärna få klarlagt vilka anvisningar som skall gälla i det här fallet, så att riksdagens beslut slår igenom och tillämpas för alla som söker byggnadstillstånd i länet. Det har inte betydelse bara för investeringsskatten utan också för hur vi sedan skall kunna ta ut fastighetsskatt av företagen. Det måste ändå finnas några svagheter i reglerna, eftersom det uppstår sådana här oklarheter och det blir en diskussion om huruvida ett kontors-

bygge är ett kontorsbygge eller om det kan gå in under industribyggnadsverksamhet och därmed slippa skatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1990/91:117 om statsrådens löner

Anf. 94 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON (s):

Fru talman! Sten Andersson i Malmö har frågat statsministern om han är beredd att, i solidaritet med riksdagens ledamöter, medverka till att justera statsrådens arvoden, avseende de delar som utgör 1990 års arvodeshöjning.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag besvarade här i riksdagen en fråga av motsvarande innebörd den 23 oktober.

Det är statsrådslönenämnden som fastställer statsrådens arvoden. Nämnden har inrättats för den uppgiften genom ett beslut av riksdagen. Regeringen varken får eller vill lägga sig i vad nämnden beslutar.

Statsrådslönenämnden beslutade den 27 mars 1990 om en höjning av statsrådens arvoden den 1 januari 1990. Enligt vad som sagts från nämndens sida motsvarade denna höjning på ca 7,5 % i huvudsak inflationen år 1989.

Riksdagsledamöternas arvoden justerades den 1 oktober 1989 och den 1 januari 1990. Den sammanlagda justeringen uppgår till 7,3 %. Dessa justeringar kan jämföras med att statligt anställda – liksom anställda inom andra avtalsområden – har fått lönehöjningar för avtalsperioden 1989–1990 på 17–18 %.

Någon kompensation till statsråden för andras löneökningar år 1990 har statsrådslönenämnden inte beslutat om.

Jag vill tillägga att statsråden för sin del har förklarat att de inte önskar några höjningar i nuvarande läge.

Förste vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

14 § Svar på fråga 1990/91:123 om Rödkobbsleden

Anf. 95 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Pär Granstedt har frågat mig om miljöhänsynen kommer att tillmätas en avgörande betydelse vid prövningen av den föreslagna Rödkobbsleden och om alternativa möjligheter att avlasta befintliga leder vägs in vid bedömningen.

Den 21 juni i år beslutade regeringen att frågan om inrättande av den s.k. Rödkobbsleden skall omprövas enligt 4 kap. 2 § lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m.

Detta innebär att sjöfartsverket till miljödepartementet har redovisat ett antal uppgifter om bl.a. den svensk-finländska passagerartrafikens utveck-

ling, möjligheter att tillgodose trafikbehovet utan att inrätta en ny farled över Rödkobbsfjärden m.m.

Sjöfartsverkets material kommer efter komplettering att remitteras bl.a. till berörda myndigheter.

Därmed kan jag konstatera att de frågor om miljöhänsyn och alternativ som frågeställaren tagit upp kommer att bli föremål för en ingående prövning.

Förste vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

15 § Svar på fråga 1990/91:137 om återkallelse av körkort

Anf. 96 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Rolf Clarkson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av den praxis som nu tillämpas vid återkallelse av körkort. Enligt Rolf Clarkson har ökningen av körkortsåterkallelserna lett till reaktioner mot att hänsyn inte tagits till förhållandena i individuella fall.

När de nya reglerna om körkortsåterkallelse infördes år 1986 innebar de en skärpning av den praxis som tidigare gällde. Fortfarande finns det emellertid, som såväl min företrädare som trafikutskottet understrukit, utrymme för att ta hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Frågor om körkortsåterkallelse prövas av förvaltningsdomstolarna. Att dessa vid likartade fall tillämpar en enhetlig praxis är naturligt. Domstolarna brukar emellertid ta hänsyn till behovet av körkort bl.a. när det gäller att bestämma spärrtidens längd.

Hastighetsöverträdelserna är fortfarande ett allvarligt trafiksäkerhetsproblem. Jag ser för min del inte någon anledning att nu föreslå någon ändring av reglerna om körkortsåterkallelse, särskilt som körkortsutredningen Körkort 2000 enligt sina direktiv skall behandla frågan. Utredningen skall redovisa sitt arbete senast den 1 maj 1991.

Anf. 97 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Detta är ju ingen okynnesfråga utan en fråga av stor tyngd, inte minst för alla dem som under senare år har fått sina körkort indragna efter hastighetsöverträdelser. Under de senaste åren har det, herr kommunikationsminister, blivit svårare att få körkort och lättare att bli av med det. Som exempel på hur mycket lättare det har blivit kan jag nämna att det 1982, före införandet av den nuvarande körkortslagen 1986, på grund av hastighetsöverträdelser drogs in 13 760 körkort. I fjol, 1989, drogs det in ungefär 31 700. Det rör sig alltså om en kraftig ökning, två till tre gånger fler körkort. Det kan inte beskrivas vad detta betyder för de människor som under längre eller kortare tid måste vara utan sina körkort. Detta är ett svårt ingrepp i deras personliga förhållanden, och risken är att de blir av med sina jobb i den mån de är beroende av körkortet för att utöva sitt yrke.

När kommunikationsministern säger att detta har lett till reaktioner vill jag understryka att det inte bara är allmänheten som reagerat, utan även trafikutskottet har år efter år reagerat. I sitt i dag justerade betänkande skriver utskottet: "Som utskottet tidigare gjort *vill utskottet återigen med största skärpa framhålla att bedömningen i fråga om körkortsåterkallelse kan – och bör – påverkas av omständigheterna i det enskilda fallet.*" – Kursiveringen är utskottets.

Jag vädjar nu till regeringen att lägga fram förslag om ändring av den lag som gör att man partout vid en överträdelse av hastigheten med en kilometer över de tillåtna 30 blir fråntagen körkortet.

Anf. 98 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag är medveten om att antalet återkallelser har ökat. Det beror naturligtvis i första hand på att antalet överträdelser har ökat och att hastighetsöverträdelser bedöms som en allvarlig trafiksäkerhetsrisk.

Enligt vad som sagts i propositionen och i andra sammanhang skall individuella hänsyn tas. Praxis visar också att domstolarna tar särskild hänsyn till dem som har behov av körkortet för sin yrkesutövning.

Jag vill komplettera mitt svar med att citera vad vi skrivit i direktiven till körkortsutredningen:

"När det gäller körkortsingripanden skall kommittén överväga om det nuvarande reaktionssystemet är lämpligt eller om det finns anledning att ändra på detta. Därvid bör kommittén bl.a. överväga om de nuvarande spärrtiderna bör ändras. Vidare bör kommittén undersöka om det finns andra lämpliga sanktioner vid överträdelse av trafikregler eller när körkortsinnehavarens lämplighet som förare annars kan ifrågasättas. Särskilt bör kommittén pröva förutsättningarna för att införa krav på att körkortsåterkallelse regelsmässigt skall föranleda nytt förarprov."

Mot denna bakgrund har jag inte ansett det motiverat att nu vidta någon åtgärd eller att göra ytterligare uttalanden. Körkortsutredningen kommer inom fem à sex månader att redovisa resultatet av sitt arbete.

Anf. 99 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! I och för sig är detta ett steg i rätt riktning – det skall villigt erkännas – men det kommer i alla fall att ta sin tid. Även om körkortsutredningen blir färdig under första halvåret 1991 kommer väl inte regeringen att reagera omedelbart, och hela året kommer väl att gå med kanske 35 000 nya körkortsindragningar.

Jag tycker också att domstolarna skall behandla alla lika. Men om jag nattetid kör med 121 km/tim på en motorväg i mina hemtrakter, dvs Helsingborg–Malmö, så berövas jag körkortet. Det är endast om synnerliga skäl föreligger som jag får behålla körkortet i stället för att få en varning.

Jag tycker som sagt att detta är ett fall framåt, men skyndsamhet är i allra högsta grad av nöden. Jag hoppas att kommunikationsministern efter dessa upplysningar kan överväga ett snabbare förfarande. Jag vill särskilt rikta uppmärksamheten på att vi i trafikutskottet är besvikna över att man i kommunikationsdepartementet inte läser våra betänkanden så ingående som vi hade räknat med.

Anf. 100 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! På det sista vill jag svara att vi mycket ingående läser betänkandena. Det har bl.a. tagit sig uttryck i direktiven till körkortsutredningen, som också fått i uppdrag att arbeta skyndsamt. Tidsperspektivet är ändå ganska kort.

Låt mig ändå markera att vi i långa stycken är överens när det gäller principerna om individuell prövning och beaktande av särskilda skäl. Men det förhållandet att antalet indragningar har ökat kraftigt beror på att antalet förseelser har ökat. Det får vi inte glömma i den här diskussionen. Det bästa sättet att undgå det problem som en körkortsindragning medför är att avstå från att göra överträdelser. Det tycker jag att vi också skulle kunna vara överens om.

Anf. 101 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Jag är helt överens med kommunikationsministern om att detta är en trafiksäkerhetsfråga, som vi inte skall ta lättsinnigt på. Men på moderat håll tycker vi att man bör beakta omständigheterna mer objektivt och ingående. I första hand bör man tillgripa varningar och utdöma böter, gärna dryga böter i en accelererande skala beroende på brottets svårighetsgrad. Men att man så prompt drar in körkortet som nu sker i det här landet tycker jag är för drastiskt. Det drabbar i många fall den enskilde alldeles för hårt, även om indragningen i andra fall kan vara högst berättigad.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1990/91:99 om byggandet av gruppbostäder

Anf. 102 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Sten Svensson har frågat mig om jag är beredd att vidta sådana åtgärder att reglerna för byggandet av gruppbostäder för psykiskt utvecklingsstörda generellt blir mer flexibla.

Gruppbostad för psykiskt utvecklingsstörda är en av de särskilda omsorgerna enligt omsorgslagen. De särskilda omsorgerna syftar bl.a. till att utvecklingsstörda människor skall ges möjlighet att leva som andra och i gemenskap med andra. De skall också tillförsäkra utvecklingsstörda människor goda levnadsvillkor.

En gruppbostad för utvecklingsstörda skiljer sig i viktiga avseenden från dem som är avsedda för äldre människor. För utvecklingsstörda innebär gruppbostaden ofta ett livslångt boende. Den bör därför utformas så att den fungerar bra under livets olika skeden. Som andra vuxna människor behöver utvecklingsstörda en bostad med olika funktioner. Den skall kunna användas både för ett avskilt privatliv och för umgänge med anhöriga och vänner. Därutöver behövs gemensamma utrymmen för att träffa personal och andra i gruppen, när den utvecklingsstörde själv så önskar.

Det förutsätter att bostäderna håller en standard som överensstämmer med den som gäller för andra människor. Men det betyder inte att utformningen behöver vara densamma för alla gruppbostäder. Jag anser att det re-

dan nu, inom ramen för det nuvarande regelsystemet, är fullt möjligt att utforma gruppbostäderna flexibelt, utifrån lokala förutsättningar och de boendes behov och önskemål.

Jag vill i sammanhanget erinra om att regeringen i den proposition om reformering av äldre- och handikappomsorgen som nyligen överlämnats till riksdagen föreslagit ett särkilt statligt stöd på 300 milj.kr. per år under 5 år för byggande av gruppbostäder för bl.a. utvecklingsstörda.

Anf. 103 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lindqvist för svaret på min fråga. I frågan begär jag att få veta regeringens syn på behovet av att göra reglerna mer flexibla, så att det blir möjligt att i gruppboende ha fem à sex platser i stället för fyra.

Bakgrunden till min fråga är att socialstyrelsen vägrat två privata vårdgivare, bl.a. en i Kristianstads län, att inrätta fem platser. Kammarrätten har efter besvär fastställt detta beslut.

Jag finner det orimligt att inte kunna koppla fem sex lägenheter i stället för fyra. Det handlar ju också om kostnadsaspekter. Till kostnaden kommer dagvårdsverksamhet och liknande. Det är viktigt att man här bejakar, inte minst i dagens ekonomiska läge, ett privat utbud som kan komplettera det offentliga och att man gör vad man kan för att begränsa de totala kostnaderna. På så sätt får man utrymme för flera bostäder, både för äldre och för psykiskt handikappade.

Jag är inte ensam om att undra över regeringens åtgärder. Ett par dagar efter det att jag ställde frågan skrev Landstingsförbundet till regeringen och upprepade tidigare ställda krav på mer flexibla normer för anordnandet av gruppbostäder för psykiskt utvecklingsstörda, och man begärde att regeringen omedelbart skulle vidta åtgärder för att rätta till det här. Vilket svar har statsrådet Lindqvist att ge till Landstingsförbundet?

Anf. 104 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Den skrivelsen har jag ännu inte behandlat. Svaret får vänta tills jag har sett skrivelsen.

När politiker begär större flexibilitet i fråga om någonting som gäller handikappade människor, betyder det ofta att man vill sänka standarden. Det är egentligen den flexibiliteten man vill tala om, fast man vill inte säga det riktigt så hårt och brutalt som jag nu säger det.

Den typen av flexibilitet är jag inte beredd att medverka till när det gäller utvecklingsstörda, av skäl som är väldigt tydliga i det svar jag har avgivit. Däremot anser jag att det inom ramen för de regler som regering och riksdag har fastställt och som gäller bostadsfinansieringsstödet finns möjligheter till flexibilitet. Man behöver inte bygga alla gruppbostäder på precis samma sätt. Den bestämmelse som Sten Svensson tar upp och som gäller antalet är uttryckt så att fyra personer är ett riktmärke. Det står inte att det är ett absolut tal.

Den av Sten Svensson refererade domen känner jag inte till innehållet i och vad den grundas på. Men den proposition och de motivtexter som finns till riksdagsbeslutet om omsorgerna 1986 bygger på att fyra är ett riktmärke.

Det i sin tur – det skall jag också tillägga – har att göra med de forskningsrön som finns kring utvecklingsstördas sätt att fungera och de praktiska kunskaper som också finns i det sammanhanget och som visar på att det är i den lilla gruppen med de få människorna som den utvecklingsstörde har möjligheter att överblicka vardagssituationerna och själv kunna kommunicera. Det blir svårare ju fler människor det är, och det är det starka skälet för att hålla nere gruppstorleken.

Men, som sagt, fyra är ett riktmärke. Det står inte fyra fem eller tre fyra, utan det står just att fyra är ett riktmärke.

Anf. 105 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Jag vill betona att skrivelsen från Landstingsförbundet har avlåtits av en enhällig styrelse. Jag tror inte att styrelsen, med Gunnar Hofring i spetsen, är ute efter att sänka standarden på det här området, och det är inte jag heller. På den punkten är vi eniga. Däremot pekar Landstingsförbundet på att det är orimligt av socialstyrelsen att neka två privata vårdgivare, som vill skapa fem platser i stället för fyra, att göra detta.

Nu vill jag veta, fru talman, om statsrådet Lindqvist personligen skulle vilja acceptera att man bygger fem platser i stället för fyra, när de lokala förhållandena talar för detta och när detta också innebär att man får en bättre ekonomi.

Anf. 106 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Det svar jag avgav nyss innebär att det under vissa förutsättningar är fullt möjligt att bygga med fem platser. Om de förutsättningarna föreligger i det aktuella fallet, kan jag inte bedöma här. Jag baserar mitt omdöme på att fyra är ett riktmärke, och om det skall vara någon mening med att betrakta det som ett riktmärke, måste det naturligtvis gå att bygga gruppbostäder med mer än fyra platser, precis som det kanske ibland är nödvändigt att bygga med färre platser, om det handlar om utomordentligt svårt handikappade, kanske flerhandikappade människor.

Anf. 107 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Om socialstyrelsen vidhåller sin uppfattning att upphöja normen till en spärr, så att det i fortsättningen inte blir fler än fyra platser, måste väl statsrådet Lindqvist ingripa och ändra på reglerna, så att man ger socialstyrelsen andra signaler. Det är ju mycket riktigt, som det påpekas i den enhälliga skrivelsen från Landstingsförbundets styrelse, angeläget att man på de platser där det finns goda lokala förutsättningar får välja flexibla lösningar.

Anf. 108 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Jag har lättare att diskutera antalet i en gruppbostad och ännu lättare att diskutera samlokalisering av gruppbostäder, vilket är ett annat av de krav som drivs, än att gå in i gruppbostaden och reducera ytor och utrustning eller göra andra förändringar av det slaget. Jag menar att den utvecklingstörde har behov av just utrymme och en hygglig bostadsstandard, i

själva verket en lika god bostadsstandard som den Sten Svensson och jag har rätt att ställa anspråk på.

I den delen finns det från min utgångspunkt ett utrymme för att resonera, men vägledande för mig kommer att vara de kunskaper vi har om utvecklingsstördas sett att fungera. Jag menar att alla har anledning att lyssna på forskare och praktiker i det sammanhanget.

Anf. 109 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Jag vill peka på det förhållandet att Landstingsförbundets styrelse liksom jag själv anser att man får bättre möjligheter att satsa mer på gemensamma utrymmen, kök etc., om man har flera boende än fyra. Fem till sex kan i många fall vara en lämplig form.

Skall jag tolka statsrådets Lindqvists svar på mina följdfrågor så att han för sin del kan acceptera ett större antal än fyra, dvs. fem till sex, i sådana situationer där det är lämpligt, analogt med vad som nyss har sagts från Landstingsförbundets sida?

Överläggningen var härmed avslutad.

Förste vice talmannen meddelade att den på föredragningslistan närmast upptagna frågan 1990/91:109 skulle besvaras den 13 november.

17 § Svar på fråga 1990/91:121 om direktiven till 1989 års handikapputredning

Anf. 110 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Ingrid Ronne-Björkqvist har frågat mig om jag har för avsikt att ge 1989 års handikapputredning tilläggsdirektiv om en översyn av situationen när det gäller stödet till föräldrar med funktionshinder. Bakgrunden till frågan är att riksdagen nyligen avslagit en motion med förslag om en sådan översyn. Riksdagen har i sammanhanget bedömt att frågan bör kunna bli föremål för behandling av 1989 års handikapputredning.

Det är givetvis av stor betydelse att funktionshindrade föräldrar kan ges ett bra stöd från samhället. 1989 års handikapputredning har i huvuduppgift att bedöma hur svårt funktionshindrade i framtiden skall kunna tillförsäkras ett väl fungerande samhällsstöd. Utgångspunkten för utredningens arbete är främst de insatser som görs för handikappade inom kommunernas socialtjänst samt landstingens rehabiliteringsverksamhet. Väsentliga områden för utredningen är därmed frågor om bl.a. färdtjänst, personlig assistent och annat socialt stöd.

Jag bedömer mot denna bakgrund att 1989 års handikapputredning kan behandla frågor om funktionshindrade föräldrars situation redan inom ramen för de nuvarande direktiven. Jag har därför inga planer på att lägga fram förslag om tilläggsdirektiv till handikapputredningen.

Anf. 111 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det var ju en enig riksdag som för ett par veckor sedan med anledning av en sexpartimotion uttalade att

handikappade föräldrar måste få nödvändig hjälp för att kunna uppfylla sitt föräldraskap, och riksdagen utgick ifrån, liksom utskottet, att handikapputredningen kommer att behandla de här föräldrarnas behov. Vårt antagande i utskottet byggde på uppgifter som vi fick under ärendets beredning.

Under kammardebatten den 17 oktober uppgav socialdemokraternas ledamot både i utskottet och i utredningen att dessa föräldrar inte skulle tas upp som en speciell grupp. I debatten sade han sedan tvärtom: deras behov skulle behandlas i utredningen. Detta är litet av dubbla budskap, och det framgår också av debattprotokollet. Det gjorde mig förvånad, och jag undersökte saken vidare. Jag har fått uppgift från utredningen om att man inte tänker ta upp de handikappades föräldrarnas speciella behov. Det ansågs inte att det ingick i direktiven. Jag håller med om att direktiven är skrivna så att man borde ta upp det. Det är så pass allmänt hållet.

Nu har utredningen uppenbarligen inte för avsikt att göra det, och då behövs ett förtydligande från regeringen om man nu tycker att denna fråga borde tas upp. Det står att man kan det i svaret, men det dessa människor i så fall behöver få veta är om de bör göra det. Jag undrar om statsrådet Lindqvist är villig att vidta åtgärder så att det verkligen blir en översyn.

Anf. 112 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Innebörden av mitt svar är att jag bedömer det som både möjligt och viktigt att frågan tas upp. Jag menar att det kan ske inom ramen för de direktiv som handikapputredningen har fått.

Det handlar egentligen om två olika typer av insatser som berör föräldrar med funktionshinder. Den ena är att föräldrarna just såsom handikappade kommer att få del av de generella åtgärder som utredningen diskuterar, exempelvis att förbättra och trygga tillgången till hemtjänst och färdtjänst på ett annorlunda sätt i framtiden än vi hittills har haft. Det innebär bl.a. för föräldrar med funktionshinder just som föräldrar en bättre tillgång till de stöd de behöver. Detta nämner jag som exempel på att de generella åtgärderna kommer att ha betydelse.

Därutöver kan det finnas behov av alldeles speciella åtgärder för vissa handikappgrupper, i synnerhet när det gäller vården av mycket små barn. Jag vet att några handikapporganisationer har gjort inventeringar av problemen och har idéer om vad som borde göras. För min del tycker jag det vore mycket bra om handikapputredningen i sitt fortsatta arbete ville inhämta kunskaper om det som organisationerna har gjort för att få en del idéer om vad man ytterligare skulle kunna överväga.

Utredningen har redan nu ett utomordentligt stort arbetsfält och tvingas till en del hårda prioriteringar för att komma igenom väldiga material man har på sitt bord. Detta tycker jag talar emot att ge utredningen tilläggsdirektiv.

Jag pressar utredningen för att den skall hålla tidtabellen. Det är ett skäl som talar emot att i detta sena skede ge utredningen tilläggsdirektiv. Jag menar att en del arbeten också borde kunna göras specifikt för dessa grupper.

Anf. 113 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Fru talman! Det som gjorde mig oroad var just vetskapen om att utredningen var i slutet av sitt arbete. Det var därför jag kände att det var viktigt att få höra om regeringen är angelägen om att få denna utredning gjord.

I direktiven lyfts stöd till barn och ungdomar fram, och där skulle det kanske helst ha stått "frågan om stöd till barn, ungdomar och föräldrar". För de sex partier som skrev motionen och för oss i utskottet är det en väldigt viktigt fråga. Jag hoppas åtminstone att debattprotokollet skickas till utredningen med en påstötning om att detta är en sak som är så viktig att den bör ta tag i den i sista minuten innan de är klara med utredningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1990/91:128 om den sammanslagna försäkrings- och kammarrätten i Stockholm

Anf. 114 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Pär Granstedt har frågat mig om hur lokaliseringsfrågan för en samordnad försäkringsrätt och kammarrätt skall lösas i Stockholmsområdet med hänsyn till arbetsplatsernas fördelning i regionen.

Det principbeslut som riksdagen fattade våren 1990 innebar att försäkringsrätterna och kammarrätterna skulle samordnas fr.o.m. den 1 juli 1991. Sedan dess har domstolsverket på regeringens uppdrag närmare utrett bl.a. olika organisatoriska frågor som hänger samman med beslutet.

Frågan om hur samordningen mellan försäkringsrätterna och de allmänna förvaltningsdomstolarna närmare skall gå till bereds nu inom regeringskansliet.

Det alternativ som vi nu arbetar med i departementet är att länsrätten skall vara första domstolsinstans i socialförsäkringsmål. Länsrättens avgörande skall kunna överklagas till kammarrätten, vars avgörande i sin tur skall överklagas till försäkringsöverdomstolen. De nuvarande försäkringsrätterna kommer med denna lösning att finnas kvar under ett övergångsskede för att nedbringa de stora balanserna av oavgjorda mål som nu finns.

Det här innebär att det behövs en avsevärt mindre utbyggnad av kammarrätten i Stockholm än vad en samordning enbart med kammarrätterna skulle medföra. Personalen på försäkringsrätten i Handen kommer i största möjliga utsträckning att beredas arbete på i första hand kammarrätten i Stockholm eller på någon av de länsrätter som sorterar under kammarrätten i Stockholm. Jag har inga planer på att föreslå någon omlokalisering av dessa domstolar. Vad gäller nya arbetstillfällen i Handen som helt eller delvis skulle kunna ersätta dem som försvinner, pågår en diskussion om vilka lösningar som skulle kunna vara möjliga.

Förste vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

19 § Svar på fråga 1990/91:148 om åtgärder mot ökat antal bilstölder m.m.

Anf. 115 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Birger Andersson har frågat mig hur jag ser på utvecklingen när det gäller stölder av och stölder från bilar och vilka åtgärder jag är beredd att vidta.

Birger Anderssons fråga gäller ett viktigt kriminalpolitiskt problem. Biltillgrepp och tillgrepp från fordon svarade år 1989 för över 20 % av det totala antalet anmälda brott. Som Birger Andersson redovisat i sin fråga har ökningstakten också varit hög under senare år.

Självfallet är det då också viktigt att vi försöker att hitta effektiva motåtgärder. För att kunna lyckas med detta är det nödvändigt med samarbete mellan olika myndigheter, organisationer och grupper som kan bidra till arbetet. Ett sådant samarbete pågår också under beteckningen Samverkan mot brott. Det finns bl.a. en central samordningsgrupp som rikspolischefen är ordförande i.

I september anordnade samordningsgruppen ett brett upplagt seminarium som behandlade den här typen av brottslighet. Under seminariet behandlades bl.a. frågan om stöldskydd i bilar och standardarbete för billarm och billås. Rikspolisstyrelsen har också tidigare publicerat en särskild rapport om åtgärder mot bilbrotten (RPS/RAPPORT 1987:3) som utarbetats inom Samverkan mot brott. Rapporten innehåller en utförlig analys av brottsligheten och ett omfattande åtgärdsprogram. Här finns många goda idéer som ännu inte har förverkligats.

Åtgärder för att förbättra stöldskyddet och höja upptäcktsriskerna är säkerligen de som är mest effektiva för att minska bilbrottsligheten. Eftersom Birger Andersson ställt sin fråga till mig antar jag att han också är intresserad av påföljdssidan. Jag vill då säga att de straffskalor som gäller för de aktuella brotten i och för sig är fullt tillräckliga. Det finns dock vissa ofullkomligheter av närmast teknisk art som vi arbetar med inom justitiedepartementet.

Anf. 116 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka justitieministern för svaret, som jag nog tycker är ganska allmänt hållet. Jag hade hoppats på litet mer konkreta förslag.

Brottsutvecklingen när det gäller bilstölder och stölder från bilar är helt oacceptabel. Som jag ser det har vi nått en helt oacceptabel nivå. Jag har visat med statistik att nivån är alldeles för hög, och det har ju också justitieministern sagt att hon instämmer i.

Nu hänvisar justitieministern till ett bilbrottsseminarium. Jag var en av dem som var med där, och tyvärr var jag väl den ende politikern från kammaren som var närvarande, trots att alla partier var inbjudna liksom även justitieministern. Där fick vi, det är riktigt, en mycket bred information.

Jag vill nämna några exempel. Det är åtta gånger vanligare att bilar stjäls i Sverige än i Västtyskland, och det är fyra gånger vanligare i Sverige än i Finland. Bilstölder begås i stor utsträckning av ungdomar i åldern 14–18 år. Tillfällighetsbrotten omfattar ca 85 %. Bilar stjäls för nöjesåkning eller för

tillfälligt transportbehov. Ca 10 % av alla dödsolyckor i trafiken orsakas av biltjuvar, och antalet skadade personer är mycket högt. Bilar stjäls och förs ut ur landet. Man tar dem tydligen med sig, och sedan försvinner de helt enkelt. Uppemot 15 000 bilstereoapparater stjäls per månad. Många av dessa apparater hamnar i andra länder. Det är skrämmande statistik.

Jag vill sedan fråga justitieministern om något som enligt min uppfattning är extra allvarligt, nämligen att antalet uppklarade bilbrott har sjunkit under hela 80-talet. Vad vill justitieministern göra för att höja uppklarandeprocenten?

Anf. 117 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Birger Andersson efterlyste mera konkreta förslag. Jag vet inte vad i den uppräkning som därefter följde som innebar konkreta förslag. Jag lyssnade med stort intresse, men jag uppfattade inte något.

Min uppfattning är att detta är en allvarlig fråga som kräver ett oerhört brett åtgärdsprogram. De initiativ som vi har tagit har lett till att det nu bedrivs ett arbete lokalt, regionalt och centralt för att på ett brett sätt angripa den här brottsligheten. I det arbetet finns en mängd konkreta förslag som förhoppningsvis så småningom också kommer att leda till att den dystra statistiken vänder nedåt.

Låt mig t.ex. peka på en intressant frågeställning, som jag vet att många av dem som arbetar med dessa frågor intresserar sig för och som kan leda till förändringar även i Sverige.

Västtyskland har på detta område inte haft samma negativa utveckling som vi. Kan detta möjligtvis ha ett samband med att man där införde tvingande lagstiftning när det gäller billås? Det kan nämligen avläsas i den västtyska statistiken att det hade en påtaglig effekt.

Det är i fråga om den typen av överväganden som vi har anledning att gå vidare. De som arbetar med de här frågorna kommer, till skillnad från Birger Andersson, säkerligen att lägga fram konkreta förslag även till lagändringar som kan vara nödvändiga i det här sammanhanget.

Antalet uppklarade brott är lågt, oacceptabelt lågt, och det sjunker. Jag tror dess värre inte att vi kan höja denna siffra genom lagstiftningsåtgärder, utan det kan ske genom effektiva insatser från polisens sida.

Anf. 118 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill när det gäller antalet uppklarade biltillgrepp nämna ett par siffror ur Rättsstatistisk årsbok. Antalet uppklarade biltillgrepp 1989 var 12 %. När det gäller stöld från motordrivet fortskaffningsmedel, dvs. i allmänhet bilar, var det 3 %. Det är enligt min uppfattning en skrämmande låg uppklarandeprocent, och den har också sjunkit ganska kraftigt under hela 80-talet.

Jag hoppas att justitieministern tar den centrala samordningsgruppens funderingar på verkligt allvar.

Vad gäller påföljden säger justitieministern att vi har fullt tillräckliga straffskalor, och det är möjligt. Men det finns en stor skillnad mellan Västtyskland och Sverige, nämligen att vi i Sverige har en lagstiftning om godtros-

förvärv, som leder till att man när man har köpt t.ex. en stulen bilstereo i stort sett kan säga att förvärvet har skett i god tro.

Eftersom justitieministern själv har kommit in på lagstiftningssidan skulle jag vilja fråga: Är justitieministern beredd att skärpa reglerna när det gäller lagen om godtrosförvärv av lösöre?

Anf. 119 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag kan försäkra Birger Andersson att vi i justitiedepartementet kommer att ta förslag från den centrala gruppen på största allvar. Jag hoppas att Birger Andersson också kan komma med något konkret förslag till åtgärder som jag kan vidta. Jag skall gärna effektuera dem.

Frågan om godtrosförvärv är kopplad till frågan om häleri. Det är onekligen så att brotten antagligen skulle minska i omfattning om det inte fanns några som köpte de stulna bilarna. Men de skulle inte minska i så stor omfattning, eftersom närmare 95 % av de bilar som stjäls också återfinns. Det är alltså en ganska liten andel som säljs vidare. Där finns antagligen en del av den organiserade brottsligheten, och det är en allvarlig brottslighet, som måste angripas.

I fråga om häleribestämmelserna genomförde vi nyligen en ändring för att så att säga effektivisera angreppet från det hållet. Vi skärpte kraven på dem som köper varor när det finns en risk för att det är fråga om stöldgods.

Anf. 120 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag tackar för möjligheterna att få lämna en åtgärdsförslagslista till justitieministern. Det gör jag gärna.

Jag vill nämna ytterligare några saker. Jag har ju redan nämnt den låga uppklarandeprocenten. Vi bör alltså ha en effektivare brottsbekämpning, och vi måste ställa högre krav på biltillverkarna. Vi måste, som jag ser det, skärpa lagen om godtrosförvärv. Jag skulle också kunna räkna upp ganska många andra saker.

Jag vill speciellt tacka justitieministern för att justitieministern liksom jag har klart för sig allvaret i den här frågan. Då finns det goda förhoppningar om att justitieministern skyndar på detta så att det verkligen vidtas åtgärder för att dels höja uppklarandeprocenten, dels minska antalet brott. Detta antal är högre än 20 %. Det står i svaret att antalet är över 20 %, men det vore kanske lika riktigt att säga att siffran ligger över 30 %. Så hög är faktiskt siffran.

Anf. 121 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag måste dock ställa frågan till Birger Andersson: Vad är det jag skall skynda på?

Anf. 122 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag har redan nämnt några saker. Det kanske behövs bättre resurser till exempelvis polis och tull. Vi har ju genom siffrorna i Rättsstatistisk årsbok kommit underfund med att uppklarandeprocenten var skrämmande låg. 1980 var den 21 % och 1989 var den 12 %. Uppklarandeprocenten för stölder i motordrivet fortskaffningsmedel var 5 % år 1980 och 3 % år

1989. Vi kan väl inte acceptera en sådan utveckling. Eller menar verkligen justitieministern det?

Anf. 123 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag noterar att det alltså inte var någonting som jag i min egenskap av justitieminister skulle skynda på.

Anf. 124 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag hoppas givetvis att justitieministern, som nu för den här diskussionen med mig, har möjlighet att informera övriga statsråd så att hela regeringen tillsammans kan göra en insats. Det kanske finns förhoppningar om att detta kan visa sig i den budgetproposition som läggs fram i januari.

Anf. 125 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det lovar jag att göra.

Anf. 126 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag tackar justitieministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1990/91:111 om klädesbidrag till asylsökande

Anf. 127 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Ragnhild Pohanka har frågat mig om det är sant att man inte längre beviljar schablonbidrag för vinterkläder till alla asylsökande och i så fall varför.

Jag vill inledningsvis säga att det aldrig har varit meningen att det schablonmässigt skulle utgå något bidrag till vinterkläder till asylsökande. Sådant bidrag kan däremot ingå i de särskilda bidrag som invandrarverket, enligt lagen om bistånd åt asylsökande, kan bevilja en utlänning som har behov men saknar egna medel. Invandrarverket har härvidlag haft vissa riktpunkter för vad som maximalt bör utgå i bidrag till vinterkläder. Dessa maximibelopp har alltså inte haft karaktär av schablonbidrag.

Enligt vad jag erfarit har invandrarverket för avsikt att i sina riktlinjer ta bort dessa maximibelopp. Utgångspunkten är att en individuell prövning skall göras i varje enskilt ärende.

Svaret på Ragnhild Pohankas fråga är alltså att asylsökande som efter en individuell prövning har behov av vinterkläder och inte själva har pengar att köpa för även fortsättningsvis kommer att erhålla nödvändiga bidrag till vinterkläder.

Anf. 128 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag får tacka för svaret.

Jag har fått uppgifter från invandrarverkets flykting- och invandraravdelning om att flyktingar inte skall kunna få vinterkläder två år i följd. Det är ju sorgligt nog så att en del flyktingar får vänta på asyl längre tid än ett år.

De kan få uppleva två höstar här. Man har sagt att dessa flyktingar inte skall få några pengar och att de i stället skall spara av sitt dagbidrag på 27 kr. Jag kan inte förstå hur man skall kunna spara till vinterkläder med 27 kr. per dag och att begreppet vinterkläder inte längre finns. Kan det vara rimligt? Detta har chefen för en asylförläggning sagt.

Anf. 129 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag anser i och för sig att jag redan har svarat på frågan. Det sker en behovsprövning, men det kan självfallet uppstå en sådan situation att man fått vinterkläder förra vintern som även går att använda denna vinter.

Anf. 130 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Självfallet kan de gå att använda om det är fråga om vuxna människor. Men när det gäller barn kan dessa ha vuxit ur kläderna och inte ha någon möjlighet att använda dem. Jag är tacksam för svaret. Det låter mer hoppfullt än hur verkligheten har sett ut på en del flyktingförläggningar. Detta svar skall jag vidarebefordra så att dessa människor får vinterkläder efter behov.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1990/91:136 om möjlighet till legitimation för flyktingar med utländsk sjukvårdsutbildning

Anf. 131 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Göran Ericsson har frågat statsrådet Maj-Lis Lööw om vilken myndighet som är ansvarig för den projektverksamhet som under år 1990 startat i ett antal landsting för att ge flyktingar med utländsk sjukvårdsutbildning möjligheter till svensk legitimation samt vilka åtgärder statsrådet avser att vidta så att verksamheten kan permanentas till gagn inte minst för landsting med låg läkartäthet. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Det är socialstyrelsen som svarar för de vårdyrkesgrupper som omfattas av bestämmelser om legitimation. Styrelsen skall bedöma berörda invandrares utbildnings- och yrkesbakgrund och föreskriva erforderlig komplettering för svensk legitimation.

Den projektverksamhet som Göran Ericsson frågar om startade redan år 1988 i Östergötlands län. Under de två senaste åren har därefter ett tiotal projekt påbörjats i olika delar av landet i syfte att underlätta och förkorta vägen till arbete och legitimation för flyktingar och invandrare med medicinsk högskoleutbildning. Sammanlagt 260 personer deltar i eller har genomfört utbildningen i dessa projekt. Projekten som vilar på ett samarbete mellan länsarbetsnämnd och sjukvårdshuvudman innehåller anpassade utbildningar i svenska språket, praktik samt kompletterande medicinsk utbildning.

Deltagarna skall efter genomförd utbildning avlägga språkprov och prov i

författningskunskap på sjukvårdsområdet samt genomgå en såväl teoretisk som praktisk kompetensbedömning.

Socialstyrelsen utfärdade år 1989 legitimationer för 79 läkare, 46 sjuksköterskor, 34 sjukgymnaster och 5 psykologer med utomnordisk utbildning. Dessa siffror kan tyckas vara relativt låga, men skall ses mot bakgrund av att resultaten av projektverksamheten ännu inte har slagit igenom fullt ut samt att tillgängliga resurser i vissa fall satt gränser för kursutbud och genomströmningstakt.

För närvarande pågår en utvärdering, som beräknas vara klar vid årsskiftet 1990-1991, av de erfarenheter som vunnits av verksamheten hittills. Avsikten med utvärderingen, som initierats av Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och statens invandrarverk, är att få kunskaper om hur projekten initierats, förankrats och genomförts lokalt. Dessutom förväntas utvärderingen ge ett underlag för att bedöma om metoden kan utvecklas inom andra yrkesområden och hur ansvarsfördelningen i så fall bör se ut.

Förste vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

22 § Svar på fråga 1990/91:147 om tidpunkten för förslag om förändrad egenavgift i arbetslöshetsförsäkringen

Anf. 132 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Elver Jonsson har frågat mig när regeringen avser att lägga fram förslag om en förändrad egenavgift i arbetslöshetsförsäkringen.

I den mellan regeringen och folkpartiet i våras träffade överenskommelsen om ekonomisk-politisk åtstramning ingick som ett inslag en sänkning av statsbidraget till arbetslöshetskassorna. I 1990 års kompletteringsproposition (prop. 1989/90:150 bil. 1) angav regeringen därefter ett handlingsprogram i tio punkter för att komma till rätta med den överhettade ekonomin. Under punkten åtta i handlingsprogrammet finns åtgärder för att dämpa den privata konsumtionen. Där angavs att, som ett led i finansieringen av arbetslöshetsförsäkringssystemet, egenavgiften, dvs. den del av medlemsavgiften som skall bidra till finansieringen av just arbetslöshetsförsäkringen, borde höjas. Det slås fast att avgifternas andel av finansieringen bör öka från 5 % till 10 %. Utformningen och konsekvenserna av en höjning av egenavgiften visade sig emellertid mer komplicerade än vad som angavs i kompletteringspropositionen. Efter kontakter med folkpartiet blev det klart att det var nödvändigt att närmare utreda saken. Det gällde inte bara att utreda formerna för en höjning av egenavgiften utan också analysera konsekvenserna av en sådan höjning.

Jag kan nu meddela Elver Jonsson att jag inom de närmaste dagarna har för avsikt att föreslå regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att bl.a. analysera konsekvenserna av och föreslå formerna för en höjning av egenavgiften i arbetslöshetsförsäkringen. Jag vill också avslutningsvis meddela Elver Jonsson att jag i alla dessa delar har samrått med folkpartiet.

Anf. 133 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Min fråga var närmast en efterlysning. Det har, precis som arbetsmarknadsministern säger, träffats en överenskommelse som fastlagts av riksdagen. Sedan har det gått nästan ett halvår och ingenting har hänt.

Nu säger Mona Sahlin att detta inte är så enkelt, och det är naturligtvis riktigt. Frågan behöver både analyseras och utredas. Men jag tycker att det är märkligt att regeringen har väntat i flera månader med att sätta i gång ett arbete. Nu kan man ju inte, fru talman, iscensätta någonting om det inte görs ett utredningsarbete som kan vara färdigt före årsskiftet, och det skulle förvåna mig.

Den överenskommelse som har träffats är bra. Inom parentes sagt blir de uppgörelser som regeringen träffar med folkpartiet i regel bra. Men det räcker inte att göra upp och säga: Nu har vi samrått och är överens. Det är handling som efterlyses. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern: När vi nu är överens om vad som i sak bör göras och vad detta bör leda fram till, kan man då förvänta sig att regeringen i sina direktiv också anger att ett förslag skall komma fram mycket snabbt? Vi har ju tappat flera månader. Det skulle vara välgörande om arbetsmarknadsministern kunde komplettera med löftet att hålla högsta möjliga fart inte bara in i riksdagens kammare utan också i regeringsarbetet.

Anf. 134 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Socialdemokraterna brukar stå för sina överenskommelser. Det skall vi självfallet göra också i detta fall. Jag vill betona att det var mycket viktigt både för oss och folkpartiet att detta förslag var ett led i en ekonomisk åtstramning. Det handlade om att få ner den privata konsumtionen. Det är därför mycket viktigt att höjningen utformas så att det är den enskildes avgift som höjs.

Det var detta som visade sig mer komplicerat. Om man nu genomförde en höjning rakt av skulle det snarare bli de fackliga organisationernas kassor som dränerades genom denna åtstramning och icke den enskilde. Vi har varit överens om att hitta en smidig väg att genomföra detta.

Jag kan lova att de utredningar som jag tillsätter, och så också denna, kommer att arbeta så skyndsamt och effektivt som kan krävas.

Anf. 135 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag är tacksam för den kompletteringen, och jag tar Mona Sahlin på orden. Jag har svårt att se vad den nuvarande arbetsmarknadsministern inte skulle ha uppfyllt när det gäller löften. Problemet har varit att det funnits gamla försummelser och försyndelser. Socialdemokraterna lättade i opposition från verkligheten och kom med en överbudspolitik, som lade grunden för väldigt många av de svåra problem som vi har i dag. Därför är tillnyktringen hos regeringen på dessa punkter välgörande, och det är bra att Mona Sahlin vill ta sig an dessa frågor och sätta högsta fart framåt. Detta är en angelägen förändring och dessutom en förbättring också för arbetstagarna. Jag vill önska lycka till så att vi snabbt får ett förslag framlagt här i riksdagen.

Anf. 136 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Vi skall väl inte analysera hela den förda politiken i den här debatten. Jag önskar också folkpartiet tillnyktring när det gäller att välja partner i överenskommelser. Jag hoppas att de mycket framgångsrika åtgärder som vi vidtog i våras dels skall fullföljas, dels skall få effekt. Jag hoppas också att det betyder att ni kan överväga samarbetspartner även när det gäller andra frågor än den här.

Anf. 137 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag vill inte undanhålla att jag gärna ser uppgörelser mellan skilda partier. Det viktiga är resultatet, arbetsmarknadsministern, och resultatet i våras för de ekonomisk-politiska åtgärder som folkpartiet och regeringen kom överens om blev gott. Vi kan gärna fortsätta att träffa överenskommelser, men vi skall inte i förväg döma ut sällskapet, utan det gäller att se till vad riksdagen kan åstadkomma till fördel för arbetstagare och för hela arbetsmarknaden. Får vi inte en god samhällsekonomi, blir det mycket bekymmersamt på arbetsmarknaden. Så här långt är vi överens, och jag vill återigen säga att det är mycket angeläget att förslaget kommer snabbt.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition
1990/91:51 till socialförsäkringsutskottet

Skrivelse
1990/91:15 till konstitutionsutskottet

Förslag
1990/91:10 till konstitutionsutskottet

Redogörelse
1990/91:1 till konstitutionsutskottet

Motionerna
1990/91:Fi4–Fi6 till finansutskottet
1990/91:N7 till näringsutskottet
1990/91:So9–So23 till socialutskottet
1990/91:Ub1–Ub39 till utbildningsutskottet
1990/91:N8–N10 till näringsutskottet
1990/91:Sk13 till skatteutskottet
1990/91:Bo1–Bo10 till bostadsutskottet
1990/91:Sk14 till skatteutskottet
1990/91:K5–K10 till konstitutionsutskottet
1990/91:N11 till näringsutskottet

24 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Justitieutskottets betänkanden 1990/91:JuU2–JuU4
Försvarsutskottets betänkanden 1990/91:FöU1–FöU4
Trafikutskottets betänkande 1990/91:TU4
Näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU3 och NU5
Bostadsutskottets betänkande 1990/91:BoU3

25 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1990/91:25 Förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91
1990/91:53 Lag om folkbokföringsregister, m.m.
1990/91:57 Upphävande av lagen om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken m.m.

Motionerna
med anledning av prop 1990/91:16 Svenskt medlemskap i Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling
1990/91:U1 av Lars Werner m.fl. (v)
1990/91:U2 av Per Gahrton m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1990/91:27 Vissa lagstiftningsåtgärder till följd av beslutet om ny regional statlig förvaltning
1990/91:Bo11 av Knut Billing m.fl. (m)
1990/91:Bo12 av Agne Hansson m.fl. (c)
1990/91:Bo13 av Erling Bager m.fl. (fp)
1990/91:Bo14 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1990/91:39 Den ekonomiska politiken på medellång sikt
1990/91:Fi7 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
1990/91:Fi8 av Lars Werner m.fl. (v)
1990/91:Fi9 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1990/91:Fi10 av Carl Bildt m.fl. (m)
1990/91:Fi11 av Olof Johansson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1990/91:40 Ändrade kapitaltäckningsregler med anledning av skattereformen, m.m.
1990/91:N12 av Håkan Hansson (c)

med anledning av prop. 1990/91:43 Ändring i lagen (1985:193) om internationell järnvägstrafik
1990/91:L15 av Elisabet Franzén m.fl. (mp)

26 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 5 november

1990/91:77 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till justitieministern om brott med rasistiska inslag:

Under våren, sommaren och hösten har vi med jämna mellanrum läst i tidningar och sett på TV hur den ena flyktingförläggningen efter den andra utsatts för olika våldshandlingar riktade mot de asylsökande som bor där.

Hemmagjorda bomber har slängts in genom fönster, korsbränning har förekommit och de asylsökande har utsatts för hot, både muntligt och skriftligt.

Efter att ha besökt ett antal förläggningar har jag också erfarit att man på flera håll inte velat anmäla alla tillbud för att inte ge för mycket uppmärksamhet åt dem.

Dessa tillbud har ett klart rasistiskt förtecken.

Hur många brott med rasistiska förtecken som förekommer ute i samhället, har jag inte kunnat få fram siffror på.

Rasistiska organisationer har hittills inte berörts av något föreningsförbud, något som miljöpartiet de gröna anser blir mer och mer aktuellt.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga om justitieministern är beredd

1. att ta initiativ för att få fram statistik över hur många invandrare–flyktingar som ute i samhället utsätts för brott som kan anses rasistiska,
2. att verka för ett förbud mot organisationer, som har etnisk diskriminering på sitt program eller utför rasistiska handlingar,
3. att verka för att regeringen och/eller justitieministern kraftfullt fördömer de brott, som under det senaste året förekommit på flyktingförläggningar och i närheten av dem samt
4. att arbeta för att dessa brott utreds och motverkas.

1990/91:78 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till miljöministern om Dalälven:

Socialdemokraterna i länet tog 1985 initiativ till en kampanj för en ren Dalälv, en kampanj som miljöpartiet i Dalarna hälsade med tillfredsställelse.

Miljöministern och Dalälvsdelegationen sade 1988: "Med hänsyn till den stora förekomsten av giftiga metaller i Dalälven och det stadigt ökade påslaget av dessa i Östersjön anser vi att varje möjlig reduktion av metallutsläpp till Dalälven skall eftersträvas."

Nu har delegationen uppenbarligen backat från denna sin målsättning. De planerade åtgärderna för täckning av gruvavfall, rening av lakvatten och återvinning av metall ur gruvvarpar skärs ned från den 90-procentsnivå som är möjlig och som riksdagen sedermera beslutat om till en läckageminskning på 75 %. Delegationens ordförande Sten Wickbom har låtit meddela att han tycker att det blir för dyrt och att pengarna med fördel i stället kan placeras i Polen.

Under de här åren har olika alster och utredningar om älven avlöst varandra, såsom t.ex. Dalälvens vatten ISSN 0283/3867, Dalälven en miljösatsning SOU 1988:34 och Utsläpp till Dalälven 1990-09-11.

Hälften av länets reningsverk fungerar otillfredsställande och fortfarande läcker gruvvarpar och avfallshögar. Halva tiden fram till 1995 har gått och miljöpartiet de gröna undrar om löftet kommer att hållas på andra områden än när det gäller tungmetaller.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande frågor:

1. Kommer miljöministern att reagera på den lägre ambitionen när det gäller tungmetallutsläpp och verka för att "varje möjlig reduktion av metallutsläpp till Dalälven" också i fortsättningen är målet?
2. Kommer miljöministern att motverka eventuellt förslag att sända pengar av Dalälvsdelegationens anslag till Polen?
3. Kommer miljöministern att påskynda åtgärderna så, att åtminstone några delar av planerna är verkställda till det som avsågs vara slutåret, nämligen 1995?

1990/91:79 av *Margó Ingvardsson* (v) till socialministern om rättssäkerheten för patienter som felbehandlats:

Sedan mitten av 70-talet tecknar samtliga landsting samt Göteborgs, Malmö och Gotlands kommuner avtal om patientförsäkring med konsortiet för Patientförsäkring. Konsortiet består av försäkringsbolagen Folksam, Hansa, Länsförsäkringsbolagen och Skandia. Konsortiet tecknar även patientförsäkring för den hälso- och sjukvård som bedrivs av staten, kommuner samt privata vårdgivare.

Nuvarande försäkringsbestämmelser innehåller en rad reservationer. Exempelvis ersätts inte en komplikation som inte kan undvikas om behandlingen eller undersökningens risktagande är medicinskt motiverat.

Detta förbehåll är givetvis inte möjligt för patienten själv att kontrollera riktigheten av. För att kunna göra en bedömning krävs att man själv har specialistkunskaper inom det medicinska området. Förbehållet drabbar orättvist den lilla grupp – mindre än 3 % av patientskadorna – som får sällsynta komplikationer. I vissa fall är komplikationerna så sällsynta att patienten inte upplysts om risken för skada av behandling eller undersökning.

Det finns också patienter som inte fått korrekt information om möjligheten att få en skada prövad. Enligt ersättningsbestämmelserna för patientförsäkringen skall en skada anmälas till försäkringsgivaren inom tre år från den tidpunkt då skadan först visade sig och inte senare än tio år från den tidpunkt då den åtgärd som orsakade skadan företogs.

Dessa patienter är i dag praktiskt taget rättslösa. De har en skada som förorsakar livslång invaliditet, men patientförsäkringen avsäger sig ansvaret för deras skador. Sjukvårdshuvudmännen avsäger sig också ansvaret med hänvisning till att de tecknat avtal med patientförsäkringen och att de sammanlagt betalar för närvarande ca 75 milj.kr. per år för patienternas skydd. De vill inte skapa några prejudikat genom att i vissa fall, hur behjärtansvärda de än kan vara, utge extra skadebelopp.

Med hänvisning till det anförda frågar jag socialministern:

1. Kommer regeringen att medverka till att bestämmelserna i patientförsäkringen ändras?
2. Kommer regeringen att föreslå andra åtgärder för att öka patienternas rättssäkerhet, såsom inrättande av patientombudsman eller visst skadeansvar för sjukvårdshuvudmännen?

1990/91:80 av *Viola Claesson* (v) till kommunikationsministern om utredningen Finansiering av vägar och järnvägar:

I oktober presenterade televerkschefen Tony Hagström snabbutredningen Finansiering av vägar och järnvägar (SOU 1990:86), den s.k. FI-utredningen. Redan innan den var klar gjorde verkschefen ett utspel om förvandling av televerkskoncernen.

Tony Hagström vill att koncernen inom två år skall genomgå en privatisering, där 45 % av aktierna i det nya bolaget säljs ut på börsen för ca 20 miljarder kronor. Utspelet/förslaget är kopplat till FI-utredningen genom att de 20 miljarderna skulle kunna användas till finansiering av vägar och järnvägar. Förslaget återfinns också i den färdiga utredningens avsnitt Finansiering genom aktiv förvaltning av statens tillgångar.

I utredningen finns också ett förslag om att göra det statliga vägnätet helt marknadsfinansierat samt att vägverket skall bilda ett dotterbolag, Vägfinansiering AB, med detta syfte. Genom en viss konstruktion där vägavgifter bakas in i bensinpriset räknar Tony Hagström med att det inte skall behöva innebära ökade kostnader för konsumenterna men att statsbudgeten trots detta inte skall belastas.

Jag vill därför fråga statsrådet:

1. Skall direktiven till FI-utredningen (dir. 1990:36) tolkas så att de innebar ett formellt uppdrag till utredaren att studera eventuell bolagisering, börsintroduktion och liknande omvandlingar av statliga verk?
2. Vilken principiell inställning har regeringen till det konkreta förslaget om bolagisering, utförsäljning och börsintroduktion av televerkskoncernen?
3. Anser statsrådet att Tony Hagströms förslag om att bilavgifter inbakade i bensinpriset skall lösa vägarnas finansieringsproblem utan att de belastar statsbudgeten är realistiskt?

27 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 5 november

1990/91:153 av *Carl Frick* (mp) till kommunikationsministern om järnvägstrafiken Falköping–Nässjö:

I samband med regeringens krispaket nämndes det i pressmeddelandet att bidragen till köp av interregional trafik skall minskas. Den spårburna trafiken mellan Falköping och Nässjö har varit hotad i omgångar. Vad händer nu

med en viktig förbindelselänk mellan västra och östra Sverige? Regeringen har länge fört en märklig politik när det gäller kollektivtrafiken. I våras beslöt riksdagen att momsbelägga kollektivtrafik. I dagarna bestämmer sig nu länstrafikbolagen för mycket kraftiga taxehöjningar som följd av riksdagsbeslutet. Samma sak gäller statens järnvägar. Vi vet att kollektivtrafik måste vara prismässigt gynnat för att kunna konkurrera med bilen. Det som nu sker är att regeringen är på väg att en gång till försvåra för kollektivtrafiken. Vi vet att spårburen kollektivtrafik är den mest miljövänliga. Varför vill regeringen strypa den? Vart tog koldioxidmålet vägen?

Min fråga till Georg Andersson är:

Vad kommer att hända med den spårburna trafiken mellan Falköping och Nässjö?

1990/91:154 av *Carl Frick* (mp) till kommunikationsministern om Kinnekullebanan:

Denna bana, som på ett elegant sätt förbinder delar av Skaraborgs län med huvudstaden och som skulle kunna byggas ut till en god förbindelselänk med trestadsområdet, upplevs som hotad när regeringen i sitt krispaket meddelar att den har för avsikt att minska köp av interregional trafik.

Regeringens politik när det gäller spårburen trafik upplevs som minst sagt kluven. Järnvägarna nämns ofta som exempel på något som skall gynnas av miljöskäl. Icke desto mindre är regeringen nu redo att för andra gången inom ett år utdela ett nytt slag mot den spårburna trafiken. Det första slaget skall sättas i verket vid årsskiftet då kollektivtrafiken skall momsbeläggas.

Min fråga till Georg Andersson är:

Hur kommer det att gå med Kinnekullebanan när regeringen drar tillbaka pengar för köp av interregionaltrafik?

1990/91:155 av *Carl Frick* (mp) till finansministern om bilförmåner:

På senare år har antalet företagsbilar ökat markant. Företagen har infört ett system där de ger medarbetare fri bil som också kan köras på fritiden – inte bara i arbetet. Företagen betalar alla kostnader inkl. drivmedel för sin medarbetare. Bensinbolagen har nu också kommit ut med Europakort som medger att den anställde med företagsbil kan semestra billigt på företagets bekostnad. Fri bil med fri bensin innebär att de som har denna förmån inte på något sätt känner av ändringar i drivmedelspriset. De får inga chanser att känna en prispress som skulle kunna ändra körförhållandena. Det är orättvist mot dem som tvingas betala bensin ur egen ficka. Det är orimligt ur miljösynpunkt att en betydande del av bilförarna inte känner av prispressen.

Vad avser statsrådet att göra för att komma till rätta med företagsbilarna?

1990/91:156 av *Carl Frick* (mp) till kommunikationsministern om trafiken på E4 genom Vaggeryd:

Genom det lilla samhället Vaggeryd löper E4-an med en mycket intensiv

trafik. Det har talats om att det rör sig om 10 000 till 12 000 fordon per dygn. En betydande del av trafiken utgörs av långtradare. Trafiken löper ohämmat dygnet runt. Den är mycket bullrande, och dieseldriften från långtradarna medför stora obehagliga utsläpp. Trafiken löper jämte en stor skola med upp till 800 elever. Trafiken delar samhället i två hälfter. Tidvis är det mycket svårt att ta sig från den ena delen till den andra. Störningarna för innevånarna är betydande, särskilt nattetid. Trafikproblemen i Vaggeryd är inte enbart ett kommunalt problem – det är regionalt och i vid mening nationellt.

Min fråga till Georg Andersson är vad regeringen avser att göra för att lösa de olidliga problemen i Vaggeryd. Planerar regeringen insatser för att snarast leda trafiken förbi Vaggeryd? Kan regeringen tänka sig ett trafikförbud för långtradare under tiden kl. 22.00 till 06.30 som ett sätt att skona medborgarna innan en trafiklösning är färdig?

1990/91:157 av *Viola Claesson* (v) till industriministern om produktion och underhåll m.m. av järnvägens rullande materiel:

Verksamheten vid en rad SJ-verkstäder är hotad. Asea Brown Boveri, som numera är majoritetsägare i verkstaden i Östersund, har helt sonika beslutat att lägga ner verkstaden. Vid Notviken i Luleå har 150 av de totalt 260 anställda varslats om uppsägning. Risken finns att det nödvändiga yrkeskunnandet på området utarmas och att Sverige görs beroende av utländska producenter och verkstäder för att klara järnvägens rullande materiel. Samtidigt med nedläggningsbeslut och inskränkningar på verkstadssidan har SJ enligt uppgift planer på att förlägga en omfattande order som gäller malmvagnskorgar till Norge.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Vilka åtgärder planerar regeringen för att Sverige skall ha kvar produktion, underhåll och yrkeskunnande på nämnda järnvägsområde?

1990/91:158 av *Viola Claesson* (v) till kommunikationsministern om järnvägstrafiken norr om Sundsvall:

Skall tågtrafiken norr om Sundsvall läggas ner? Det är den fråga som bl.a. människorna i Norrbotten ställer när de fått veta att regeringens s.k. krispaket innebär en drastisk minskning av anslagen till järnvägstrafiken. Av den mycket knapphändiga informationen från regeringen framgår det dock inte vilka bandelar och tågturer som kommer att drabbas av nedskärningar utöver de som SJ redan förvarnat om med hänvisning till momshöjningen.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Innebär regeringens s.k. krispaket att tågtrafiken i Norrlandslänen kommer att läggas ner?

28 § Kammaren åtskildes kl. 19.52.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 6 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 4 § och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Tisdagen den 6 november

1 § Ledighet 1
2 § Debatt vid hänvisning till utskott av skrivelse 1990/91:50. 1
Lars Tobisson (m)
Birgit Friggebo (fp)
Olof Johansson (c)
Lars Werner (v)
Claes Roxbergh (mp)
Statsminister Ingvar Carlsson (s)
Ragnhild Pohanka (mp)
Per Gahrton (mp)
Inger Schörling (mp)
Kjell Dahlström (mp)
Roy Ottosson (mp)
Carl Frick (mp)
Jan Bergqvist (s)
Tredje vice talmannen (om dagens frågestund)
Krister Skånberg (mp)
3 § Meddelande om dagens frågestund 55
Tredje vice talmannen
4 § Ajournering 55
5 § Återupptagna förhandlingar 55
6 § Svar på fråga 1990/91:138 om försvarskommitténs fortsatta arbete 55
Försvarsminister Roine Carlsson (s)
Gunnar Björk (c)
7 § Svar på fråga 1990/91:139 om försvarskampanjen 56
Försvarsminister Roine Carlsson (s)
Gudrun Schyman (v)
8 § Svar på fråga 1990/91:90 om vindkraftsutbyggnad i privat och kooperativ form 60
Industriminister Rune Molin (s)
9 § Svar på fråga 1990/91:129 om det statliga villkorslånet till Saab 60
Industriminister Rune Molin (s)
Rolf L Nilson (v)
10 § Svar på fråga 1990/91:127 om investeringar i Blekinge 62
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Karl-Gösta Svenson (m)
11 § Svar på fråga 1990/91:135 om avdrag för kostnader avseende barntillsyn 63
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Charlotte Cederschiöld (m)

12 § Svar på frågorna 1990/91:146 och 150 om investeringsskatten på vissa byggnadsarbeten 67
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Jan Sandberg (m)
Margó Ingvardsson (v)
13 § Svar på fråga 1990/91:117 om statsrådens löner 71
Civilminister Bengt K Å Johansson (s)
14 § Svar på fråga 1990/91:123 om Rödkobbsleden 72
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
15 § Svar på fråga 1990/91:137 om återkallelse av körkort 72
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Rolf Clarkson (m)
16 § Svar på fråga 1990/91:99 om byggandet av gruppbostäder 75
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Sten Svensson (m)
17 § Svar på fråga 1990/91:121 om direktiven till 1989 års handikapputredning 78
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
18 § Svar på fråga 1990/91:128 om den sammanslagna försäkrings- och kammarrätten i Stockholm 79
Justitieminister Laila Freivalds (s)
19 § Svar på fråga 1990/91:148 om åtgärder mot ökat antal bilstölder m.m. 80
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Birger Andersson (c)
20 § Svar på fråga 1990/91:111 om klädesbidrag till asylsökande 84
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Ragnhild Pohanka (mp)
21 § Svar på fråga 1990/91:136 om möjlighet till legitimation för flyktingar med utländsk sjukvårdsutbildning 85
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
22 § Svar på fråga 1990/91:147 om tidpunkten för förslag om förändrad egenavgift i arbetslöshetsförsäkringen 86
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Elver Jonsson (fp)
23 § Hänvisning av ärenden till utskott 88
24 § Förnyad bordläggning 89
25 § Bordläggning 89
26 § Anmälan om interpellationer
1990/91:77 av Ragnhild Pohanka (mp) om brott med rasistiska inslag 90
1990/91:78 av Ragnhild Pohanka (mp) om Dalälven 90
1990/91:79 av Margó Ingvardsson (v) om rättssäkerheten för patienter som felbehandlats 91
1990/91:80 av Viola Claesson (v) om utredningen Finansiering av vägar och järnvägar 91

27 § Anmälan om frågor

1990/91:153 av Carl Frick (mp) om järnvägstrafiken Falköping –Nässjö 92
1990/91:154 av Carl Frick (mp) om Kinnekullebanan 93
1990/91:155 av Carl Frick (mp) om bilförmåner 93
1990/91:156 av Carl Frick (mp) om trafiken på E 4 genom Vaggeryd 93
1990/91:157 av Viola Claesson (v) om produktion och underhåll m.m. av järnvägens rullande materiel 94
1990/91:158 av Viola Claesson (v) om järnvägstrafiken norr om Sundsvall 94

gotab 97286, Stockholm 1990